

Sosiaalityön asiantuntijuuden ydintä etsimässä

Sosiaalityöntekijöiden tekemät mielipidekirjoitukset Helsingin Sanomissa
sosiaalityön asiantuntijuuden näkökulmasta

Mia Katariina Fast
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Sosiaalitieteiden laitos
Sosiaalityö
Tammikuu 2021

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check - järjestelmällä.

TURUN YLIOPISTO
Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta
Sosiaalitieteiden laitos

FAST, MIA: Sosiaalityön asiantuntijuuden ydintä etsimässä - Sosiaalityöntekijöiden tekemät mielipidekirjoitukset Helsingin Sanomissa sosiaalityön asiantuntijuuden näkökulmasta.

Pro gradu -tutkielma, 65 s., 3 liites.

Sosiaalityö

Tammikuu 2021

Tutkielman kiinnostuksen kohteena on sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuus sekä sosiaalityöntekijöiden yhteiskunnallinen ja julkinen vaikuttaminen mielipidekirjoitusten avulla. Sosiaalityön asiantuntijuuden osalta tutkielma lähtee liikkeelle siitä olettamuksesta, että sosiaalityön asiantuntijuus hahmottuu tiedon, ammattitaidon ja ammattietiikan muodostamaksi kokonaisuudeksi. Syvyyttä asiantuntijuuden tulkintoihin haetaan Anita Sipilän (2011) väitöskirjaan pohjautuvasta käsityksestä koskien sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuuksia. Tutkielmassa tarkastellaan myös sosiaalityöntekijöiden mediavaikuttamista ja mielipidekirjoituksia osana rakenteellista sosiaalityötä. Tutkielman pyrkimyksenä on selvittää millaisiin asioihin sosiaalityöntekijät haluavat ottaa kantaa ja millaista asiantuntijuuden kuvaa he luovat ammatistaan mielipidekirjoitusten välityksellä.

Tutkimuksen aineistona ovat 1.1.2016 – 31.12.2019 välillä Helsingin Sanomissa julkaistut sosiaalityöntekijöiden kirjoittamat mielipidekirjoitukset. Mielipidekirjoituksia oli 50 kappaletta valitulla aikavälillä ja rajauksella. Analyysin esivaiheena on ollut mielipidekirjoitusten erittely sisällön mukaisesti. Aineiston varsinainen analyysi on toteutettu teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin, jossa on luotu mielikuva siitä, millaista on mielipidekirjoituksista välittyvä sosiaalityön asiantuntijuus.

Tutkielman tulokset osoittavat mielipidekirjoituksissa ilmenevän sosiaalityön asiantuntijuuden jaottuvan tiedon osalta taloudelliseen, ihmisen tilanteita koskevaan, sosiaaliturvajärjestelmää koskevaan, yhteiskunnalliseen, tutkimukselliseen ja oikeudelliseen tietoon. Sosiaalityöntekijöiden ammattitaito kuvastui kehittämismyönteiseksi asiakastyön, tiedon soveltamisen sekä kokonaisvaltaisen arvioinnin taitoja sisältäväksi kokonaisuudeksi. Sosiaalityöntekijöillä oli myös esihenkilötaitoja. Ammattietiikan osalta mielipidekirjoitukset toivat esiin arvojen ja etiikan ohella sosiaalityöntekijöiden arvostusta ammattikuntaansa kohtaan sekä vastuunkantoa.

Tutkielman perusteella sosiaalityöntekijöiden kirjoittamat mielipidekirjoitukset luovat todenmukaista kuvaa sosiaalityöstä vaikkakaan ne eivät kattaneet aivan kaikkien sosiaalialan sektoreiden näkemyksiä. Tuloksissa painottui erityisesti ongelmien ennaltaehkäisemistä ja asioiden kokonaisvaltaista hahmottamista koskevat asiantuntijuuden osa-alueet. Myös arviointi- ja talousosaaminen sekä esihenkilötaidot nousivat esiin olennaisina sosiaalityöntekijöiden taitoina. Sosiaalityöntekijät myös kohtaavat monelta suunnalta tulevia haasteita ja kuormitusta liittyen työn ammattieettisiin teemoihin.

Asiasanat: sosiaalityön asiantuntijuus, rakenteellinen sosiaalityö, mielipidekirjoitus, julkinen viestintä, mediavaikuttaminen

FAST, MIA; In search for the core of social work expertise – Social work expertise's aspect to opinion pieces written by social workers in Helsingin Sanomat

Master's thesis, 65 pp., 3 app.

Social work

January 2021

My social work master's thesis is focused on studying social work expertise and social workers' societal and public influencing through opinion pieces. On behalf of social work expertise, the presumption is that it consists of an entity of knowledge, skill and professional ethics. This study utilizes Anita Sipilä's (2011) doctoral dissertations notions of dimensions of social work expertise to further deepen the entity of the topic. This study also examines social workers' influencing within media and opinion pieces as parts of structural social work. The aspiration of this study is to find out what kind of topics social workers want to take a stand on and what kind of image of social work expertise and social work profession they create with the opinion pieces.

The data of the study consists of opinion pieces published in the Finnish newspaper Helsingin Sanomat during the time frame of 1.1.2016 – 31.12.2019. The data contained 50 opinion pieces within the chosen time frame and exclusion. The data was first themed by its contents. In the essential analysis the data was analyzed with the means of theory directive content analysis. This analysis aimed to create an image of the social work expertise transmitted into public by the opinion pieces.

The results of the study prove that the opinion pieces express social work expertise to include knowledge about economic factors, people's life situations and social security system. Societal, research-based and juridical information were as well included. Social workers' professional skills were developmentally orientated and consisted of client work skills, skills of adapting information and skills of wholesome evaluation. Social workers also have managing skills. On behalf of professional ethics the opinion pieces introduced the readers to social workers' values, ethics, their respect towards their own occupation and the sense of responsibility they have.

According to the study the opinion pieces written by social workers create a truthful image of social work even though all the fields of social work were not represented. The results emphasized the parts of social work expertise that contained prevention of social problems and the wholesome understanding of different issues. Also evaluative and financial know-how and the managerial skills were substantial skills for social workers. Social workers also face challenges and strains from different directions when it comes to the themes concerning social work professional ethics.

Key words: social work expertise, structural social work, opinion piece, public communication, influencing through media

Sisällysluettelo

1	Johdanto	5
2	Tutkielman käsitteelliset lähtökohdat ja ajankohtainen tutkimuskirjallisuus	7
2.1	Rakenteellinen sosiaalityö.....	7
2.2	Sosiaalityöntekijöiden mediavaikuttaminen mielipidekirjoitusten avulla	11
3	Sosiaalityön ammatillinen asiantuntijuus tutkielman teoreettisena viitekehyksenä	13
3.1	Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet	15
3.1.1	Sosiaalityöntekijän omaama tieto	17
3.1.2	Sosiaalityöntekijän ammattitaito.....	19
3.1.3	Sosiaalityöntekijän eettiset toimintaperiaatteet.....	21
4	Tutkimuksen toteutus.....	22
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset.....	22
4.2	Tutkimuseettiset kysymykset.....	22
4.3	Aineiston keruu ja rajaus.....	24
4.3.1	Aineiston kuvaus.....	26
4.4	Menetelmänä teoriaohjaava sisällönanalyysi.....	27
4.5	Aineiston erittely sisällön mukaan.....	28
4.6	Analyysin kuvaus.....	30
5	Sosiaalityön asiantuntijuus mielipidekirjoituksissa	33
5.1	Sosiaalityön asiantuntijuuden tieto -ulottuvuus	34
5.1.1	Taloudellinen tieto	34
5.1.2	Ihmisten erilaisia tilanteita koskeva tieto.....	36
5.1.3	Sosiaaliturvajärjestelmää koskeva tieto	38
5.1.4	Tieto yhteiskuntatason toiminnasta.....	40
5.1.5	Tutkimuksellinen ja rakenteellinen tieto.....	40
5.1.6	Oikeudellinen tieto	42
5.2	Sosiaalityön asiantuntijuuden taito -ulottuvuus	43
5.2.1	Rakenteellisen sosiaalityön ja kehittämisen taidot.....	43
5.2.2	Kokonaisvaltaisen ajattelun taidot	44
5.2.3	Asiakastyön taidot.....	47
5.2.4	Tiedon soveltamisen taidot	49
5.2.5	Esihenkilötaidot	50
5.3	Sosiaalityön asiantuntijuuden ammattietiikan ulottuvuus.....	52
5.3.1	Sosiaalityön etiikka	52
5.3.2	Sosiaalityön arvopohja.....	53
5.3.3	Oman työn arvostus ja vastuullisuus.....	53
6	Johtopäätökset.....	54
7	Pohdinta	57
	Lähteet.....	61
	Liitteet	66
	Liite 1. Aineistolistaus	66
	Liite 2: Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet.....	68

1 Johdanto

Ylisosiaalineuvos Aulikki Kananojan mukaan ammattieettinen vastuu sosiaalialan rajallisista resursseista ja lainsäädännön puutteista ei kuulu sosiaalialan ammattilaisille (Koskiluoma 2020, 9). Kuitenkin sosiaalityön ammattilaisten mahdollisuuksia ammattieettisesti vastuulliseen työn tekemiseen on rapautettu samalla, kun organisaatiota kohtaan tehtävä tilivelvollisuus kasvaa. Sosiaalityön suunnitelmallisen työn lähtökohdat, kuten mahdollisuus tehdä asiakastyötä pitkäjänteisesti, ovat nekin heikentyneet. (Mänttari-van der Kuip 2013, 14, 16-17.) Sosiaalityöntekijöiden taipuminen johtamisvaltaisuutta eli managerialismia ja talouskeskeisyyttä kohtaan asettaa myös sosiaalityön asiantuntijuudelle haasteita ja kenties tarvetta taistella asemansa ja alkuperäisen tarkoituksensa puolesta. Sosiaalityöntekijät joutuvat hyödyntämään asiantuntijuuttaan tilanteissa, joissa he kohtaavat erilaisia vaatimuksia asiakkaiden, organisaation sekä yhteiskunnan suunnilta.

Täten sosiaalityössä kaivataan asiantuntijuuden selkiyttämistä (Pohjola 2018, 282). Sosiaalityön asiantuntijuutta on vaalittava etenkin, kun kuntien managerialistista ja järjestelmälähtöistä palvelurakennetta uudistetaan. Sosiaalityö on hyvinvointiosaamista, jonka vaalimiseksi tulee tarkastella professionaalista asiantuntijuutta kokonaisvaltaisesti. Tämä tarkoittaa yhteisten periaatteiden, käsitysten sekä ajattelun analyysiä. (Sipilä 2011, 13.) Kiinnostukseni sosiaalityön asiantuntijuutta kohtaan onkin herännyt huomattuani työelämässä, kuinka muiden alojen työntekijät eivät välttämättä aina ymmärrä sosiaalityön roolia. Sosiaalityön eri tehtävät ja laajuus voivat kokemukseni mukaan herkästi jäädä pimentoon jopa sosiaalialan sisällä. Mikäli sosiaalityöntekijöillä olisi vahvempi ammatti-identiteetti ja laajempi käsitys omasta osaamisestaan sekä toisaalta sosiaalityön ammatin kuva olisi selkeämpi yhteiskunnassa, voitaisiin alamme suurta kapasiteettia myös hyödyntää paremmin yhteiskunnassa. Tämän vuoksi tarvitsemme sosiaalityöntekijöiden keskuudessakin enemmän Sipilän peräänkuuluttamaa kokonaisvaltaista asiantuntijuuden tarkastelemista sekä keskustelua ammattimme sisällöllisistä ominaisuuksista.

Viime vuosikymmenen aikana on ollut havaittavissa liikehdintää sosiaalityössä ja sen asiantuntijuuden kehittämisessä. Olen huomannut, kuinka toimeentulotuen siirto kunnilta Kelaan on aiheuttanut kunnallisessa sosiaalityössä tarpeita sosiaalityön läsnäolon ja tarpeellisuuden perustelulle. Toimeentulotuen Kela-siirron valmisteluiden myötä vuonna 2016 sosiaalityöntekijöiden on voitu nähdä aktivoituvan (Sosiaalityöntekijöiden Seura). Tätä aktivoitumista internetissä on tapahtunut jo aikaisemminkin ja esimerkiksi Sosiaalinen tekijä -blogi on toiminut sosiaalisten ja yhteiskunnallisten

kysymysten esille nostajana vuodesta 2013 (Sosiaalinen tekijä). Uskon tällaisen aktivoitumisen kuvastavan sosiaalityön ammatti-identiteetin vahvistamista. Sipilä puhuu sosiaalityön ammatti-identiteetin kohottamisen puolesta myös siinä määrin, että erilaisten alamme kehittämishankkeiden yhtenäistämisen ja tehostamisen prosesseissa edellytetään myös sosiaalityöltä vahvaa osaamista, jonka kivijalkana toimii ammattikuntamme oma ymmärrys ”asiantuntijuudestaan ja asemastaan hyvinvointiosaamisen voimavarana” (Sipilä 2011, 15). Sosiaalialalla vallitseva hiljaisuuden kulttuuri on lisäksi teema, joka vaikuttaa siihen, ettei tieto asiantuntijuutemme piirteistä välttämättä välity yhteiskuntaan (Mutka 1998, Tiitinen 2018). Näen hiljaisuuden kulttuurin olevan myös esteenä sosiaalityön ammatilliselle kehitymiselle. Ruotsissa tehdyn sosiaalityöntekijöiden mielipidekirjoituksia koskevan tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijät kokevat valtamedian sosiaalityöaiheiset julkaisut pääosin negatiivisia tunteita herättäviksi (Lundälv 2019, 1410). Tämä on erittäin huolestuttava suunta, jonka vuoksi koen, että on tarpeellista saada lisää tietoa siitä, millainen kuva sosiaalityöstä muodostuu alamme ulkopuolelle.

Tämän tutkielman tarkoituksena on herättää keskustelua ja kiinnostusta sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuuteen sekä sosiaalityöntekijöiden yhteiskunnalliseen ja julkiseen vaikuttamiseen. Tutkimukseni teoreettisena lähtökohtana on sekä Sipilän väitöskirjassa muodostunut sosiaalityön asiantuntijuuden viitekehys että omat kokemukseni sosiaalialalta. Tarkastelen sosiaalialan sisällöllisiä ominaisuuksia sosiaalityöntekijöiden laatimien, Helsingin Sanomissa julkaistujen mielipidekirjoitusten kautta. Yhteiskunnallinen vaikuttamistyö on tärkeä osa sosiaalityöntekijöiden ammatillisuutta, ja tutkielmallani pyrin selvittämään millaisiin asioihin sosiaalityöntekijät haluavat ottaa kantaa ja millaista asiantuntijuuden kuvaa he luovat ammatistaan mielipidekirjoitusten välityksellä. Sosiaalityöntekijät ovat ainutlaatuisessa asemassa näkemässä yhteiskunnallisten tilanteiden vaikutuksia ja merkityksiä. Tämän vuoksi annan painoarvoa nimenomaan sosiaalityöntekijöiden esiin nostamille teemoille ja haluan tuoda tarkemmin juuri heidän ääntään kuuluville.

Ruotsissa sosiaalityöntekijöiden mediavaikuttamista koskeva tutkimus on keskittynyt sosiaalisten ongelmien ja sosiaalityön raportoimiseen medialle. Kansainväliset tutkimukset ovat sen sijaan keskittyneet sosiaalityön näkyväksi tekemisen tärkeyteen ja esittämiseen medialle. Tutkijat ovat myös tuoneet esiin mielipiteenmuodostuksen tärkeyttä demokratiassa, kommunikaatiossa ja osallistumisessa. (Lundälv 2019, 1397.) Näihin tutkimustuloksiin vedoten uskon, että myös sosiaalityöntekijöiden on aika ennestään aktivoitua mediavaikuttamisen saralla ja tavoitella yhteiskunnallista vaikuttamista luonnollisemmaksi osaksi työtään. Omassa työssäni

aikuissosiaalityössä olen myös huomannut rakenteellisen työn ja yhteiskunnallisen vaikuttamistyön tärkeyden ja sen, kuinka vähän kehittämislle ja asioihin vaikuttamiselle jää aikaa perustyön jälkeen.

Haluan tällä tutkielmalla osallistua sosiaalityön asiantuntijuudesta käytävään keskusteluun. Pysin tutkielmallani vaikuttamaan siihen, että tieto sosiaalityön asiantuntijuudesta lisääntyy yhteiskunnassamme. Sosiaalityöntekijät osallistuvat mielipidekirjoituksillaan ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin keskusteluihin, jonka myötä he tuovat esiin myös asiantuntijuuttaan sosiaalityöntekijöinä.

Tutkielman aineistona on sosiaalityöntekijöiden Helsingin Sanomiin kirjoittamat mielipidekirjoitukset ajalta 1.1.2016 – 31.12.2019. Tutkielman teoreettinen viitekehys tukeutuu rakenteelliseen sosiaalityöhön ja mediavaikuttamiseen sen osana, sosiaalityöntekijän asiantuntijuuteen sekä Sipilän väitöskirjan asiantuntijuuden viitekehukseen. Näitä esittelen luvuissa kaksi ja kolme. Tutkielman käsitteellisten ja teoreettisten lähtökohtien jälkeen esittelen tutkimuksen toteutukseen liittyneitä valintojani luvussa neljä, jonka yhteydessä esittelen myös aineistoni analyysin alkuvaiheen tuloksia. Luvussa viisi käyn läpi tutkielmani tulokset mielipidekirjoituksissa esiintyvistä sosiaalityön asiantuntijuudesta, joihin analyysini myötä olen päätenyt. Luvussa seitsemän pohdin tutkielmani toteutusta ja prosessia kokonaisuudessaan sekä tarkastelen näiden yhteydessä heränneitä ajatuksia tutkielmani luotettavuudesta ja mahdollisista jatkotutkimusaiheista.

2 Tutkielman käsitteelliset lähtökohdat ja ajankohtainen tutkimuskirjallisuus

Seuraavissa kappaleissa käyn läpi tutkielmani taustoitusta sekä aiempaa kirjallisuutta ja tutkimusta. Ensin tarkastelen rakenteellista sosiaalityötä ja sen jälkeen sosiaalityöntekijöiden mediavaikuttamista ja mielipidekirjoituksia julkisen viestinnän välineenä.

2.1 Rakenteellinen sosiaalityö

Sosiaalityön voidaan nähdä olevan kaksisuuntaista muutostyötä, jossa työskennellään kohti sosiaalista sekä yksilöllistä muutosta. Työn vaikutuksia pyritään ulottamaan niin yksilön kuin yhteiskunnankin suuntaan ja näkemys on, että yksilön elinolosuhteisiin vaikuttaviin tekijöihin puuttamalla voidaan myös parhaiten auttaa itse yksilöä. (Pohjola 2015, 19.) Rakenteellisessa sosiaalityössä yhteiskuntaa katsotaan kokonaisuudessaan sosiaalisen muutoksen näkökulmasta ja sosiaalisten ongelmien nähdään nousevan tietyistä yhteiskunnallisista tilanteista (Mullaly 2007, 244).

Tulkitsen rakenteellisen sosiaalityön toteuttavan yhteiskunnan suuntaan tapahtuvan sosiaalisen muutoksen tavoitetta.

Rakenteellisen sosiaalityön juurien voidaan nähdä olevan jo settlementiliikkeen perustajan Jane Addamsin (1860-1935) työssä, jossa nähtiin tärkeäksi sosiaalisten epäkohtien esiintuomista sekä kehitettiin yhteisöllisiä tapoja auttaa ihmisiä (Pohjola 2011, 207). Tuolloin työskentelyn tavoitteina oli juuri yhteisöissä ja yhteiskunnallisissa oloissa tapahtuva muutos (Raunio 2009, 15-16). Sosiaalityöksi tunnustettavan työn alkutaipaleella toisen keskeisen sosiaalityön rakentajan Mary Richmondin työssä oli sen sijaan nähtävissä varhaisia sosiaalisen raportoinnin piirteitä, kun hän vaati asiakastyössä havaittujen epäkohtien välittämistä päätöksentekijöille (Pohjola 2011, 207). Varsinaiset rakenteelliset lähestymistavat sosiaalityössä kehittyivät eri puolilla maailmaa 1960 ja 1980 -luvuilla (Pohjola 2015, 23). Myös suomalaisessa sosiaalityössä 1980 -luvulla korostui kritiikki perinteistä sosiaalityön asiakastyötä ja sen yksilökohtaisuutta kohtaan. Sen myötä alkoikin voimakkaampi keskustelu rakenteellisen sosiaalityön tarpeesta, joka johti lopulta rakenteellisen sosiaalityön vakiintumiseen myös Suomessa. (Heinonen 2015, 40; Raunio 2009, 77.) Samoihin aikoihin ovat nousseet myös näkökulmat asiakkaan ongelmien kokonaisvaltaisesta työstämisestä (Raunio 2009, 77).

Rakenteellinen sosiaalityö on näkynyt vuoden 1982 sosiaalihuoltolaissa mainintana kunnan velvollisuudesta kehittää sosiaalisia oloja ja poistaa sosiaalisia epäkohtia osana muita toimia (Sosiaalihuoltolaki 17.9.1982/710, 13§). Rakenteellisen sosiaalityön käytännön toteutus jäi kuitenkin heikolle tasolle mahdollisesti resurssien puutteen tai toimintatapojen vierauden vuoksi (Koskinen 2003, 224 - 225). Vasta sosiaalihuoltolain uudistuksen myötä 2014 rakenteellinen sosiaalityö sai oman pykälänsä ja sen ominaisuudet määriteltiin yksityiskohtaisemmin (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301, 7 §). Rakenteellisen sosiaalityön taustalla on kritiikki epäoikeudenmukaisista sosiaalisista, poliittisista ja taloudellisista suhteista. Se keskittyy valtakysymysten, etuoikeuksien ja monen muotoisen sortamisen eri puoliin ja vaatii dialektista ymmärrystä virastoista ja sosiaalisista rakenteista sekä sitoutumista sosiaaliseen muutokseen. (Gray & Webb 2013, 111.)

Perinteinen kriittinen sosiaalinen teoria on korostanut sosiaalisia rakenteita pääasiallisena sosiaalisten ongelmien lähteenä ja myös rakenteellinen näkökulma sosiaalityössä tiedostaa tämän yksilöllisten ja sosiaalisten ongelmien rakenteellisen luonteen (Mullaly 2007, 250, Fook 2012, 5). Myös Pohjolan (2015, 22) mukaan rakenteellisen sosiaalityön voidaan nähdä toimivan teoreettisesti kriittisen ja progressiivisen sosiaalityön lähtökohdista käsin. Tämä tarkoittaa sitä, että rakenteellinen sosiaalityö

tiedostaa yhteiskunnassa vallitsevat laajat sosiaalis-taloudelliset ja poliittiset toimintaympäristöt kuin myös ihmisten välillä olevat epätasa-arvoiset lähtökohdat. Se liikkuu rakenteiden ja yksilöiden toimijuuden rajapinnalla. (Pohjola 2015, 22.) Rakenteellisen sosiaalityön voidaan nähdä olevan sosiaalityön malli, joka vaatii asiakastyön tietoja ja taitoja sekä luo jatkuvasti yhteyttä henkilökohtaisen ja poliittisen välille (Mullaly 2007, 212). Näen, että sosiaalityöllä on olennainen tehtävä toimia näiden rakenteiden, yksilöiden ja heidän sosiaalisten ongelmiansa välimaastossa tunnistaakseen niiden välisiä syy ja seuraus -suhteita.

Yhteiskunnassa on toimintajärjestelmiä, joilla on negatiivista vaikutusta yksilöiden tilanteisiin. Rakenteellisella sosiaalityöllä pyritään vaikuttamaan näihin järjestelmiin sekä yhteiskuntaan kokonaisuutena niin, että kehittämistyön hyödyt ulottuisivat yksilöiden elämään saakka. (Raunio 2009, 75, Mullaly 2007, 245.) Tavoitteena on myös pyrkiä lievittämään kyseisiä negatiivisia vaikutuksia, joita sosiaalinen järjestelmä on jo aiheuttanut ihmisille (Mullaly 2007, 245). Hyvinvointia siis pyritään lisäämään sosiaalisten uudistusten myötä, joiden toivotaan ennaltaehkäisevän sosiaalisia ongelmia (Raunio 2009, 77). Rakenteellisen sosiaalityön taustalla on täten ajatus siitä, että menemällä ongelmien alkulähteille voidaan mahdollisesti vaikuttaa useamman ihmisen arkeen ja ennaltaehkäisemällä ongelmien ilmenemistä yksilötasolla. Rakenteellista sosiaalityötä toteuttaakseen sosiaalityöntekijän täytyy tiedostaa, että sosiaaliset ongelmat eivät ratkea yksilöiden tai pienten ryhmien teoilla. Lisäksi on lähdettävä siitä tavoitteesta, että yhteiskunnassa ihmisen tarpeiden tulisi olla keskiössä. Toisaalta sosiaalityöntekijällä tulee olla myös realistinen käsitys nykyisestä yhteiskunnasta ja sen puutteista. (Mullaly 2007, 288.)

Sosiaalityön niin kutsutun normaalin käytännön (mainstream) ja rakenteellisen sosiaalityön erona on se, että siinä missä sosiaalityön normaali käytäntö reflektoi ja ylläpitää nykyistä sosiaalista järjestystä, rakenteellinen sosiaalityö yrittää muokata sitä (Mullaly 2007, 289). Rakenteellisen sosiaalityön peruselementteinä toimivat ihmisten osallisuuden sekä oikeudenmukaisuuden edistäminen, muutospyrkimykset yhteiskunnan eri tasoilla sekä ylipäätään kriittinen ymmärrys yhteiskunnan mekanismeista. Tätä työtä tehdään hyödyntämällä ihmisten elämisen todellisuudesta kumpuavaa tietoa ja toisaalta toimimalla yhteistyössä ihmisten kanssa muutospyrkimysten edistämiseksi. (Pohjola 2015, 27.)

Anneli Pohjola (2011, 219) on koonnut yhteen rakenteellisen sosiaalityön tehtäväalueita, jotka ovat tietotyö, strateginen työ, inklusiivisyys sekä oikeudenmukaisuustyö. Tietotyö tarkoittaa tiedon tuottamista ja välittämistä ja sisältää myös julkisuustyön, kuten viestinnän ja sosiaalisen raportoinnin.

Strateginen työ sisältää lainsäädäntöön ja erilaisiin yhteiskuntapoliittisiin linjauksiin vaikuttamisen sekä sosiaalityön ja hyvinvointipalveluiden suunnitelmallisen edistämisen. Inklusiotyössä pyritään osallisuuden ja ihmisten yhteisyyden edistämiseen. Siinä myös pyritään hyötymään yhteisöjen tarjoamista tukimahdollisuuksista ja ottamaan kansalaiset mukaan sosiaalityöntekijöiden pyrkimyksiin yhteiskunnallisen muutoksen toteuttamisessa. Sosiaalinen oikeudenmukaisuustyö vaikuttaa kaikkiin näihin rakenteellisen sosiaalityön tehtäviin toimimalla niiden eettisenä pohjana. Tämän eettisen pohjan lähtökohtina on tuoda sosiaalityön arvokeskustelu mukaan yhteiskuntapolitiikkaan ja hyvinvointityöhön sekä vahvistaa yhteiskunnallista moraalialia niissä. (Pohjola 2011, 216-217.)

Rakenteellinen sosiaalityö esimerkiksi kunnan toiminnassa voi käytännössä tarkoittaa tiedon kokoamista sosiaalihuollon asiakkaiden tarpeista, vahvuuksista ja ongelmista. Samalla voi käsitellä niiden suhdetta yhteiskuntaan ja yhteisöön. Toisaalta tämän tiedon avulla voidaan saada selvyyttä myös palveluiden ja tukimuotojen vaikuttavuuteen suhteessa asiakkaiden todellisiin tilanteisiin (Anis 2012, 214.) Sosiaaliministeriön teettämän sosiaalityön tulevaisuus selvityksen mukaan rakenteellinen sosiaalityö olisi vakiinnutettava osaksi toimintakäytäntöjä, jotta voidaan saavuttaa yhteiskunnassa vaikuttavaa ja ilmiölähtöistä sosiaalityötä. Selvityksen mukaan rakenteellinen sosiaalityö parantaa palveluiden tavoitteenmukaisuutta ja kohdentumista tunnistamalla ajankohtaisia ja paikallisia ilmiöitä. (Karjalainen, Metteri & Strömberg-Jakka 2019, 29-30.) Yksilö-, yhteisö- ja yhteiskunnallisen työn yhdistämisen voidaan nähdä olevan yksi rakenteellisen sosiaalityön haasteista (Kairala, Lähteinen & Tiitinen 2012, 50).

Rakenteellisessa sosiaalityössä sosiaalityön rooliksi yhteiskunnassa muodostuu myös tietoisuuden lisääminen siitä, millä tavoin nykytilanteessa oleva sosiaalinen järjestelmä voi rajoittaa, muokata tai vallata erilaisten väestöryhmien kokemuksia ja kuulumista järjestelmään. Radikaalin humanismin mukaan myös henkilökohtaista muutosta täytyy tapahtua, ennen kuin voidaan saada aikaan sosiaalisia muutoksia (Mullaly 2007, 289). Tämänkaltaisen henkilökohtaisen muutoksen näen tärkeänä rakenteellisen sosiaalityön tavoitteille. Rakenteellisessa sosiaalityössä asetelma nähdään niin, että henkilökohtaisen tason ja sosiaalisten rakenteiden tulee pyrkiä muutokseen yhtäaikaaisesti, yhteistyössä ja dialogissa.

Rakenteellisella sosiaalityöllä pyritään siis nostamaan tietoisuutta yhteiskunnan olotilasta, jotta saataisiin aikaan kaikki ihmiset huomioon ottavaa muutosta sosiaalisissa rakenteissa. Tässä tutkielmassa sosiaalityöntekijöiden mielipidekirjoitukset toimivat tällaisena tietoisuuden nostamisen

välineenä ja ne ovat myös edistämässä sosiaalisia muutoksia edeltävää henkilökohtaista muutosta. Mielipidekirjoitukset ilmentävät sosiaalityön asiantuntijuutta ja hahmotan niissä käsitellyt teemat ja käsitykset erilaisten ihmisten arjen todellisuudesta osaksi sosiaalityön arjesta esiin nousutta tietoa, jolla edistetään yhteiskunnallisia muutospyrkimyksiä. Rakenteellisen sosiaalityön lähtökohdat ovat olleet teoreettisesti tärkeitä tutkielmalleni, sillä ne ovat auttaneet hahmottamaan mediavaikuttamista ja mielipidekirjoituksia osana sosiaalityöntekijän ammattia.

2.2 Sosiaalityöntekijöiden mediavaikuttaminen mielipidekirjoitusten avulla

Sosiaalityöntekijät voivat toteuttaa rakenteellista sosiaalityötä myös käymällä ”julkista keskustelua sosiaalityön tehtävistä, tavoitteista ja toimintamahdollisuuksista sekä asiakkaiden yhteiskunnallisesta asemasta” (Lähteinen, Raitakari, Hänninen, Kaittä, Kekoni, Krok & Skaffari 2017, 16). Yksi tämän julkiseen keskusteluun osallistumisen kanavista on sanomalehtien mielipideosasto. Sanomalehdissä käydään julkista keskustelua sosiaalityöstä ja sosiaalipolitiikasta, jonka vuoksi on tärkeää, että sosiaalityöntekijät tuovat itsensä näkyväksi myös tällaisessa perinteisessä mediassa osallistuen siellä käytyihin keskusteluihin (Lundälv 2019, 1396). Myös tässä tutkielmassa tämä tiedon julkinen välittäminen ja muutospyrkimykset mielipidekirjoitusten kautta tulkitaan rakenteelliseksi sosiaalityöksi, jolla voidaan paljastaa ihmisten elämään vaikuttavia yhteiskunnan epäoikeudenmukaisia rakenteita. (Tiitinen & Lähteinen 2015, 191.)

Laura Tiitinen väitöskirjassaan *Kamppailu sananvapaudesta – Sosiaalialan ammattilaisen toiminta ja valtasuhteet mediavaikuttamisen kentällä* (2019) liittyy yhteiskunnallista muutosta tavoittelevan sosiaalityöntekijöiden mediavaikuttamisen yhdeksi rakenteellisen sosiaalityön olennaiseksi työskentelytavaksi. Mediavaikuttamisella toteutetaan myös sosiaalialan toista ammatillista ulottuvuutta, epäkohtien paljastamista. (Tiitinen 2019, 43; 2018, 171). Mediavaikuttaminen, myös mielipidekirjoitusten keinoin, on sosiaalityöntekijöille keino toteuttaa rakenteellisen sosiaalityön tavoitteita pyrkimällä yhteiskunnan rakenteissa tapahtuviin muutoksiin sekä huono-osaisten valtaistamiseen ja asianajoon (Pohjola, Laitinen & Seppänen 2015, 11).

Sosiaalisten kysymysten raportoimisen tyyli valtamediassa on tärkeässä roolissa. Se, kuinka näitä teemoja käsitellään vaikuttaa ihmisten kokemuksiin sosiaalipolitiikasta sekä sen laillisuudesta. (Lundälv 2019, 1397.) Sosiaalityöntekijöillä on mahdollisuus joko osallistua mediassa käytävään keskusteluun tai tehdä itse aloitteita uusien teemojen esiintuomiseksi. Tämän toteutumiseksi esimerkiksi mielipidekirjoitusten muodossa, sosiaalityöntekijällä tulee olla tavoite keskustelulle sekä

selkeät vaatimukset siitä, millaista muutosta ollaan hakemassa (Lundälv 2019, 1397 - 1398). Julkisen viestinnän kentällä tapahtuva sosiaalialan työntekijöiden viestintä päättyy automaattisesti vastakkain muiden todellisuuden tulkintojen kanssa. Työntekijät nostavat esiin tärkeiksi näkemiään asioita ja samanaikaisesti taistelevat sellaisia näkemyksiä ja tavoitteita vastaan, jotka eivät ole linjassa omiensa kanssa. Tätä kamppailua voidaan käydä esimerkiksi sosiaalipalveluiden resurssien supistamista tai asiakkaan syylistämistä vastaan. (Tiitinen & Lähteinen 2015, 194.) Sosiaalityöntekijöiden asiakastyössä karttuneen tiedon julkisen välittämisen tarkoituksena on lähtökohtaisesti yhteiskunnalliset muutospyrkimykset (Tiitinen & Lähteinen 2015, 191).

Sosiaalityöntekijät käyttäessä julkista viestintää rakenteellisen sosiaalityön toteuttamisessa heidän tavoitteinaan on usein oikeudenmukaisuuden jakaminen, ennaltaehkäisy ja vastuun osoittaminen tai maineen luominen (Tiitinen & Lähteinen 2015, 207-208). Rakenteellinen sosiaalityö julkisen viestinnän keinoin voi toteutua esimerkiksi niin, että sosiaalityöntekijät saavat julkisuudella ja ryhmäpaineella resursseja tiettyihin muutosprosesseihin (Tiitinen ja Lähteinen 2015, 209). Jörgen Lundälvin (2019, 1404) Ruotsissa toteuttamassa sosiaalityöntekijöiden mielipidekirjoittamista koskevassa tutkimuksessa sosiaalityöntekijöiden kirjoitusten ensisijaisena tavoitteena oli niinkään näkyä yhteiskunnallisessa keskustelussa sosiaalityöntekijänä sekä levittää tietoisuutta sosiaalityön vahvuuksista. Mielipidekirjoituksia voidaan siis ajatella osana myös sosiaalityön ammattiyhdyksen edistämistä. Lundälvin tutkimuksen mukaan sosiaalityöntekijät kokivat mielipidekirjoitukset tärkeiksi tavoiksi saada näkyvyyttä yleisissä keskusteluissa ja antaa kokonaiskuvaa sosiaalityön sisällöistä. He kokivat myös, että kasvattamalla kansalaisten tietoisuutta ja ymmärrystä sosiaalityön tavoitteista, mahdollisuuksista ja resursseista saadaan luotua myös positiivista mielikuvaa ammatista. Sosiaalityöntekijöiden yhteiskunnallinen aktiivisuus nähtiin myös sosiaalityöntekijän ammattieettisenä velvoitteena. (Lundälv 2019, 1411.)

Sosiaalityöntekijöiden on tärkeää olla mukana yhteiskunnallisessa vaikuttamistyössä, sillä silloin he voivat tuoda esille työhön liittyviä kohtuuttomuuksia. Näiden työn ulottuvuuksien esiintuominen päättäjille on kuitenkin haasteellista erityisesti kunnallisten työajan puitteiden vuoksi. (Mänttari-van der Kuip 2013, 17.) Sosiaalityön osaamisvaateisiin voi jatkossa kuitenkin lukeutua myös yhteiskunnallinen vaikuttamis- ja muutostyö (Karjalainen et al 2019, 33). Sosiaalityöntekijöillä tulisi täten olla ajoittain mahdollisuus toteuttaa tutkivaa sosiaalityötä työnsä kehittämiseksi. (Karjalainen et al 2019, 81.) Tiitinen ja Lähteinen (2015, 207) ovat tutkimuksessaan todenneet, että rakenteellinen sosiaalityö julkisesti toteutettuna on mahdollista myös kunnallisessa sosiaalityössä ja vaikka tämän tutkielman kohteena on sosiaalityö kaikessa laajuudessaan, nämä huomiot kuvaavat hyvin etenkin

kunnallisella sektorilla toimivien sosiaalityöntekijöiden kamppailua työnsä tarkoituksesta ja mahdollisuuksista. Onkin hyvä muistaa, että sosiaalialan työntekijöiden näkökulmasta mediavaikuttamiselle muodostuu monitasoisia esteitä niin henkilökohtaisella ja ammatillis-eettisellä tasolla kuin myös instituutioiden tasolla. Näitä voivat olla esimerkiksi alan negatiivisiin puoliin leimautumisen pelko, pelko joutua väärinymmärretyksi tai koulutuksen puute mediavaikuttamiseen. (Tiitinen 2018, 178.)

Julkisessa viestinnässä taustavaikuttajana on aina kunkin viestintävälineen omat säännöt. Sosiaalityöntekijöiden viestintä esimerkiksi sanomalehden haastattelussa, mielipidekirjoituksessa tai julkisissa tilaisuuksissa voivat luoda hyvin erilaisia lähtökohtia viestinnän mahdollisuuksille. Huomioitavaa on, että sosiaalityöntekijöiden kohdalla julkiseen viestintään vaikuttavat viranomaistoiminnan julkisuutta ja sananvapautta sekä salassapitovelvollisuutta koskevat lait. (Tiitinen & Lähteinen 2015, 195). Sosiaalityöntekijät toimivat muutenkin yhteiskunnallista vaikuttamista koskevien ammattietiikan velvoitteiden ja vaientamiseen pyrkivän kunnallisen toimintaympäristön ristitulessa (Tiitinen & Kauppi 2014, 125). Sosiaalityöntekijöiden mediavaikuttamiselle on tärkeää myös tutkimusperustainen tiedontuotanto, joka tuottaa argumentaation välineitä sekä sisältöä mediavaikuttamiselle (Hämäläinen 2015, 77). Sosiaalityöntekijöiden mediavaikuttamista on pyritty myös helpottamaan ja esimerkiksi Lastensuojelun keskusliitto on laatinut toimittajan ja sosiaalityöntekijöiden yhteistyössä oppaan lastensuojelun ammattilaisille median kohtaamiseen. Kyseinen opas on hyödynnettävissä myös laajemmin koko sosiaalialalle ja se vastaa myös kysymyksiin siitä, kuinka sosiaalityöntekijä voi tehdä yhteiskunnallista ja julkista vaikuttamistyötä salassapitosäännösten puitteissa. (Jaakkola 2013, 4-7.) Mediavaikuttaminen voi myös olla osa sosiaalityön kulttuurista tehtävää, jossa vaikuttamisen kohteena ja reittinä toimivat yhteiskunnan kulttuuriset rakenteet (Hämäläinen 2015, 77).

3 Sosiaalityön ammatillinen asiantuntijuus tutkielman teoreettisena viitekehyksenä

Sosiaalityön hallinta on vaikeutunut yhteiskunnan muuttuessa alati ja siirtyessä kohti hyvinvointivaltiota ja uusliberalismia. Tämä on johtanut myös ilkeiden sosiaalisten ongelmien syntymiseen. (Sirkka 2015, 120.) Myös yhteiskunnallinen epävarmuus kasvaa jatkuvasti ja näyttäytyy erilaisina ilmiöinä, kuten työttömyytenä, syrjäytymisenä, köyhyytenä ja pakolaisuutena (Pohjola 2018, 280). Sosiaalityöntekijät työskentelevät näiden, yhä vaikeampien ja monimutkaisempien sosiaalisten ongelmien parissa ja niiden laaja-alaisuus asettaa vaatimuksia myös sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuudelle. Sosiaalityön tarpeet sekä osaamisen ja asiantuntijuuden

piirteet muuttuvat ja lisääntyvät (Pohjola 2018, 280). Sosiaalialan kehittämissuunnitelmissa on keskitytty liikaa muihin kuin työn sisällöllisiin kohteisiin, kuten järjestelmäkeskisiin ja rakenteellisiin uudistuksiin ja sen vuoksi on yhä tärkeämpää tehdä näkyväksi myös sosiaalityön asiantuntijuuden ja osaamisen ammatillista kokonaisuutta (Sipilä 2011, 14).

Ammatillisen työn lähtökohtina ovat ammatilliset taidot ja teoriaperustainen tietoaaines (Sipilä 2011, 136). Näiden pohjalta voidaan lähteä muodostamaan mielikuvaa siitä, mitä sosiaalityön asiantuntijuus tarkoittaa. Sosiaalityön asiantuntijuutta on totutusti jaettu tiedon, taidon ja ammattietiikan ulottuvuuksiin ja hahmotettu näiden muodostamana kokonaisuutena (Pohjola 2007, 12, 14-15) Sosiaalityöntekijöiden monialaisen osaamisen tietopohja koostuu eri tietämisen muodoista ja sen pohjana on myös muiden toimijoiden kanssa syntyvä vuorovaikutuksellinen tieto (Pohjola 2007, 10-11). Ilmiöiden teoreettisen osaamisen ja tiedon lisäksi sosiaalityön asiantuntijuus sisältää käytännöllistä ammattitaitoa sekä moraalisen ja eettisen vastuullisuuden ulottuvuuden (Pohjola 2007, 15). Sosiaalityön asiantuntijuus muiden viranomaisten asiantuntijuuden ohella pääsee todelliseen arvoonsa vasta näiden keskinäisellä vuorovaikutuksella, johon palveluprosessien kokonaisuus perustuu (Pohjola 2007, 16). Sosiaalityön asiantuntijuus muotoutuu erilaisten tehtävien, roolien ja osaamisen vaatimusten moninaiseksi kokonaisuudeksi, jonka hallinnassa tärkeää on osata yhdistää palvelujärjestelmän ulottuvuuksia sekä toimia siltana eri toimijoiden välillä (Pohjola 2018, 282-283).

Sosiaalityön asiantuntijuutta voidaan määritellä ja hahmottaa myös muilla tavoin. Esimerkiksi Kirsi Juhila (2006) määrittelee erilaisissa asiakassuhteissa konkretisoituvaa sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta jakamalla sitä vertikaaliseen, horisontaaliseen, hoivaan perustuvaan ja tilanteittain rakentuvaan asiantuntijuuteen. Vertikaalisessa asiantuntijuudessa nähdään, että sosiaalityöntekijä on asiakassuhteen tietävä osapuoli, kun taas horisontaalisessa asiantuntijuudessa asiakkaan ja sosiaalityöntekijän omaamat tietopohjat ovat yhdenvertaisia toisiinsa nähden. Hoivaan perustuvassa asiantuntijuudessa pohjalla on ymmärrys asiakkaan kunnioittavan kohtaamisen merkityksestä. Tilanteittain rakentuvassa asiantuntijuudessa sen sijaan korostuvat sosiaalityöntekijöiden taito tulkita kohtaamiaan tilanteita jatkuvasti sekä tiedostaa omien toimintaympäristöjen ja organisaatioiden vaikutuksia asiakastyölle. (Juhila 2006, 99, 137, 199, 254.) Juhila siis määrittää asiantuntijuutta paljolti asiakkaan kohtaamisissa konkretisoituvana ammattitaitona, joka toimii lähtökohtana työskentelylle.

Pohjimmiltaan sosiaalityön asiantuntijuus konkretisoituu taitoon yhdistää monia tietoperustoja yhdeksi kokonaisuudeksi. Sosiaalityö määrittyy sosiaalisissa tilanneyhteyksissä tapahtuvaksi

toiminnaksi, jossa jäsennetään toimintakontekstin kokonaisuutta ja keskenään kietoutuneita osatekijöitä kokonaisvaltaisesti. (Pohjola 2007, 13.) Sosiaalityöntekijällä voi olla eri aloilta lainattua tietoa sekä kokemuksesta ja käytännön työstä nousutta tietoa. Näiden lisäksi sosiaalityöntekijöillä tulee olla myös kykyä analysoida, millaisia hyvinvoinnin vajeita asiakastyössä käsitellään sekä millaista hyvinvointia työssä olisi tarkoitus tuottaa (Niemelä 2009, 223-224). Sosiaalityön asiantuntijuus ja prosessit hakevat pohjaa jaetusta asiantuntijuudesta ja yhteistoiminnallisuudesta enemmän kuin kaiken kattavasta yksittäisen työntekijän tietotaidosta. Sosiaalityön ammattikunnan voidaan nähdä rakentavan asiantuntijuuttaan ja osaamisensa erityisyyttä pala palalta yhteistä yhteiskunnallista osaamisvarantoa varten. Sosiaalityöntekijöiden piirissä voi ajatella vallitsevan tietty työnjako ja heidän lähtökohtanaan on jakaa osaamistaan toisilleen. (Pohjola 2007, 14.)

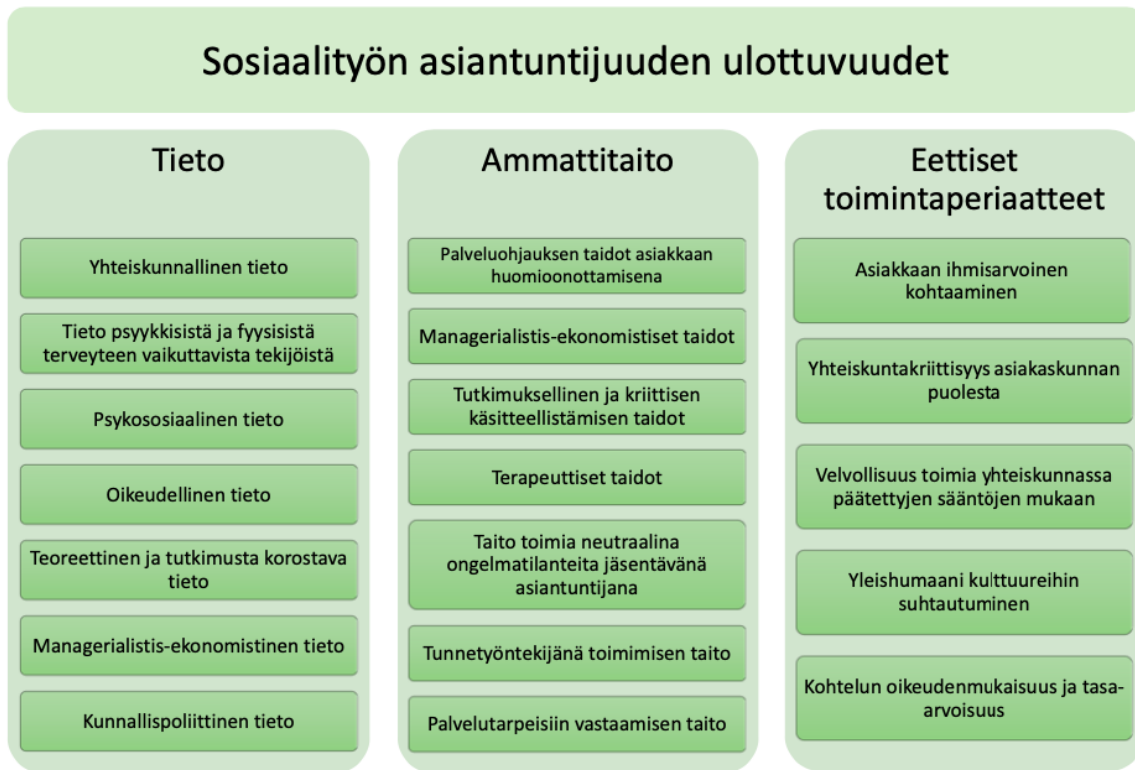
3.1 Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet

Anita Sipilä (2011) on tutkinut väitöskirjassaan ”Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet – Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä” sosiaalityöntekijöiden ammatillista asiantuntijuutta ja sen moninaisia ulottuvuuksia. Sipilän tulkinnat sosiaalityön ammatillisesta asiantuntijuudesta toimivat tutkielmani teoreettisena viitekehyksenä. Sipilä lähtee tarkastelemaan aihetta kolmen keskeisimmän asiantuntijuuden osa-alueen, tiedon, taidon ja etiikan, näkökulmista. Lisäksi hän tutkii sosiaalityöntekijöiden vaikuttamismahdollisuuksia omassa työssään. (Sipilä 2011, 13, 136.) Lähtökohtana on, että sosiaalityö on erilaisia tietoja ja taitoja yhdistävää hyvinvointityötä, jossa keskitytään yhä enemmän koko väestöä tukevaan hyvinvoinnin edistämiseen yksittäisten asiakkaiden huono-osaisuuden lisäksi. (Sipilä 2011, 137.) Sipilä näkee ammattietiikan ulottuvuuden arvojen, hyveiden ja normien avulla ohjaavan sosiaalityöntekijän tiedon ja taidon ulottuvuuksia (Sipilä 2011, 14).

Sipilä on toteuttanut tutkimuksensa tarkastellen alkuun sosiaalityötä asiantuntijuuden tulkintojen, professioteorioiden sekä sosiaalityön perinteisten työorientaatioiden näkökulmista (Sipilä 2011, 16). Monipuolisen kirjallisuuden pohjalta Sipilä on luonut jäsenyyksen sosiaalityön ammatillisesta asiantuntijuudesta, joka konkretisoituu hänen tutkimustaan varten laaditun kyselylomakkeen muodossa. Viitekehyksen perustana ovat toimineet sosiaalityön kolme perinnettä; psykososiaalinen sosiaalityön perinne, juridis-hallinnollinen sosiaalityön perinne ja yhteisöllinen sosiaalityön perinne. Kysymysten jäsenyyksessä hän on peilannut näitä sosiaalityön perinteitä tiedon, taidon ja etiikan osa-alueisiin ja luonut sillä tavoin kattavan kysymyspatteriston sosiaalityöhön liittyvistä asiantuntijuuden ulottuvuuksista. Sipilä näkee kyseisten sosiaalityön perinteiden selittävän tiedon, taidon ja etiikan

osa-alueita. Kysymyslomakkeen laadintaan on vaikuttanut osittain myös Pauli Niemelän tutkimus Sosiaalityön ammattikuva terveydenhuollossa vuodelta 1985. (Niemelä 1985, Sipilä 2011, 78 mukaan.) Sipilän tutkimuksen kohteena olivat sosiaalityöntekijät ja sosiaalityöntekijöiden lähiesimiehet, jotka työskentelivät Kaakkois-Suomen kuntien sosiaalitoimistoissa. Sipilä on tiivistänyt kyselylomakkeella kerätyn aineistonsa faktorianalyysillä laajemmiksi ulottuvuuksiksi. (Sipilä 2011, 16.) Sipilän tutkimuksen tuloksena ovat Kaakkois-Suomen kuntien sosiaalityöntekijöiden ja heidän lähiesimiensä käsitykset siitä, millaista sosiaalityön asiantuntijuutta kyseisessä työympäristössä löytyy (Sipilä 2011).

Tutkielmani analyysissä lähdin asiantuntijuuden jaottelua kohti tiedon, ammattitaidon ja eettisten toimintaperiaatteiden lähtökohdista. Lisäksi Sipilän (2011) kyselylomakkeessa käytetty jäsennys sosiaalityön asiantuntijuudesta ja faktorit sosiaalityön tietoon, taitoon ja etiikkaan lukeutuvista teemoista auttaa minua peilaamaan omasta sisällönanalyysistäni muodostunutta luokittelua. Sipilän jaottelut sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuuksista toimivat siis omassa tutkielmassani analyysiä ohjaavana taustateorianana. Sipilän tavoitteena on ollut löytää asiantuntijuuden analyysin myötä sosiaalityölle olennainen osaaminen ja periaatteet (Sipilä 2011, 14). Sipilän tutkimus on kattava kuvaus sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden ja toisaalta myös työn vaatimusten laajuudesta. Olen jättänyt tutkielmani ulkopuolelle Sipilän tutkimuksen osuuden sosiaalityöntekijöiden vaikuttamismahdollisuuksista, sillä ne eivät ole tutkielmani kiinnostuksen kohteena.

Taulukko 1: Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet (Sipilä 2011, vapaasti koottu)

Näen Sipilän esittämät sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet (Taulukko 1, Sipilä 2011) tärkeässä roolissa havainnollistamassa sitä, millaisia asioita sosiaalityöntekijät voivat tietää ja osata sekä toisaalta myös mitä heidän on tarpeellista osata ja tietää erilaisissa työnkuvissaan. Koen näiden tarpeiden ja kertyneen tietotaidon kuitenkin vaihtelevan sen mukaan, millainen työ- ja elämäkokemus sosiaalityöntekijällä on ja millaisella sosiaalialan sektorilla hän työskentelee. Ajattelen sosiaalityön koostuvan niin perusosaamisesta kuin myös erityisosaamisesta, jolloin työntekijä omaa erityisasiantuntemusta tarkemmin rajatusta aihealueesta (Pohjola 2007, 13). Sipilän kokoamat sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet luovat kokonaisuudessaan erittäin laajan kuvan erilaisia taitoja, tietoja ja eettistä pääomaa enkä käsitä niitä vaatimuksiksi, jotka jokaisen sosiaalityöntekijän olisi omattava. Seuraavissa kappaleissa käyn läpi tarkemmin, millaisia asiantuntijuuden piirteitä sosiaalityöntekijän tietopohja, ammattitaito sekä eettiset toimintaperiaatteet Sipilän tutkimuksen perusteella pitävät sisällään.

3.1.1 Sosiaalityöntekijän omaama tieto

Sipilän mukaan sosiaalityöntekijöiden tietoperustaan liittyy seitsemän asiantuntijuuden ulottuvuutta, jotka ovat yhteiskunnallinen tieto, tieto psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen vaikuttavista tekijöistä,

psykososiaalinen tieto, oikeudellinen tieto, teoreettinen ja tutkimusta korostava tieto, kunnallispoliittinen tieto sekä managerialistis-ekonomistinen tieto (Sipilä 2011, 93-97). Yhteiskunnallinen tieto osoittaa sosiaalityöntekijöiden kykyä nähdä ihminen yhteiskunnallisen järjestelmän osana. Tähän ryhmään kuuluu tieto ihmisten yhteiskunnallisista ongelmista, elinoloista ja elintavoista sekä yhteiskunnasta ja sen toiminnasta sekä toisaalta myös systeemiteoreettinen ja holistinen hahmotuskyky. (Sipilä 2011, 96.) Systeemiteoreettista ajattelua sosiaalityöhön sovellettuna konkretisoi näkemys, että ihminen ja hänen ympäristönsä on kokonaisvaltainen ja moniulotteinen systeemi. Systeemiteoriassa huomio pysyy järjestelmien välisissä vuorovaikutuksissa ja suhteissa eikä niinkään pelkässä yksilössä. Sosiaalityötä myös ilmentää yleisesti asioiden kokonaisvaltainen hahmottaminen ja huomioiminen (Mäntysaari, Pohjola & Pösö 2009, 70; Raunio 2009, 26). Tämä Sipilän tiivistämä systeemiteoreettinen ja holistinen asioiden hahmottamisen kyky auttaa edellä kuvattujen yhteiskunnallisen tiedon sisältämien muiden ilmiöiden tulkitsemista. (Sipilä 2011, 96.) Oikeudellinen tieto sisältää tietoa sosiaali- ja terveystieteellisistä järjestelmistä sekä siviili-, sosiaali-, hallinto- ja kunnallisoikeudesta. Tässä ulottuvuudessa korostuu sosiaalityötä ohjaava lakisääteisyys. (Sipilä 2011, 95.)

Psykkiseen ja fyysiseen terveyteen vaikuttaviin tekijöihin liittyvä tieto on olennaista sosiaalityössä etenkin asiakkaiden moniongelmaisuuksien vuoksi (Sipilä 2011, 137). Se sisältää tietoa ihmisten psyykkisistä ongelmista sekä mielenterveyteen ja fyysiseen terveyteen vaikuttavista tekijöistä (Sipilä 2011, 97). Psykososiaalisen tiedon osalta keskiössä ovat ihmissuhteet ja niiden merkitykset inhimilliselle kasvulle ja kehitykselle. Tämä tieto koostuu psyko- ja sosiaaliteorioista. Psykososiaaliseen tietoon Sipilä liittyy tiedot liittyen perheiden keskinäisiin suhteisiin, lapsen ja vanhemman vuorovaikutukseen, kasvuun ja kehitykseen vaikuttavista tekijöistä perheessä, sukupolvien välisestä vuorovaikutuksesta, sosiaaliseen sekä psyykkiseen kehitykseen liittyvistä tekijöistä, asiakkaan kohtaamisesta, kriiseistä, terapiasuunnauksista, ihmisestä tajunnallistoiminnallisena olentona ja ryhmän jäsenenä sekä ryhmäkäyttäytymisestä. (Sipilä 2011, 93, 137.)

Teoreettisen ja tutkimusta korostavan tiedon alle Sipilä näkee kuuluvan tieto näyttöön perustuvasta sekä radikaalista sosiaalityöstä, rakenteellisen sosiaalityön metodeista ja kohteista, sosiaalityön tutkimuksesta sekä sen vaikuttavuuden arvioinnin menetelmistä, syrjäyttävistä mekanismeista, muualta tulleista hyvistä käytännöistä sekä uusista työmenetelmistä. (Sipilä 2011, 94.) Kunnallispoliittista tietoa edusti tieto kunta- ja seutu-strategioista, maakunnan tasoisista kehityslinjauksista sekä kunnan hyvinvointipoliittisista ohjelmista (Sipilä 2011, 95-96). Tämä osialue kuvastaakin Sipilän tutkimuksen toimintaympäristöä, joka oli kunnallinen sosiaalityö.

Managerialistis-ekonomistinen tieto sisältää Sipilän mukaan tietoa sosiaalialan yrittäjyydestä, hankintaosaamisesta, kustannuslaskennasta, taloushallinnosta ja monituottajamallista. Tähän tietouloottuvuuteen kuuluvat myös tiedot sosiaalialan yrittäjyydestä ja johtamisesta. (Sipilä 2011, 94-95.)

3.1.2 Sosiaalityöntekijän ammattitaito

Kuten sosiaalityöntekijän tietoperustaan, myös ammattitaitoon liittyy managerialistis-ekonomistisia taitoja. Taitojen näkökulmasta niissä kuvastuvat johtamisen ja hallinnollisten taitojen lisäksi esimerkiksi projektityön, budjetin teon sekä yhteisösosiaalityön taitoja (Sipilä 2011, 139). Managerialistis-ekonomististen taitojen näkökulmasta sosiaalityöntekijöillä voi olla myös ryhmätyön ja ryhmän ohjaamisen taitoja, sosiaalisen raportoinnin taitoja sekä taitoja vaikuttaa sosiaalipolitiikkaan aluetasolla. Sosiaalityöntekijät voivat myös toimia sosiaalipoliittisina asiantuntijoina. Sipilän jaottelussa tämä ryhmä erilaisia taitoja oli hyvinkin moninainen eikä välttämättä esimerkiksi yhteisösosiaalityötä tai ryhmätyön taitoja yleensä liitettäisi managerialistis-ekonomistiseen suuntaan. Hän on kuitenkin liittänyt nämä tekijät yhteen, sillä talouteen ja johtamiseen liittyvät muuttujat olivat olleet vahvimmillaan tutkimuksen analyysissä. Tämä ulottuvuus kuvastaakin yhteiskunnan kehityksen luomia markkinatalouspainotteisia puitteita, joihin sosiaalityön on pakko mukautua. (Sipilä 2011, 99.)

Ammattitaidon näkökulmasta asiantuntijuuden ulottuvuuksia ovat myös palveluohjauksen taidot asiakkaan huomioonottamisena, tutkimuksellinen ja kriittisen käsitteellistämisen taito, terapeuttiset taidot, tunnetyön taidot, palvelutarpeisiin vastaamisen taidot sekä taito toimia neutraalina ongelmatilanteita jäsentävänä asiantuntijana (Sipilä 2011, 97-102). Palveluohjauksen taitoihin kuuluu, että sosiaalityöntekijä hyödyntää asiakkailta saatavaa tietoa ja päästää heidät tekemään itseään koskevat ratkaisevat päätökset samalla, kun sosiaalityöntekijä itse tulkitsee sosiaalisten ongelmien suhteita. Tässä kohtaa myös lausunnot ja dokumentointi ovat suuressa roolissa ja sosiaalityöntekijältä vaaditaan taitoa yhdistää eri tietoperustoja ja hyödyntää sosiaalisessa tilanneyhteydessä syntyvää osaamistaan. (Sipilä 2011, 139.) Sosiaalityöntekijällä voi olla taitoja ohjata asiakasta hakemaan etuuksia, tunnistaa asiakasta hyödyttävät erilaiset toimintavaihtoehdot ja kertoa asiakkaalle niistä. Hän myös pyrkii sopeuttamaan asiakasta yhteiskuntaan ja osaa arvioida asiakkaan tarpeet sekä käyttää kontrollia ja tukea sopivassa suhteessa. Sosiaalityöntekijä kykenee dialogiseen asiakassuhteeseen, hän osaa kohdata asiakkaan ja selvittää tämän elämänhistoriaa. Tähän ulottuvuuteen kuuluvat myös taidot tehdä moniammatillista työtä, yksilötyötä, ja asiakkaiden asianajoa sekä taito varmistaa, että asiakas on osallinen omassa asiassaan. Palveluohjauksen taitoihin

Sipilä lukee myös taidot tehdä oikea-aikaisia interventioita sekä mahdollistaa oikeudenmukaisuuksien toteutumista. (Sipilä 2011, 115.)

Tutkimuksellisissa ja kriittisen käsitteellistämisen taidoissa korostuu sosiaalityöntekijän taito laadun arviointiin sosiaalityön arvolähtökohdista käsin (Sipilä 2011, 139). Tämä teema sisältää käsitteellistämisen taidot, tutkimuksellisen osaamisen, tutkivan työn sekä sosiaalityön arvojen ja ideologian mukaisen työn laadun kehittämisen lisäksi myös kehityssuuntausten kriittisen tarkastelun. Myös yhteiskunnallisen toiminnan taidot sekä yksilö-, yhteisö- ja yhteiskunnan kytkentöjen tunnistamisen taidot ovat olennaisia tässä ulottuvuudessa. (Sipilä 2011, 99.)

Terapeuttisiin taitoihin liittyy esimerkiksi taito tunnistaa lapsen avuntarve (Sipilä 2011, 139). Terapeuttisiin taitoihin lukeutuvat myös psykologisen ja kasvatuksellisen asiantuntijuuden piirteet, perheterapian ja perhetyön taidot sekä ylipäättään terapeuttisen työskentelyn taidot (Sipilä 2011, 100). Tunnetyön taidoissa olennaisiksi muodostuvat sosiaalityöntekijän kyvyt rinnalla kulkijana toimimiseen, asiakkaan osallistamiseen sekä oman itsen ja tunteiden hallintaan (Sipilä 2011, 139). Konkreettisemmin tähän ryhmään kuuluivat tunnetyöntekijänä toimimisen taidot, taito olla manipuloimatta, luova työote, aito kumppanuus asiakkaan kanssa ja tulevaisuuteen suuntaava näkökulma työhön. Myös omasta jaksamisesta huolehtiminen on tärkeä muuttuja, jonka voi toisaalta helpostikin nähdä vaikuttavan asiakkaan inhimilliseen kohtaamiseen, joka on läsnä tässä ulottuvuudessa. (Sipilä 2011, 101-102.)

Palvelutarpeisiin vastaamisen taitoon liittyy palvelujärjestelmän toiminnan turvaaminen, viranomaisten toimenpiteisiin liittyvien epäoikeudenmukaisuuksien ja kohtuuttomuuksien julkituonti, yhteiskuntakriittinen työ, yhteiskuntamoraalin edustajana toimiminen sekä taito vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon. Toisaalta palvelutarpeisiin vastaamisen taitoihin liittyy myös myötäelämiskyky asiakkaan asiassa sekä innostamisen taidot. (Sipilä 2011, 102.) Ongelmatilanteita jäsentävänä asiantuntijana toimiminen kuvastaa Sipilän mukaan etenkin sosiaalityöntekijöiden sosiaalista osaamista. Sosiaalityöntekijät pyrkivät tavoitteelliseen muutostyöhön asiakkaiden auttamiseksi ja heille olennaisia taitoja ovat lakien soveltamistaito ja ongelmanratkaisutaidot. Sosiaalityöntekijöillä on myös kykyjä työn arviointiin ja reflektiiviseen ajatteluun liittyen. Näitä taitoja tarvitaan osaamisen erityisyyden tavoittamiseksi, jolla voidaan saavuttaa sosiaalista asiantuntijuutta. (Sipilä 2011, 138-139.) Lisäksi tässä teemassa korostuu taito toimia ulkopuolisena asiantuntijana. Sosiaalityöntekijä osaa myös laatia lausuntoja sekä dokumentoida työtään. (Sipilä 2011, 100-101.)

3.1.3 Sosiaalityöntekijän eettiset toimintaperiaatteet

Eettisiin toimintaperiaatteisiin liittyen asiantuntijuuden ulottuvuuksiksi muodostuvat asiakkaan ihmisarvoinen kohtaaminen, yhteiskuntakriittisyys asiakaskunnan puolesta, velvollisuus toimia sääntöjen mukaan, yleishumaani kulttuureihin suhtautuminen, kohtelun oikeudenmukaisuus ja tasa-arvoisuus (Sipilä 2011, 102-106). Sipilä näkee asiakkaan ihmisarvoisen kohtamisen sekä tämän kohtelemisen oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvoisuuden kulkevan käsi kädessä ja näiden asiantuntijuuden ulottuvuuksien perimmäisenä tarkoituksena on yhdenvertaisuus hyvän elämän turvaamisessa (Sipilä 2011, 141). Asiakkaan ihmisarvoinen kohtaaminen eettisenä periaatteena tarkoittaa yksilöllisyyden kunnioittamista, eettistä dialogia sekä asiakkaan kuulemistä ja kuuntelemista. Sosiaalityöntekijä osaa tarjota eri vaihtoehtoja asiakkaalle sekä luoda luottamusta asiakassuhteessa. Sosiaalityöntekijät pyrkivät myös asiakkaan omanarvontunnon vahvistamiseen sekä itsemääräämisoikeuden kunnioittamiseen. (Sipilä 2011, 103.) Kohtelun oikeudenmukaisuuteen liittyy myös väkivallan ja syrjinnän vastustaminen (Sipilä 2011, 106).

Yhteiskuntakriittisyys asiakaskunnan puolesta kuvastaa sosiaalityön vastuuta heikompiosaisista (Sipilä 2011, 142). Tähän ulottuvuuteen Sipilä on kerännyt erilaisia eettisiä periaatteita liittyen epäsuotuisan tai sosiaalityön etiikalle vieraan kehityssuuntauksen tai toiminnan kyseenalaistamiseen ja toisaalta työn laadun kehittämiseen kohti sosiaalityön arvoille ja etiikalle sopivampaa muotoa. Myös managerialismin mukaisen muutoksen vastaisuus sekä ammatti-identiteetin vahvistaminen ja ylläpitäminen kuuluivat tähän ryhmään. Tämän kokonaisuuden johtavana ajatuksena on asiakkaiden tilanteiden sekä moninaisten näkökulmien ymmärryksestä nouseva kriittisyys. (Sipilä 2011, 104.)

Velvollisuus toimia sääntöjen mukaan asiantuntijuuden ulottuvuutena kuvastaa Sipilän mukaan sosiaalityön yhteiskunnallisia ehtoja sekä lakisääteisyttä (Sipilä 2011, 142). Siinä korostuvat eettisyyden ja lakisääteisyysyden punninta kuin myös taloudellis-poliittisten ehtojen punninta suhteessa eettisiin ehtoihin. Sosiaalityöntekijöiden eettisinä periaatteina ovat myös velvollisuus toimia organisaation toimintakäytäntöjen mukaisesti sekä velvollisuus hyväksyä kunnan taloudelliset ehdot. Sosiaalityössä on läsnä näiden puite-ehtoja kuvaavien tekijöiden suhde moraaliseen harkintaan, jota sosiaalityöntekijät joutuvat jatkuvasti tekemään. (Sipilä 2011, 105.) Yleishumaani toimintaperiaatteen sijaan sisältää esimerkiksi asiakkaan puolustamisen erilaisissa päätöksentekoon liittyvissä ristiriitatilanteissa sekä vuoropuhelun rakentamisen erilaisten näkemysten, sosiaalityön sekä yhteiskunnallisten institutionaalisten arvojen välillä (Sipilä 2011, 142). Tähän teemaan liittyy

ihmisrakkaus, käsitys hyvästä elämästä sekä tietoisuus eettisten kysymysten tärkeydestä silloin, kun sosiaalityöntekijä kohtaa itselleen vieraita kulttuureja (Sipilä 2011, 105).

4 Tutkimuksen toteutus

Tässä luvussa kuvailen sitä, kuinka olen toteuttanut tutkielmani käytännössä ja millaisia tutkimuksellisia valintoja olen tehnyt. Kerron tutkielmani peruselementeistä, kuten tutkielmalleni suuntaa antaneista tutkimuskysymyksistä sekä pohdin tutkielman tekoon liittyneitä tutkimuseettisiä kysymyksiä. Lisäksi käyn läpi tutkielmani prosessia aineistoni keruun ja rajaamisen kautta sekä kuvailen aineistoani itsessään sekä käyttämäni analyysimenetelmää. Luvussa 4.5 kuvailen aineistoni analyysin esivaihetta, jossa erittelin aineistoani sen sisällön mukaan. Tämä esivaihe oli ikään kuin syvällisempi tutustuminen teemoihin ja toimintaympäristöihin, joita aineistoni sisälsi. Lopuksi kuvailen varsinaisen analyysini prosessia.

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymykset

Tutkin pro gradu -tutkielmassani sosiaalityöntekijöiden Helsingin Sanomiin kirjoittamia mielipidekirjoituksia. Tutkielman teoreettinen viitekehys tukeutuu rakenteelliseen sosiaalityöhön ja mediavaikuttamiseen sen osana sekä sosiaalityön asiantuntijuuteen. Mielipidekirjoitukset tutkimusaineistona voi käsittää sosiaalikonstruktiviseksi, yhdessä rakennetuksi ja kyseenalaistettavaksi tiedoksi. Sosiaalikonstruktivisen tietokäsityksen mukaan erilaiset merkitykset muodostuvat sosiaalisista lähtökohdistaan käsin ja ymmärtävät, että on olemassa monia erilaisia todellisuuksia, joiden näkökulmasta tilanteita, asioita ja ongelmia voidaan ymmärtää (Goldberg Wood & Tully 2006, 19). Samalla tavoin käsittän mielipidekirjoitukset aineistonani erilaisten näkemysten kokonaisuudeksi, joiden merkitykset vaihtelevat sen mukaan, kuinka niiden kirjoittajat perustelevat kirjoittamaansa tai kuinka lukija niitä tulkitsee. Tutkimuskysymykseni ovat: *Millaisia aiheita sosiaalityöntekijät ovat käsitelleet mielipidekirjoituksissaan Helsingin Sanomissa?* ja *Millaista on sosiaalityöntekijöiden mielipidekirjoituksista ilmenevä asiantuntijuus?*

4.2 Tutkimuseettiset kysymykset

Olen tehnyt tutkielmani ensimmäisiä tutkimuseettisiä pohdintoja jo valitessani tutkielmani aiheita. Eettinen ulottuvuus on jo tässä vaiheessa läsnä niin, että tutkijan tulee tiedostaa, kuinka tutkimusaihe on valittu ja miksi tutkimusta tehdään (Tuomi & Sarajärvi 2018, 129). Oman tutkielmani kohdalla

olen päätenyt tähän aiheeseen sen perusteella, että olen kokenut, ettei kyseisestä aiheesta ole tehty tarpeeksi tutkimusta. Mielestäni aihetta pitää tutkia, jotta voidaan käsittää laajemmin, millaista sosiaalityön asiantuntijuuden kuvaa sosiaalityöntekijät luovat kirjoituksillaan. Lisäksi minua kiinnostaa, millainen rakenteellisen sosiaalityön muoto mielipidekirjoitusten kirjoittaminen on. Toisaalta tutkimustarvetta perustelee myös tarve nostaa esiin epäkohtia ja tunnistaa aihealueita, joita ei ole nostettu keskusteluissa esiin sosiaalityöntekijöiden puolesta. Mutkan (1998, 122-130) mukaan sosiaalityöntekijöitä on saatettu tulkita syrjäanvetäytyviksi eikä heidän ole koettu tiedottavan havaitsemistaan asioista oman yksikkönsä ulkopuolelle. Tämä tulkinta puhuu sen puolesta, että sosiaalityöntekijöiden aktiivisuutta yhteiskunnallisina vaikuttajina on tärkeää tarkastella. Sosiaalityöntekijöiden mediavaikuttaminen on tärkeä osa sosiaalityöntekijän vaikuttamismahdollisuuksia ja sitä kehittämällä voimme vahvistaa ammatillista otettamme ja saada asiakkaidemme sekä ammattimme ääntä paremmin kuuluviin.

Toteutan tutkielmaani noudattaen Tutkimuseettisen neuvottelukunnan hyvän tieteellisen käytännön periaatteita. Lähtökohtani työskentelylle on siis yleinen huolellisuus, rehellisyys ja tarkkuus sekä pyrin kuvailemaan mahdollisimman tarkasti ja läpinäkyvästi tutkielmani tekoa ja prosessia. (TENK 2012, 6-7.) Pysin myös perustelevaan kunkin tutkimuksellisen valintani avoimesti, jotta mahdolliset tiedostamattomat vaikutukset voivat tulla esiin. Huolellisuus ja tarkkuus korostuvat mielestäni erityisesti aineiston käsittelyssä ja tulkinnassa, jolloin pidän huolen, etten siirry liian kevyisiin johtopäätöksiin aineiston sisällöstä. Varmistan myös, että kirjoitan aineistoni kirjoittajista kunnioittavasti.

Tutkielmani liitteenä on myös listaus aineistostani otsikkojen mukaan, jossa on listattuna myös kirjoittajien nimet sekä heidän ilmoittamansa tittelit. Päädyin julkaisemaan myös nimet, sillä kyseessä on jo kerran julkaistu materiaali. Kirjoitukset ovat kokonaisuudessaan vapaasti haettavissa Helsingin Sanomien digiarkistoista, joten kenellä vain on mahdollisuus lukea niitä joka tapauksessa. Mainitsemalla kirjoittajien nimet tutkielmassani pyrin kunnioittamaan kirjoittajien panosta. Aineiston ja lähteiden etsimisen yhteydessä minun tulee huolehtia korrekkeista lähdeviittauksista. Pysin myös varmistamaan, että annan muille mahdollisesti tutkielmaani taustavaikuttaneille teoksille ja tutkijoille heidän ansaitsemansa arvon ja merkityksen suhteessa omaan tutkielmaani ja sen tuloksiin. Tutkielmani tekoon ei liity rahoituksellisia sidonnaisuuksia, vaan olen hankkinut itse oikeudet Helsingin Sanomien digilehteen saavuttaakseni koko mielipideosaston arkiston.

Tuomen ja Sarajärven (2018, 125) mukaan tutkimusasetelman eettisten ongelmien arvioiminen käy sitä vaikeammaksi, mitä vapaamuotoisempi tiedonkeruumenetelmä on kyseessä. Tällaiseksi avoimeksi tiedonkeruumenetelmäksi kutsuisin myös mielipidekirjoituksia. Ne ovat julkaistu laajasti kaikille avoimessa sanomalehdessä, jonka vuoksi tutkielmaani varten ei tarvinnut pyytää erillisiä lupia aineiston käyttämiseen. Siitä huolimatta Tuomen ja Sarajärven näkemyksen huomioimiseksi, pyrin tietoisesti arvioimaan tutkielmani tutkimuseettisiä kysymyksiä pitkin prosessin etenemistä.

Tutkimukseni luotettavuutta lisää myös sillä, että alistan analyysini tietyiltä osin tarkasteluun, esimerkiksi kuvailemalla analyysissä kohtaamiani haasteita. Tutkimustani tehdessä tiedostan myös, että minun on tehtävä tulkintoja toisten ihmisten kirjoittamista teksteistä ilman, että voin varmistaa, mitä ilmauksella on todellisuudessa tarkoitettu. Tärkeää on myös huomioida, että oma taustani sosiaalialalla voi vaikuttaa tutkielman tekemiseen, aineiston analysoimiseen sekä tulosten tulkittamiseen. Koen, että vaikutus on voinut näkyä esimerkiksi siinä, kuinka tärkeinä pidän joidenkin kirjoitusten näkökulmia tai kuinka olen niitä tulkinnut. Lähtökohtaisesti olen pyrkinyt tiedostamaan näitä ennako-oletuksia etukäteen.

4.3 Aineiston keruu ja rajaus

Valitsin aineistokseni Helsingin Sanomien mielipidekirjoitukset, sillä Helsingin Sanomat on lukijamäärältään ja tavoitavuudeltaan Suomen suurin sanomalehti verrattuna muihin suomalaisiin sanomalehtiin (MediaAuditFinland). Tämän vuoksi uskoin löytäväni kyseisestä sanomalehdestä tarpeeksi materiaalia aineistonkeruuta varten. Toisena perusteena aineistovalinnalle oli helppo saatavuus sekä se, että julkaistut mielipidekirjoitukset ovat usein viimeistelyjä ja jäsenneltyjä. Helsingin Sanomien digilehden arkistoista pystyi myös hakemaan artikkeleita aika-, osasto- ja avainsanarajauksilla. Tämä helpotti aineistoni keruuta huomattavasti. Rajasin aineistoni esimerkiksi sosiaalityöntekijöistä kertovien artikkelien sijaan juuri heidän kirjoittamiin mielipidekirjoituksiin, sillä mielipidekirjoitukset ovat myös yksi sosiaalityöntekijöiden tekemän rakenteellisen vaikuttamistyön välineistä ja koen, että niissä kuuluu hyvin sosiaalityöntekijöiden oma mielipide.

Näen mielipidekirjoitukset osana joukkoviestintävälineiden välittämiä mediatekstejä, joilla on oma roolinsa julkisessa viestinnässä. Mediatekstit ovat enenevässä määrin yhteiskunnallisesti ja kulttuurisesti merkittäviä ja niiden merkitys ulottuu niin tietoon, kokemuksiin kuin identiteetteihinkin (Nieminen & Pantti 2012, 11, 16-17). Mediatekstit voivat vaikuttaa myös arvoihin ja sosiaalisiin

suhteisiin (Fairclough 2002, 10, 14). Mielipidekirjoitukset mediateksteinä ovat osa tätä jatkumoa, jossa ihmiset ja ryhmät määrittelevät asemiaan suhteessa toisiinsa (Nieminen & Pantti 2012, 17).

Helsingin Sanomat ohjeistaa kirjoittajia tiettyihin lähtökohtiin kirjoituksissaan ja määrittelee samalla tiettyjä ehtoja mielipidekirjoitusten muodolle. Ohjeet kehottavat tekemään kirjoituksista muita kunnioittavia ja esitetyistä mielipiteistä perusteltuja ja argumentoivia. Kirjoittajia myös kehoitetaan kirjoittamaan vain tietoja, jotka pitävät paikkansa. Helsingin Sanomien ohjeistuksessa mielipidekirjoitusten kirjoittajille myös kehoitetaan muistamaan lain ja hyvien tapojen vaatimukset ja näitä rikkovat kirjoitukset eivät tule julkaistuiksi. Helsingin Sanomat eivät julkaise kaikkia saamiaan mielipidekirjoituksia, vaan kokonaisuudessaan niistä julkaistaan suunnilleen neljäsosa. Helsingin Sanomat on vastuussa julkaisujensa laadukkaasta sisällöstä, jonka vuoksi kirjoituksia voidaan valikoida ja esimerkiksi rakentavasti eteenpäin keskustelua vievät kirjoitukset ovat etusijalla. (Helsingin Sanomat.) Mielipidekirjoitusten perusluonne siis on asioihin kantaa ottava ja rakentavaan keskusteluun osallistuva. Mikäli samasta aiheesta on kirjoitettu useampi eri kirjoitus, ei molempia välttämättä julkaista. Helsingin Sanomien toimituksella on lisäksi oikeus tekstin lyhentämiseen tai muokkaamiseen, mikäli siihen on tarve. (Helsingin Sanomat.) On siis myös muistettava, ettei tutkimusaineistoni kuvaa välttämättä todellisuutta esimerkiksi siitä, kuinka moni sosiaalityöntekijä on lähettänyt mielipidekirjoituksia Helsingin Sanomille.

Aineistooni valitsin Helsingin Sanomissa aikavälillä 1.1.2016-31.12.2019 kirjoitetut sosiaalityöntekijöiden, sosiaalityön opiskelijoiden sekä muiden sosiaalityöntekijän taustan omaavien kirjoittamat mielipidekirjoitukset. Aloitin aineistoni keruun konkreettisesti hakemalla Helsingin Sanomien mielipideosastolta kirjoituksia avainsanoilla ”sosiaalityöntekijä, sosiaalityöntekijät, sosiaalityöntekijöitä, sosiaalityöntekijöinä, sosiaalityöntekijänä” sekä samoilla sijamuodoilla sosiaalityön opiskelijoista. Myös sosiaalityön yliopistonlehtorin, sosiaalityön opettajan ja valtiotieteiden tohtorin kirjoitukset olivat riittäviä perusteita aineistoon pääsyyn. Kävin kirjoitukset läpi valiten aineistooni ne kirjoitukset, jotka on allekirjoitettu kohderyhmän jäsenen toimesta. Aineistoa rajatessani olin myös täysin kirjoittajien allekirjoitusten ja kirjoittaman tekstin varassa enkä täten voi mitenkään varmentaa heidän olevan todellisuudessa sosiaalityöntekijöitä. Muutaman sosiaalityöntekijän kirjoittaman tekstin löysin myös löydettyäni viittauksia niihin toisten kirjoituksista. Sisällytin aineistooni myös sellaiset kirjoitukset, joissa kirjoittajan rooli sosiaalityöntekijänä kävi ilmi vain tekstistä ja kirjoitus oli allekirjoitettu esimerkiksi pelkällä nimellä tai nimimerkillä. Helsingin Sanomien mukaan (Helsingin Sanomat) lehdessä julkaistaan kirjoituksia nimimerkeillä vain poikkeusyksistä, kuten erilaisiin arkaluonteisiin aiheisiin liittyvistä syistä.

Sosiaalityön opiskelijat halusin ottaa mukaan, sillä olen kiinnostunut siitä, millaista sosiaalityön kuvaa niin nykyiset kuin tulevatkin sosiaalityöntekijät rakentavat julkisessa keskustelussa. Monet sosiaalityöntekijöistä voivat tehdä töitä sijaispätevänä sosiaalityöntekijänä jo ennen valmistumistaan, jonka vuoksi uskon heillä olevan jo tärkeää tietoa sosiaalityön sisällöstä. Näen heidän myös olevan osa ammattiyhteisöä ja omaavan sosiaalialan identiteettiä jo opiskeluvaiheessa. Muut sosiaalityön asiantuntijaroolit näin myös osaksi aineistoa, sillä lähdin oletuksesta, että heillä on lähtökohtaisesti sosiaalityöntekijän koulutus sekä näkemystä sosiaalityön kehittämisestä. Riitti myös, että sosiaalityöntekijä on yksi suuremman kirjoittajaryhmän jäsenistä, sillä näen tällöin sosiaalityöntekijän näkökulman olevan myös läsnä kirjoituksessa.

4.3.1 Aineiston kuvaus

Tutkielmani aineistona ovat Helsingin Sanomien vuosien 2016 - 2019 aikana julkaisemat sosiaalityöntekijöiden kirjoittamat mielipidekirjoitukset. Aineistoni koostuu 50 mielipidekirjoituksesta, joiden pituudet Word-tiedostoon siirrettyinä vaihtelevat puolesta sivusta kahteen sivuun, fonttikoolla 12 ja rivivälillä 1. Aineiston pituus kokonaisuudessaan samoilla asetuksilla on 41 sivua.

Päätin rajata aineistoni vuoden 2016 alusta alkavaksi, sillä tällöin tuli voimaan Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015, 3§, 7§; vrt. Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005, 3§, 12§), jonka myötä tarkennettiin sosiaalityöntekijän tehtävissä toimivien henkilöiden pätevyysvaatimuksia. Näen tämän vaikuttaneen mielipidekirjoitusten näkökulmasta siihen, että ennen vuotta 2016 on sosiaalityöntekijän nimikkeellä voinut vapaammin kirjoittaa myös henkilöt, joilla ei välttämättä ole ollut nykyisten vaatimusten mukaista sosiaalityön koulutusta. Lisäksi vuonna 2017 toteutetun toimeentulotuen Kela-siirron aiheuttama liikehdintä sosiaalialalla ilmeni lisääntyneenä yhteiskunnallisena keskusteluna sosiaalityön tehtävistä ja tärkeydestä. Kesällä 2016 viisi sosiaalityöntekijää perustivat Facebook-ryhmän Sosiaalityön uraverkosto, jonka kautta monet sosiaalityöntekijät alkoivat käymään keskusteluja sosiaalityön merkityksestä ja tehtävistä, jotka olivat heidän mielestään jääneet yhteiskunnassa pimentoon. Uraverkoston jäsenet aktivoituivat kirjoittamaan useita mielipidekirjoituksia syksyn 2016 aikana ja tämä aktiivisuus lopulta päättyi Sosiaalityöntekijöiden Seuran perustamiseen joulukuussa 2016. (Sosiaalityöntekijöiden seura.)

Vuosi	Lukumäärä
2016	22
2017	8
2018	5
2019	15

Taulukko 2: Aineiston jakautuminen eri vuosina julkaistuihin mielipidekirjoituksiin.

Sosiaalityön uraverkoston aktiivisuus on saattanut vaikuttaa myös aineistoni jakautumiseen eri vuosille (Taulukko 2), sillä vuonna 2016 oli julkaistu selvästi eniten (22 kpl) sosiaalityöntekijöiden mielipidekirjoituksia Helsingin Sanomissa. Vähiten kirjoituksia oli vuodelta 2018. Puolet kirjoittajista tulivat pääkaupunkiseudulta, 10 kirjoittajista muualta Suomesta ja lopuissa kirjoituksissa ei ilmoitettu kaupunkia lainkaan. Kirjoituksissa toistui myös osittain samat kirjoittajat. Seitsemän kirjoittajaa olivat mukana enemmän kuin yhden kirjoituksen laatimisessa. Yksi kirjoittajista oli mukana jopa neljässä mielipidekirjoituksessa. Mielipidekirjoitusten osallistuminen julkiseen keskusteluun näkyi vahvasti siinä, että tasan puolet kirjoituksista vastasivat johonkin Helsingin Sanomien aikaisempaan mielipidekirjoitukseen tai Helsingin Sanomissa julkaistuun artikkeliin. Näiden lisäksi muutama kirjoituksista viittasi myös yleiseen yhteiskunnassa käytyyn keskusteluun.

4.4 Menetelmänä teoriaohjaava sisällönanalyysi

Tutkielmani analyysimenetelmänä on teoriaohjaava sisällönanalyysi. Valitsin sisällönanalyysin menetelmäksi, sillä koen voivani saada sillä mahdollisimman paljon irti aineiston monivivahteisuudesta. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä teoria toimii apuna analyysiä tehdessä, mutta analyysi ei kuitenkaan suoraan perustu teoriaan (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109). Teoriaohjaavan sisällönanalyysin avulla etsin sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden ominaisuuksia teksteistä. Aikaisemman tiedon tehtävänä teoriaohjaavassa analyysissä on ohjata analyysiä ja avata uusia mahdollisuuksia tutkittavaan ilmiöön liittyen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109). Teoriaohjaavassa analyysissä toteutetaan abduktiivista päättelyä, jossa tutkija yhdistelee aineistolähtöistä ajattelua sekä olemassa olevia teoreettisia malleja keskenään jatkuvassa vuoropuhelussa. Tässä prosessissa on mahdollista käyttää luovuuttakin ja sen tuloksena voidaan luoda myös uusia merkityksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 110.) Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä on kolme päävaihetta, jotka ovat aineiston pelkistäminen, ryhmittely ja käsitteellistäminen. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä edetään myös aineiston ehdoilla, mutta pyritään liittämään aineisto teoreettisiin käsitteisiin (Tuomi

& Sarajärvi 2018, 133). Täten teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee hyvin samankaltaisesti kuin aineistolähtöinenkin.

Analyysin ensimmäisenä vaiheena on aineiston pelkistäminen, eli redusointi, jonka myötä aineistosta poimitaan vain tutkimukselle olennainen tieto esille. Pelkistäminen voi tarkoittaa esimerkiksi tutkimusta kiinnostavien ilmaisujen poimimista aineistosta. Näitä ilmaisuja tiivistetään pelkistetyiksi ilmaisuiksi niin, että niistä irtoaa kaikki tutkimukselle olennainen tieto. Yksi alkuperäinen ilmaisu aineistosta voi johtaa useampaan pelkistettyyn ilmaisuun, mikäli se symboloi useampaa ilmiötä. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 123-124.) Pelkistämisen jälkeen ilmaisuja ryhmitellään, eli klusteroidaan, jolloin niistä etsitään samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia. Ryhmittelyn myötä ilmaisut jaotellaan erilaisiin niiden kokonaisuuksia kuvaaviin alaluokkiin ja nämä edelleen yläluokkiin. Samalla aineiston tieto tiivistyy aste asteelta yleisimmiksi käsitteiksi. Yläluokkien yhdistelyllä saadaan luotua pääluokkia, jotka lopulta ovat liitettävissä tutkimustehtävään. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 124-125.)

Ryhmittelyn myötä etenee myös aineiston käsitteellistäminen, eli abstrahointi. Siinä tutkija luo kuvausta tutkimuskohteestaan muodostamalla aineistoa kuvaavia käsitteitä. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä tutkija loisi käsitteet itse, jolloin kaikki sisältö olisi aineistosta lähtöisin. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä käsitteellistämisen prosessi eroaa aineistolähtöisestä kuitenkin niin, että käsitteet itsessään tuodaan entisestä ilmiöön liittyvästä tietopohjasta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 125-126, 133.) Tässä tutkielmassa se tarkoittaa esimerkiksi asiantuntijuuden tiedon, taidon ja ammattietiikan ulottuvuuksien hyödyntämistä aineiston analyysissä.

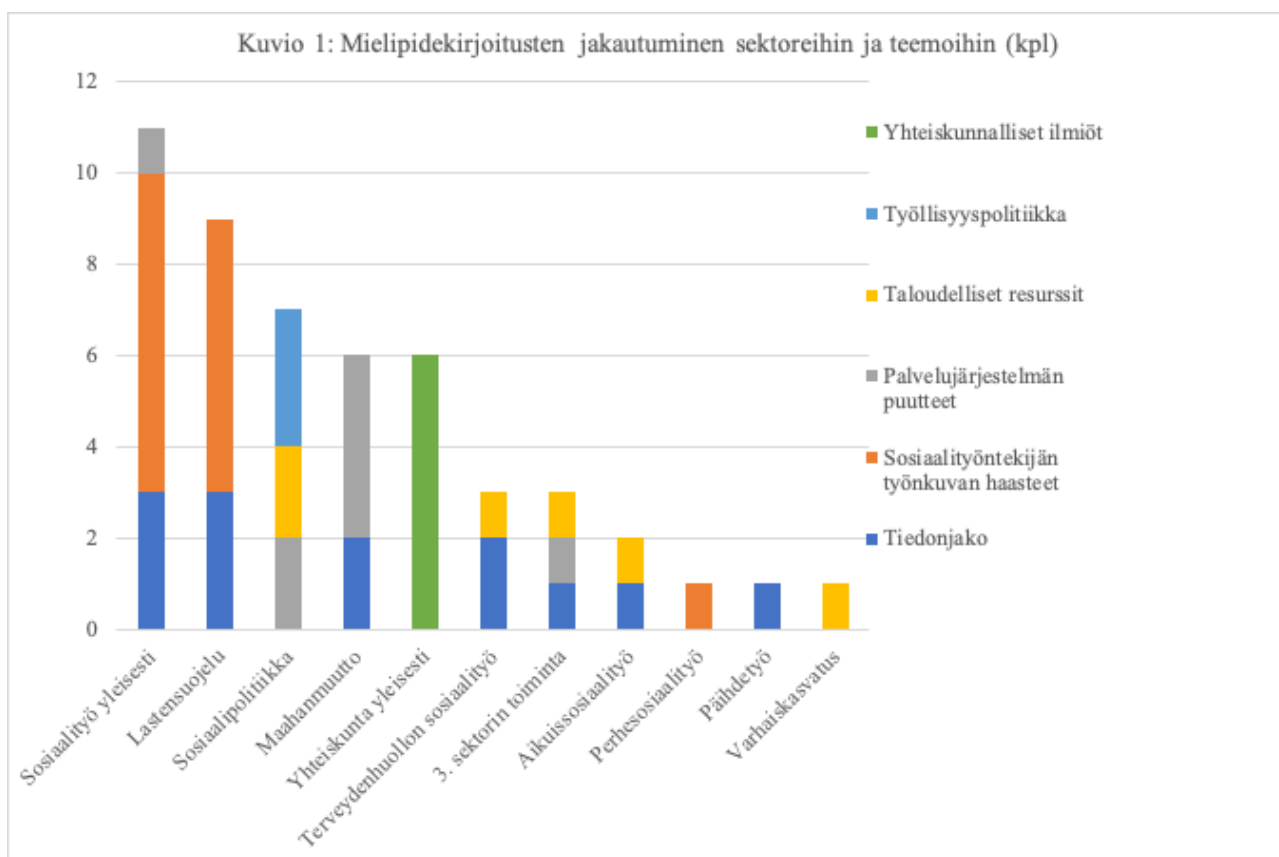
Tutkielmani viitekehyksessä teoriaohjaava sisällönanalyysi antaa mahdollisuuden nähdä aineisto sosiaalityön asiantuntijuuden tutkimuksen valossa ja etsiä mielipidekirjoituksista erityisiä merkityksiä asiantuntijuuden ulottuvuuksista. Teorian tarkoituksena on tällöin antaa aikaisemman tiedon ohjata työskentelyä ja antaa sille uusia ulottuvuuksia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109). Toisaalta en ole antanut Sipilän käsityksen asiantuntijuudesta olla ainoa todellisuus, vaan olen pyrkinyt antamaan mahdollisuuden myös muille tulkinnoille ja käsityksille sosiaalityön asiantuntijuudesta.

4.5 Aineiston erittely sisällön mukaan

Ennen aineiston varsinaista sisällönanalyysiä laadin aineiston sisällöllisistä ominaisuuksista kaksiosaisen jaottelun hahmottaakseni sitä paremmin. Määrittelin kunkin kirjoituksen koskemaan jotakin sosiaalialan tai yhteiskunnan sektoria sekä jotakin aihealuetta, johon kirjoituksessa pyrittiin

pureutumaan. Tämän teemoittelun tarkoituksena oli tutustua aineistoon tarkemmin ja tällä aineistoanalyysin esivaiheella pyrin vastaamaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen. Sektorijaottelu määrittyi sen mukaan, minkä sosiaalialan sektorin tai yhteiskunnan osa-alueen näkökulmasta kirjoitus oli kirjoitettu tai mille sektorille kyseisen kirjoituksen koskettava keskustelu sijoittuu. Joidenkin kirjoitusten kohdalla sektoriksi muodostui se taho, jota kirjoittaja oli ilmoittanut edustavansa tai se toimintaympäristö, jossa kirjoittaja on ilmoittanut toimivansa. Sektorien jälkeen jaoin kirjoitukset erikseen myös aihealueisiin, jotka kuvastivat kirjoituksessa käsiteltyä pääasiallista teemaa tai kirjoituksen tarkoitusta.

Tämän sektori- ja aihealuejaottelun jälkeen vertailin niitä vielä ristiin, sillä minua kiinnosti nimenomaan, mitä teemoja on nostettu keskusteluun eri sektoreilta käsin. Näin sain myös syvyyttä aiheiden tulkitsemiseen, kun pystyin näkemään, millaisesta toimintaympäristöstä kyseinen keskusteluun nostettu aihe oli lähtöisin. Tarkoitukseni oli selvittää esimerkiksi, onko lastensuojelun sosiaalityön näkökulmasta haluttu keskustella taloudellisista resursseista vai työn kuormittavuudesta työntekijälle. Olen yhdistänyt nämä jaottelut kuvioon 1, joka kuvaa aineistoni mielipidekirjoitusten jakautumista sosiaalialan ja yhteiskunnan sektoreille sekä sektorikohtaisesti eri aihealueisiin.

Sektorijaottelusta syntyi yksitoista ryhmää, joista suurin kokosi kirjoituksia, jotka kuvastivat sosiaalityötä yleisellä tasolla. Kyseisessä ryhmässä tulkitsin kirjoituksen kohdistuvan koko sosiaalityön alalle yleisesti eivätkä kirjoittajat määritelleet tulevansa miltään tietyltä sosiaalialan sektorilta. Yhteiskunta yleisesti keräsi kirjoituksia, jotka käsittelivät sosiaalialan osa-alueiden sijaan jotakin yhteiskunnallista ilmiötä, esimerkiksi vihapuhetta. Muutoin kirjoituksia oli lastensuojelun, terveydenhuollon, aikuissosiaalityön, 3. sektorin, perhesosiaalityön ja päihdetyön sektoreilta. Lisäksi osa kirjoituksista tuli sosiaalipolitiikkaan ja maahanmuuttoon liittyvistä näkökulmista sekä yksi kirjoitus myös varhaiskasvatuksen alalta. Jaottelin lastensuojelun ja perhesosiaalityön omiksi sektoreikseen, sillä perhesosiaalityötä käsittelevä kirjoitus käsitteli sen ennaltaehkäisevää tehtävää ja lastensuojelun näkökulmasta ennaltaehkäisevää sosiaalityötä tulisi korostaa (Hämeen-Anttila 2017, 226).

Kirjoituksista nousi kuusi keskeistä teemaa, jotka olivat yhteiskunnalliset ilmiöt, työllisyyspolitiikka, taloudelliset resurssit, palvelujärjestelmän puutteet, sosiaalityöntekijän työnkuvan haasteet sekä tiedonjako. Yhteiskunnallisia ilmiöitä käsittelevät kirjoitukset liittyivät vihapuheeseen, väkivaltaan, asuntopolitiikkaan sekä ihmisarvoon yleisesti. Työllisyyspolitiikka omana teemanaan koski kirjoituksia, joissa käsiteltiin työttömän näkökulmaa työllistymiseen. Taloudellisia resursseja koskevat kirjoitukset käsittelivät toimeentulotukea, säästötoimenpiteitä ja kilpailutusta ja ne jaottuivat eri sektoreille tasaisesti. Palvelujärjestelmän ja rakenteiden puutteita esiin tuovat kirjoitukset muodostivat myös yhden teeman, jotka liittyivät erityisesti sosiaalipolitiikkaan ja maahanmuuttoon liittyviin sektoreihin. Sosiaalityöntekijän työnkuvan haasteet liittyivät pätevyysvaatimukseen, työssäjaksamiseen ja työntekijäresursseihin. Tähän teemaan liittyen kirjoitukset koskivat sosiaalityötä yleisesti sekä lastensuojelua ja perhesosiaalityötä. Tiedonjaon teemaan lisäsin kirjoituksia, joissa oli tulkintani mukaan tavoitteena jakaa tietoa työn sisällöllisistä asioista tai erilaisista palveluista ja hoitomuodoista. Nämäkin jaottuivat laajalle seitsemän eri sektorin piiriin. Tiedonjaon teemassa näkyi myös sosiaalityöntekijöiden kyky tuoda esimerkiksi sosiaalityön lakisääteisiä tehtäviä ja muita työn piirteitä ymmärrettävään muotoon.

4.6 Analyysin kuvaus

Aloitin aineistoni analysoimisen alun perin jo aineistoni keruuvaiheessa, jolloin tutustuin aineistoon pintapuolisesti. Samalla kävin jatkuvaa pohdintaa aineistoni rajaamisesta ja varmistin, että jokainen valitsemani kirjoitus sopisi tekemäni aineistorajauksen sisään. Aineistoa kerätessäni laadin aineistosta luettelon (Liite 1), johon lisäsin aineiston otsikon ja kirjoittajien ilmoittamat tiedot

itsestään, kuten nimen, paikkakunnan ja tittelin. Samalla numeroin kirjoitukset, joka helpotti aineistosta tekemieni eri jaottelujen ja analyysin hallintaa. Tämän jälkeen jatkoin lukemalla materiaalin kokonaisuudessaan, jonka yhteydessä tein kirjoituksiin alleviivauksia ja muistiinpanoja ajatuksista, joita minulla heräsi niistä. Ennen varsinaista aineistoni analysoimista tarkastelin mielipidekirjoitusten sijoittumista sosiaalialan ja yhteiskunnan eri osa-alueille sekä niiden käsittelemiä aiheita tekemällä niistä oman erittelynsä, jota olen kuvaillut edellisessä kappaleessa.

Aineiston sisällönanalyysissä tarkasteluni kohteena on sosiaalityön asiantuntijuus. Pyrkimyksenäni oli selvittää, millaista kuvaa sosiaalityön asiantuntijuudesta mielipidekirjoitukset luovat. Toteutin tämän analyysivaiheen lukemalla kirjoituksia huolellisesti ja merkitsemällä sieltä asiantuntijuutta ilmentäviä kohtia ylös. Analyysivaihe toteutui teoriaohjaavasti, joten sain apua sosiaalityön asiantuntijuuden mahdollisuuksien ja mielikuvien luomiseen määrittelemästäni teoreettisesta viitekehyksestä. Lähtökohtanani oli istuttaa aineistostani nousevia asiantuntijuuden puolia Anita Sipilän (2011) tavoin tiedon, taidon ja ammattietiikan kolmijaotteluun.

Luettuani kirjoitukset kertaalleen sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden näkökulmasta, aloin poimimaan aineistosta katkelmia, joissa mielestäni kuvastui jokin sosiaalityöntekijän asiantuntijuuden osa. Tätä prosessia tein vuoropuhelussa aineiston ja teorian välillä. Asiantuntijuutta hahmottaakseni hyödynsin analyysissä taustateorianä Anita Sipilän (2011) käsitystä sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuuksista. Reflektoin jatkuvasti Sipilän teoriasta sekä myös muista asiantuntijuuden viitekehysistä lähtöisin olevia käsityksiä. Tiedostin myös, että Sipilän väitöskirja on julkaistu yhdeksän vuotta sitten, jonka vuoksi käsitykset sosiaalityön asiantuntijuudesta ovat voineet muuttua. Sipilän jaottelu asiantuntijuuden ulottuvuuksista toimi analyysin edessä viitekehyksenä sille, mitä sosiaalityöntekijän asiantuntijuus voi olla ja se oli itselleni työväline päästä asiantuntijuuden analysoimisessa pintaa syvemmälle. Muut tulkinnat sosiaalityön asiantuntijuudesta auttoivat minua hahmottamaan, millä muilla tavoilla sosiaalityön asiantuntijuutta voi ymmärtää. Ajattelin tässä prosessissa asiantuntijuutta mahdollisimman laajana käsitteenä, jotta minulta ei jäisi mitään tekstin piirteitä ja sosiaalityöntekijöiden piileviä ominaisuuksia huomaamatta. Mielenkiintoni oli siinä, miten asiantuntijuus ilmenee ja mitä se on ja taustateoria auttoi minua jäsentämään tätä informaatiota.

Poimittuani asiantuntijuuden piirteitä ilmentäviä kohtia teksteistä, pelkistin ja nimesin ne kuvastamaan sitä asiantuntijuuden osa-aluetta, joka mielestäni ilmeni kyseisestä tekstiosuudesta. Kävin läpi poimimani asiantuntijuuden osa-alueita kuvaavat kohdat ja varmistin, että jokaista piirrettä

kohtaan oli vain yksi kohta kirjoitusta kohden, jotta materiaali pysyisi hillittynä. Näitä koodattuani kävin vielä alkuperäiset tekstit läpi sillä ajatuksella, että ilmeneekö kyseisten ilmaisujen ulkopuolelta vielä muita asiantuntijuuden osapuolia, jotka minulta on mahdollisesti jäänyt aikaisemmin huomioimatta. Omat tulkintani ja niiden luoma valta tutkielman teossa ovat vaikuttaneet aineistoni käsittelyyn vahvasti. Pyrin tiedostamaan tämän analyysin edessä, niin kuin myös sen, ettei tutkielmaa ole mahdollista tehdä ilman näiden vaikutusta aineistoon ja tuloksiin.

Alkuperäisilmaisujen pelkistämisen jälkeen ryhmittelin löytyneitä ja muodostuneita sosiaalityön asiantuntijuuden osa-alueita edelleen suuremmiksi kokonaisuuksiksi ja arvioin jatkuvasti ilmaisujen sisältöjä uudestaan löytääkseni niistä kaikki mahdolliset ulottuvuudet. Etsin kirjoituksista yhteneväisyyksiä, säännönmukaisuuksia ja eroja sekä yritin löytää mahdollisimman selkeitä ja kuvaavia tapoja jäsentää aineistoa. Loin luokitukset lähtökohtaisesti itse, vaikka välillä asian havainnollistamiseksi sain keinoja myös Sipilän jaottelusta. Analyysiä toteuttaessani palautin itseni jatkuvasti tutkimuskysymykseni sekä tutkimustehtäväni ääreen. En ole halunnut Sipilän teorian rajoittavan analyysiäni, sillä analyysini on lähtökohtaisesti ollut teoriaohjaavaa, eikä teorialähtöistä. Sen sijaan koin toimineeni käsitteellistämisen prosessissa aineistolähtöisen ja teoriaohjaavan päättelypolun rajamaastossa, sillä osan ala- ja yläluokista loin myös itse. Olen käyttänyt omaa valtaani tutkielman tekijänä ja analyysiä tehdessäni olen jatkuvasti yhdistellyt Sipilän käsityksiä asiantuntijuudesta ja luonut uusia tapoja ymmärtää sosiaalityön asiantuntijuutta.

Todellisuudessa toteutin aineistoanalyysin kahdesti, ensimmäisellä kerralla vahvemmin Sipilän teoriaan nojaten ja toisella kerralla vapaamuotoisemmin laatien luovasti myös oman jaotteluni, josta tuli lopullinen tutkielmaani päätyntä analyysi. Päädyin tekemään analyysin uudelleen, sillä Sipilän teoriaan nojaten aineisto noudatteli vahvemmin teorialähtöisen sisällönanalyysin puitteita enkä kokenut, että lopullinen tulos olisi vastannut todellisuudessa aineiston kokonaisuutta. Teoriaohjaavan sisällönanalyysin toteuduttua paremmin sain aineiston kiteytettyä paremmin omaksi kuvakseen. Alkuperäisen analyysin tulokset kuitenkin auttoivat hahmottamaan edelleen paremmin sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuuksia aineistosta nousseissa ilmaisuissa ja hyödynsinkin tätä tulosten tulkitsemisessä.

Analyysiprosessin eteneminen kokonaisuudessaan oli hankalimpia osuuksia tutkielmani teossa. Aineistoon tutustuminen vei runsaasti aikaa ja uskon mielipidekirjoitusten monipuolisuuden vaikuttaneen siihen. Niiden monisyinen tyyli loi haasteita sisällönanalyysin toteuttamiselle. Näihin haasteisiin vastasin antamalla aikaa aineistoon tutustumiseen sekä käymällä laatimiani ryhmittelyjä

ja luokitteluja useaan otteeseen läpi. Lähdin myös rohkeasti tekemään ryhmittelyä alusta asti uudestaan huomattessani, että alkuperäinen tapa ei tehnyt aineistolle oikeutta. Prosessin eteenpäin vieminen vaati jatkuvasti paluuta alkuperäisten mielipidekirjoitusten lukemiseen. Jokaisella kerralla niistä myös löytyi uusia piirteitä ja painotuksia.

5 Sosiaalityön asiantuntijuus mielipidekirjoituksissa

Tutkimuksen toteuttamisen ja aineiston analyysin kuvailun jälkeen esittelen tutkielmani tuloksia. Olen lähtenyt analyysissäni liikkeelle tarkastellen mielipidekirjoituksia suhteessa sosiaalityön asiantuntijuuden kolmeen ulottuvuuteen, tietoon, ammattitaitoon ja ammattietiikkaan. Aineistosta nousseet sosiaalityön asiantuntijuuden piirteet jakaantuivat näihin ulottuvuuksiin niin, että tieto - ulottuvuus oli suurin (97 poimintaa), taito -ulottuvuus toiseksi suurin (73 poimintaa) ja ammattietiikan ulottuvuus reilusti näitä pienempi (36 poimintaa). Mielipidekirjoituksissa ilmenneen sosiaalityön asiantuntijuuden yläluokkatasoinen jaottelu on koottu Taulukkoon 3 ja tarkempi analyysi alaluokkineen löytyy tutkielman liitteistä (Liite 2).

Taulukko 3: Mielipidekirjoituksissa ilmenevä sosiaalityön asiantuntijuus

Hahmotan sosiaalityön asiantuntijuuden käsitykseksi siitä, millaista tietoa, taitoa ja eettistä pohjaa sosiaalityöntekijöillä voi olla ja käsitän sen olevan muuttuva kokonaisuus riippuen sosiaalityöntekijän kokemuksesta, työnkuvasta ja erityisosa-alueesta (Pohjola 2007, 14). Olen hyväksynyt sen tosiasian, että kaikki mielipidekirjoituksista ilmenneet asiantuntijuuden tulkinnat ovat moniulotteisia, eikä niistä voi laatia kaiken kattavaa ja tyhjentävää kuvailua. Tämän toteamuksen myötä olen keskittynyt

etsimään mahdollisimman erilaisia ominaisuuksia koskien sosiaalityön asiantuntijuutta. Mutkan (1998, 9) mukaan sosiaalityön asiantuntijuus on sidoksissa omaan aikakauteensa sekä sen ajan yhteiskuntaan ja siinä tapahtuviin muutoksiin. Myös oman tutkielmani aineisto sekä tulkintani siitä kuvastaa oman ajanjaksonsa piirteitä ja tapahtumia.

Tässä tutkielmani osuudessa pyrin vastaamaan toiseen tutkimuskysymykseen eli siihen, millä tavalla sosiaalityön asiantuntijuus ilmenee mielipidekirjoituksissa. Samalla liitän tutkimukseni tuloksia aiempaan tutkimukseen ja pohdin niiden merkityksiä ajankohtaisessa ympäristössään. Tarkoitukseni on myös vertailla analyysini tuloksia erityisesti Anita Sipilän laatimiin asiantuntijuuden ulottuvuuksiin (Sipilä 2011).

5.1 Sosiaalityön asiantuntijuuden tieto -ulottuvuus

Sosiaalityön tieto -ulottuvuuteen liittyen aineisto jakautui kuuteen yläluokkaan, jotka olivat taloudellinen tieto, ihmisiä koskeva tieto, sosiaaliturvajärjestelmää koskeva tieto, tieto yhteiskuntatason toiminnasta, oikeudellinen tieto sekä tutkimuksellinen ja rakenteellisen sosiaalityön tieto. Mielipidekirjoitusten luoma kuva sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuuden tietopohjasta koostuu erilaisista tietolähtökohdista, kuten teoreettisesta, fakta- tai kokemustiedosta (Pohjola 2007, 10). Nämä tiedon ulottuvuudet luovat kattavaa kuvaa siitä, millaista tietoa sosiaalityöntekijät omaavat ja aineistoni loi jokseenkin todellisuuteen verrattavissa olevan kuvan sosiaalityöntekijöiden omaamasta tiedosta.

5.1.1 Taloudellinen tieto

Aineistossa esiin noussut sosiaalityöntekijöiden taloudellinen tieto koostui neljästä alaluokasta, jotka olivat *kustannukset yhteiskunnalle*, *budjetointi*, *rahoituksen ja tarpeiden kohtaamattomuus* sekä *kilpailutus*. Nimesin yläluokan taloudelliseksi tiedoksi, sillä tähän teemaan liittyvät poiminnat pääsääntöisesti ilmensivät taloudellisen ajattelun läsnäoloa sosiaalityöntekijöiden kirjoituksissa.

Yhteiskunnalle koituvia kustannuksia kuvattiin aineistossa paljon eri näkökulmista. Sosiaalityöntekijät toivat esiin laitokseen sijoittamisen, lomakausien palveluiden vähentämisen, perheenyhdistämisen ja turvapaikanhakuprosessin, sosiaalityön yleisen kuormituksen, sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden sekä toimeentulotuen muutosten kustannuksia yhteiskunnalle. Sosiaalityöntekijöillä siis on tietoa siitä, millaisia taloudellisia vaikutuksia erilaisilla sosiaalityön

kontekstissa tapahtuvilla asioilla on yhteiskunnan tasolla. Tämä on tärkeä yhtälö sosiaalityön kontekstissa, sillä yhteiskunnallisten ja taloudellisten tekijöiden yhteyksiä tulee tarkastella myös suhteessa sosiaalisiin ongelmiin, jotta niiden todelliset syyt ja perustat paljastuisivat (Heinonen 2015, 40). Yhteiskunnalle koituvien kustannusten alaluokassa korostui myös kokonaisvaltaisen ajattelun taidot, sillä kirjoituksissa osattiin yhdistää työnteon arjen ja päätösten vaikutuksia laajempaan kokonaisuuteen. Taloudellinen näkökulma yhteiskuntaan kuvasti tietoa siitä, mihin yhteiskunnan varoja laitetaan ja missä kohdin olisi varaa kohdentaa niitä paremmin.

Budjetointiin liittyen sosiaalityöntekijöiden kirjoituksissa nousi astetta konkreettisempi ajatus siitä, kuinka yhteiskunnan varoja käytettäisiin. Väkivallanvastaisen kampanjan varoja olisi erään kirjoittajan mielestä voinut kohdentaa muulla tavoin ehkäisevään lastensuojeluun. Kirjoittaja siis kritisoi väärin asioihin keskittyneen mainoskampanjan suurta budjettia ja tiedosti samalla kaikessa toiminnassa läsnä olevia taloudellisia näkökulmia kustannusten ja tehokkuuden kannalta. Toisaalta budjetointi tuli esiin kirjoituksissa sen haasteiden esilletuomisena. Erään kirjoittajan mielestä budjetoinnissa usein keskitytään vain korjaaviin toimenpiteisiin eikä tarpeeksi ennaltaehkäisyyn. Kirjoittaja tässä kohtaa myös tiedostaa, että ennaltaehkäisyllä välttyttäisiin tehokkaammin jälkihoidon kustannuksilta sekä inhimilliseltä kärsimykseltä. Sipilän jaottelun näkökulmasta budjetointia koskenut poiminta kuvastaisi myös velvollisuutta toimia yhteiskunnassa päätettyjen sääntöjen mukaan, johon sisältyi taloudellisten sekä eettisten ehtojen yhtäaikainen pohdinta (Sipilä 2011, 104-105). Toisaalta tämä voisi edustaa myös managerialistis-ekonomistisia taitoja, joihin kuuluu myös kustannuslaskennan taidot (Sipilä 2011, 98-99).

Rahoituksen ja tarpeiden kohtaamattomuuden yläluokka koostuu poiminnoista, joissa käy ilmi sosiaalityöntekijän esiin nostama ristiriita erityisesti asiakkaiden tarpeiden ja rahoituksen välillä. Eräs poiminta koskee Poikien Talojen rahoituksen puutetta, jonka syynä on ollut väärinymmärretyt asiakaskunnan tarpeet. Toinen poiminta koskee sen sijaan pakolaisten traumahoidon tarvetta, jota ei kuitenkaan resurssien vuoksi pystytä mahdollistamaan kaikille. Poiminnat osoittavat, että sosiaalityöntekijöillä on tietoa yhteiskunnassa olevista tekijöistä, joissa tarpeet ja resurssit eivät kohtaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Sipilän asiantuntijuuden ulottuvuuksiin verraten Poikien Taloja koskevat rahoitusongelmat ilmentäisivät yhteiskuntakriittisyyttä sekä pakolaisten hoidontarpeen osalta sosiaalityöntekijöiden palvelutarpeisiin vastaamisen taitoja, joiden osana on epäoikeudenmukaisuuksien julkituominen (Sipilä 2011, 102-104). Kilpailutukseen liittyvässä poiminnassa kirjoittaja kritisoi palveluiden kilpailuttamista sosiaalialalla. Hän tuo esiin, kuinka esimerkiksi Saksassa kilpailutettavia palveluita ovat vain huumeneulujen vaihtaminen.

”Kaikki muut palvelut vaativat sellaista asiantuntemusta, vertaisosaamista ja kyvykkyyttä pitkäaikaisiin vuorovaikutussuhteisiin asiakkaiden kanssa, että palveluiden kilpailuttamisesta on vain haittaa perustehtävän menestykselliselle hoitamiselle ” – Kirjoitus 10

Sosiaalityöntekijällä on siis näkemystä siitä, mihin tekijöihin palveluiden kilpailutus voi vaikuttaa. Kirjoittajan huolena on myös, että palveluita päädytään keskittämään muutaman suuren firman haltuun.

5.1.2 Ihmisten erilaisia tilanteita koskeva tieto

Sosiaalityöntekijöillä on todettu olevan ihmisten elämisen todellisuudesta kumpuavaa tietoa ja mielipidekirjoitukset toimivat tämän tiedon julkituksen välineenä (Pohjola 2015, 27). Aineistossani tämä ihmisten erilaisia tilanteita koskeva tieto jaottui yhteensä seitsemään alaluokkaan, jotka olivat *tieto sosiaalisista ongelmista, psyykkisistä ongelmista, lapsen kehityksestä, ongelmien ennaltaehkäisystä, tietoa yhteiskunnallisista ilmiöistä sekä ihmisten kokemuksista ja näkökulmista*. Kyseinen yläluokka kuvastaa tietoa erilaisista ihmisiin vaikuttavista tekijöistä niin terveydellisestä, yhteiskunnallisesta kuin myös kokemuksellisesta näkökulmasta.

Sosiaaliset ongelmat ovat itsessään sosiaalityön ytimessä sen pyrkiessä ehkäisemään, vähentämään ja poistamaan niitä yhteiskunnasta (Araneva 2016, 60). Sosiaalityön edellytyksenä on tuntea yhteiskunnassa olevia sosiaalisia ongelmia ja niiden ehkäisemiseen pyritään vaikuttamaan eri sosiaalityön menetelmillä (Pohjola, 2007, 6; Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301, 7§). Sosiaaliset ongelmat myös vaativat alati vahvempaa asiantuntijuutta niiden moniulotteisuuden ja epätarkkarajaisuuden vuoksi (Pohjola 2007, 7). Nämä seikat huomioon ottaen ei ollut yllättävää, että aineistosta kävi ilmi sosiaalityöntekijöiden tietoa erilaisista sosiaalisista ongelmista, kuten henkisestä väkivallasta, työttömyydestä, alkoholiriippuvuudesta ja ylipäättään päihdeongelmista. Eräs kirjoittaja myös mainitsi syrjäytymiseen ja yksinäisyyteen puuttumisen olevan yksi tapa ennaltaehkäistä väkivaltaa. Tämä kuvastaa, kuinka sosiaalityöntekijöillä on tietoa myös sosiaalisten ongelmien syy ja seuraus -suhteista.

Ihmisten psyykkiset ongelmat esiintyivät kirjoituksissa mainintoina ihmisten psyykkisen tuen tarpeista. Lisäksi kirjoituksissa kerrottiin erityisesti stressaamisen, huolen ja kriisien, kuten ihmissuhteen päättymisen, vaikutuksista. Sipilän jaottelussa psyykkiset ongelmat sijoittuisivat

psykososiaalisen tiedon ulottuvuuteen (Sipilä 2011, 93). Kriisien kohtaamista käsittelevässä poiminnassa tiedostetaan, kuinka kriisit tuovat esiin erilaisia tunteita ja että niiden käsittelyyn voi joskus tarvita ammattilaisen apua. Psykososiaalinen toimintatapa sosiaalityössä pyrkiikin mahdollistamaan asiakkaalle ymmärrystä omasta toiminnastaan (Raunio 2009, 180). Yleisesti ottaen kirjoituksissa tuotiin esiin, kuinka sosiaalityöntekijöiden asiakkailla voi olla moninaisia psyykkisiä ongelmia. Psyykkisten ongelmien teemaan liittyi myös vahvasti pakolaisuuteen liittyvän byrokratian sekä traumahoidon puutteen yhteydet kuntoutumisen haasteisiin. Pakolaisuuteen liittyvällä byrokratialla viitataan esimerkiksi perheenyhdistämisen vaikeuksiin ja sen tuottamaan huoleen muualla olevista perheenjäsenistä. Sipilän jaotteluun asetettuna näkisin sosiaalisten ja psyykkisten ongelmien olevan osa psyykkiseen ja fyysiseen terveyteen vaikuttavia tekijöitä (Sipilä 2011, 111). Lapsen kehitykseen liittyi aineistossa poiminnot, joista toinen korosti vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tärkeyttä ja toinen harrastustoiminnan tärkeyttä lapsen kehitykselle. Sipilän jaottelun näkökulmasta lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen tärkeys sekä muut lapsen kehitykseen liittyvät tekijät olisivat osa psykososiaalista tietoa (Sipilä 2011, 93).

Ongelmien ennaltaehkäisyn tietopohja kävi ilmi aineistossa varmasti useammassakin paikkaa, mutta erityisesti se kuvastui poiminnoissa, joissa pohdittiin niin varhaiskasvatuksen, lastensuojelun sekä matalan kynnyksen palveluiden ennaltaehkäisevää roolia. Eräässä poiminnassa myös ehdotettiin tehokasta ennaltaehkäisyn tapaa väkivaltailmiön ratkaisuun. Sosiaalityöntekijöillä on ajatuksia erilaisista ennaltaehkäisevän työn keinoista, ja näen näiden liittyvän myös Sipilän kuvaamiin sosiaalityöntekijöiden ongelmanratkaisutaitoihin (Sipilä 2011, 100-101). Toisaalta Sipilän koontiin verrattuna tähän ongelmien ennaltaehkäisyyn liittyneet poiminnot kuvastivat myös systeemiteoreettista ja holistista asioiden ja ilmiöiden hahmottamista (Sipilä 2011, 110-111).

” Pelkään, että jatkossa perhe sosiaalityössä, jossa nimenomaan pitäisi pystyä ehkäisemään tilanteiden kriisiytyminen ja tarjota palveluita matalalla kynnyksellä, työntekijät ovat jatkossakin niin ylikuormitettuja, että tavoitteet jäävät toteutumatta.” – Kirjoitus 38

Poiminnassa kirjoittaja ymmärtää, kriisiytymisen ja palveluiden ennaltaehkäisyn mahdollisesti epäonnistuvan, mikäli työntekijöiden ylikuormitus jatkuu. Systeemiteoreettinen ja holistinen asioiden ja ilmiöiden hahmottaminen auttaa sosiaalityöntekijää tulkitsemaan tässä tapauksessa yhteiskunnallisten ongelmien tuottamia palveluntarpeita ja yhteiskunnan toimintaa ja hän ilmaisee huoltaan siitä, etteivät nämä välttämättä toteudu.

Yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtämiseen liittyvä tieto näkyi sosiaalityöntekijän kykynä pohtia mahdollisia syitä naisiin kohdistuvaan vihapuheeseen sekä toimeentulotuen asiakkuuden ylisukupolvisuuteen. Vihapuheen syitä pohtivassa poiminnassa oli läsnä myös Sipilän esiin nostama syrjinnän vastustamisen eettinen ulottuvuus (Sipilä 2011, 106). Toimeentulotuen tarpeen ylisukupolvisuutta käsittelevä poiminta sen sijaan kuvasti myös systeemiteoreettista ja holistista asioiden ja ilmiöiden hahmottamista, sillä poiminnassa muistutettiin syiden löytyvän yhteiskunnan rakenteista, eikä yksilöstä (Sipilä 2011, 110-111; ks. Kappale 3.1.1).

Ihmisten kokemuksia ja näkökulmia koskeva alaluokassa kuului erityisesti asiakkaiden oma ääni ja kokemusten todellisuus. Erityisesti lasten kokemukset korostuivat. Näitä olivat esimerkiksi alaikäisten yksin turvapaikkaa hakeneiden tuntemukset oleskelulupakortin saamisesta, pakolaislasten traumaattiset kokemukset kotimaidensa sota-alueilta sekä lisäksi lasten vakavat monimuotoisen väkivallan kokemukset. Aineistossa kuvastui myös ihmisten elinolot ja elintavat yleisemmin, kun kirjoittajat toivat esiin eri asiakasryhmien kokemuksia sekä näkökulmia suhteessa palvelujärjestelmiin, asumiseen, työttömyyteen tai erilaisiin ilmiöihin, kuten väkivaltaan tai pakolaisuuteen. Tämänkaltaisten kokemusten ja tilanteiden esiintuomisen näen kuvastavan hyvin myös sosiaalityöntekijöiden pyrkimystä ajaa asiakkaidensa asioita eteenpäin, jonka voi nähdä osaksi sosiaalityöntekijöiden palveluohjauksen taitoja (Pohjola et al 2015, 11; Sipilä 2011, 97-98).

5.1.3 Sosiaaliturvajärjestelmää koskeva tieto

Sosiaaliturvajärjestelmää koskeva tieto sisältää *tietoa palveluverkostoista, sosiaaliturvan etuuksista* kuin myös *palveluverkostojen prosesseista, puutteista ja vaikutuksista ihmisiin*. Sipilä liittää sosiaali- ja terveystieteelliset etuudet ja palvelut oikeudelliseen tietoon (Sipilä 2011, 95, 112). Omassa aineistossani tämä osa-alue kuitenkin kuvastui niin suureksi ja moniulotteiseksi teemaksi, että koin tarpeelliseksi nostaa sen omaksi yläluokakseen. Tieto palveluverkosta ilmeni aineistossani eri sosiaalialan palveluiden kuvailuna, joka toi esiin myös palvelumuotojen moninaiset mahdollisuudet. Kirjoittajat kertoivat esimerkiksi avioeroon tai päihderiippuvuuteen tarjolla olevista tukipalveluista, väkivaltatyön eri muodoista, sosiaalisen kuntoutuksen mahdollisuuksista, Poikien Taloista, vammaispalveluista sekä kolmannen sektorin palvelujärjestelmän tarjonnasta. Kolmannen sektorin palvelujärjestelmän kuvauksessa tuodaan esiin erityisesti sen roolia työllistymistä tukevien ja työttömiä aktivoivien ilmaisten ja vapaaehtoisten toimintamuotojen toteuttajana. Kirjoituksissa saatettiin kuvata myös yleisesti tietyn asiakasryhmän palveluverkosta, joka kuvasti sosiaalityöntekijöiden tietoa asiakkaiden tukena jo olevista palvelujärjestelmistä.

Sosiaaliturvan alaluokka liittyi erilaisten sosiaaliturvan ja sosiaalipoliittisten etuuksien piirteisiin. Tämä tiedon ulottuvuus ilmeni aineistossani pääosin toimeentulotuen sisältöön, myöntämiseen ja linjauksiin liittyvissä poiminnoissa. Lisäksi aineistossa oli myös maininta työttömyysturvan passivoivasta vaikutuksesta. Toimeentulotukeen liittyen poiminnot koskivat sisällön lisäksi myös kohtuuttomia vaatimuksia, joista esimerkkinä se, että toimeentulotukea täytyy hakea vainajan nimellä hänen omia hautajaisiaan varten. Tieto sosiaalisten, terveydellisten ja oikeudellisten järjestelmien prosesseista jaottelin erilliseen ryhmään, sillä koin poimintojen tuovan erityisiä ulottuvuuksia sosiaalityöntekijöiden tiedosta koskien juuri päätösprosessia tai esimerkiksi palveluihin ohjautumisen polkuja. Esimerkiksi psykoterapiaan ohjautumiseen liittyvässä poiminnassa kuvattiin eri kynnyksiä, joita asiakas joutuu kohtaamaan psykoterapiaan ohjautuessaan. Tähän alaluokkaan liittyi myös lasten huollosta, tapaamisista ja elatuksesta päättämisen prosessien kuvaukset.

Palveluverkoston puutteita tuotiin esiin poiminnassa, jossa vertailtiin Tyttöjen Talojen ja Poikien Talojen määriä Suomessa ja todettiin, että Poikien Talojen määrä ei ole riittävällä tasolla. Myös pienryhmäkotien vähäisyyteen liittyvä poiminta kuvasti sitä, kuinka sosiaalityöntekijöillä on tietoa palveluverkoston puutteelliseksi jääneistä osa-alueista. Toisaalta eräässä poiminnassa myös tuotiin esiin huolta kotoutumisen epäonnistumisesta traumahoidon puutteen vuoksi. Tämä kuvasti sen sijaan tietoa palveluverkoston, tässä tapauksessa psykkisen hoidon, puutteen vaikutuksista. Tässä yhteydessä hoidon puutteen vaikutuksia kirjoittajan mielestä ovat osattomuus, rikollisuus ja perheiden lisääntynyt pahoinvointi sekä lasten huostaanotot. Tulkintanäkökulmasta riippuen traumahoitoa koskevat ajatukset voitaisiin liittää myös ihmisten psyykkisten ongelmien kokonaisuuteen.

Tieto etuus- ja palvelujärjestelmien vaikutuksista toi näkyviin eri asiakaskuntien sekä sosiaalityöntekijöiden itsensä näkökulmia teemaan liittyen. Asiakaskuntien näkökulmat koskivat turvapaikanhakuprosessin ongelmakohtia sekä palvelujärjestelmän haastavuutta esimerkiksi luku- ja kirjoitustaidottoman maahanmuuttajan näkökulmasta. Sosiaalityöntekijöiden omakohtaiset työstä nousevat kokemukset koskivat etenkin toimeentulotuen Kela-siirron taipumattomuutta asiakkaiden elämäntilanteisiin. Näissä kirjoituksissa välittyi myös kirjoittajan myötätunto ja tuska asiakkaan puolesta liittyen siirron myötä vaikeutuneeseen etuviidakkoon. Mielenkiintoisin osuus sosiaaliturva- ja palvelujärjestelmien vaikutuksista oli poiminta, jossa kuvattiin laituskuntoutuksen positiivisia vaikutuksia.

” Laitoskuntoutuksessa on paitsi mahdollista motivoitua myös tehdä parempia valintoja raittiuden pohjalta. Ne valinnat ovat toisenlaisia kuin päihteiden vaikutusten alaisena tehdyt valinnat.” – Kirjoitus 29

Esimerkissä ilmenee, kuinka kirjoittaja näkee asiakkaiden voivan saada laitoskuntoutuksen myötä erilaisia tuloksia kuin mitä päihteitä käyttäessään voisi saada ja yhdistää nämä erot lopputuloksissa juuri ihmisen tekemiin valintoihin eri tilanteissa. Tämä ilmensi mielestäni Sipilän jaottelun näkökulmasta psykososiaalista tietoa ihmisestä tajunnallis-toiminnallisena olentona. Näen katkelman taustalla olevan myös taito havaita asiakkaan motivoitumisen mahdollisuuksia.

5.1.4 Tieto yhteiskuntatason toiminnasta

Yhteiskuntatason toiminnan yläluokkaan muodostui yksi alaluokka nimeltään *kuntien ja valtion toimet*. Tämä luokka sisältää neljä poimintaa, jotka ilmentävät sosiaalityöntekijöiden tietoa paikallisen ja yhteiskunnallisen tason, tässä tapauksessa kuntien ja valtion, tekemistä panostuksista erilaisissa tilanteissa. Kirjoituksissa nousee esiin esimerkiksi tietoa kuntien vaivannäöstä niiden ottaessa vastaan kiintiöpakolaisia sekä tietoa kunnissa järjestettävän lastensuojelun toimeenpanon yksityiskohdista. Eräässä poiminnassa kerrotaan hallituksen toimista väkivaltaan puuttumisessa. Aineiston perusteella sosiaalityöntekijöillä on tietoa kunnan ja valtion tasojen toiminnan yksityiskohdista. Eräs kirjoittaja sen sijaan kuvaa sosiaali- ja terveysministeriön kunnille antamaa suositusta koskien paperittomien kiireellistä sosiaalihuoltoa. Sosiaalityöntekijöillä on siis tietoa paitsi valtion toimista, myös sen antamista ohjeistuksista sekä niiden vaikutuksista. Sipilän asiantuntijuuden jaotteluun liittyen näen kunnallista toimintaa koskevien poimintojen kuvaavan myös palveluita ja etuuksia. Tieto hallitusohjelman sisällöstä sen sijaan Sipilän jaottelun perusteella kuvastaisi ennemmin kunnallispoliittisen tiedon läsnäoloa. (Sipilä 2011, 95-96, 112).

5.1.5 Tutkimuksellinen ja rakenteellinen tieto

Tutkimuksellisen ja rakenteellisen tiedon yläluokka koostui viidestä alaluokasta, jotka kuvastivat *tietoa sosiaalityön tilastoista ja tutkimuksesta, muualta tulleista ratkaisumalleista, työntekijän omista kehitysehdotuksista, laadukkaan sosiaalialan peruspilareista sekä epäkohtiin vaikuttamisen keinoista*. Sipilän jaottelussa tämän yläluokan teemat sijoittuvat teoreettista ja tutkimuksellista tietoa korostavaan ulottuvuuteen (Sipilä 2011, 94). Sosiaalityön tilastoihin liittyvä tieto koski henkistä

väkivaltaa, asunnottomuutta sekä avioeroja. Tilastotieto kuvastuu aineistossa tavaksi perustella tarvetta ennaltaehkäisyyn. Sosiaalityön tutkimukseen liittyvä tieto näkyi etenkin siinä, kuinka sosiaalityöntekijä tiedostaa sosiaalityön tutkimuksen tärkeyden etenkin vaikuttavuuden mittaamisen näkökulmasta. Aineistossa mainitut sosiaalityön tilasto- ja tutkimustulokset osoittavat myös kohteita, joissa olisi parannettavaa.

Muualta tullessiin kehitysideoihin liittyi kirjoittajien esiin nostamia muiden maiden tai Helsingin Sanomien artikkelista nostettuja ratkaisumalleja erilaisiin suomalaisessa sosiaalipoliittisessa järjestelmässä oleviin ongelmiin. Teemaltaan ratkaisumallit koskivat vanhempien erotilanteisiin liittyviä lapsen näkökulman huomioimista velvoittavia toimenpiteitä sekä kotoutumisen haasteita helpottavaa kuntalaisuuspakkoa. Toisaalta sosiaalityöntekijät toivat kirjoituksissaan esiin myös omia kehityskohteita, joita he olivat itse havainnoimalla ja kokemustensa perusteella kokeneet tärkeäksi parannuskohteeksi. Tähän liittyen aineistosta löytyi ratkaisuehdotuksia sosiaalityöntekijöiden työntekijäpulaan, työllistymisjärjestelmään, asutuspulaan, palveluiden ruuhkautumiseen sekä masennuksen tukimuotojen kehittämiseen.

Laadukkaan sosiaalialan peruspilareiden alaluokka kuvastaa sosiaalityön lähtökohtia, joita kirjoituksissa nähtiin tärkeäksi perustaksi työn teolle. Peruspilareiksi koettiin muodostuvan riittävät resurssit sekä rakenteet. Niiden viitattiin olevan sovellettavissa myös opettajan työhön, jossa ne toimivat pohjana kunnioittavalle ja luottamukseen perustuvalle suhteelle.

”Aitoon yhteistyöhön päästään kunnioitukseen ja luottamukseen perustuvalla suhteella. Sen rakentamiseen tarvitaan riittäviä resursseja ja tukevat rakenteet – myös kouluissa. Pahoin pelkään, että koulutussäästöt tulevat vaikeuttamaan opettajien asemaa entisestään. Tilanteesta kärsivät etenkin pulpeteissaan istuvat nuoret” – Kirjoitus 17

Tämä kokonaisuus kuvastaa samalla myös Sipilän teoriassa esiin tuotua sosiaalityöntekijän taitoa yhdistellä yhteiskunta-, yhteisö- ja yksilötasojen kytkentöjä (Sipilä 2011, 99-100). Poiminnassa rakenteet voisivat edustaa yhteiskunnallista tasoa, opettajien asema yhteisöllistä tasoa ja resurssit näitä molempia. Lisäksi kirjoittaja tuo kuvaan myös nuorten näkökulman, joka edustaa yksilötasoa. Poiminnassa tulee esiin se, kuinka moni asia voi vaikuttaa esimerkiksi yksilön tilanteeseen. Eräs poiminta sen sijaan sijoittui lastensuojelun toimintaympäristöön ja siinä tuotiin esiin sitä, kuinka lapsilla on oikeus laadukkaaseen lastensuojeluun.

” Tämä merkitsee ennen kaikkea sitä, että lastensuojelun resurssit ja rakenteet laitetaan kuntoon. Lapset ansaitsevat lastensuojeluun korkeasti koulutettuja ja työhönsä sitoutuneita ammattilaisia, joiden työnteolle on kuntarakenteissa luotu rauha ja aikaa paneutua jokaisen lapsen yksilölliseen elämäntilanteeseen.” – Kirjoitus 21

Tässä kirjoituksessa resurssien ja rakenteiden kunnostamista kuvaavat pätevät ja sitoutuneet ammattilaiset, joiden työrauha on turvattu jo rakenteiden tasolla. Tieto epäkohtiin vaikuttamisen keinoista kuvastui poiminnassa, jossa kirjoittaja kertoo erilaisten epäkohdan korjaamisen keinojen käyttöjärjestyksestä. Keinoista viimeisin on mediaan ilmiantaminen. Sosiaalityöntekijöiden havaitsemien epäkohtien julkittaminen on perustavanlaatuinen osa rakenteellista sosiaalityötä ja mediavaikuttamista (Tiitinen 2019, 43). Täten onkin hyvä, että myös tätä teemaa itsessään tuodaan esiin mielipidekirjoituksissa. Aihetta koskevalla mielipidekirjoituksella on tärkeä tiedonjaollinen tehtävä, jotta sosiaalityöhön liittyviä haasteita voidaan hahmottaa paremmin sosiaalityön ulkopuolisten toimesta.

5.1.6 Oikeudellinen tieto

Oikeudellisen tiedon ulottuvuus koostui kolmesta alaluokasta, joita ovat *tieto ihmisoikeuksista, lainsäädännöstä* sekä *oikeudellisen järjestelmän prosesseista*. Tieto ihmisoikeuksista kuvastui aineistossa sosiaalityöntekijöiden viittauksina kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin sekä yleisesti eri asiakasryhmien oikeuksiin erilaisissa tilanteissa, kuten pakolaisten oikeuksiin perheenyhdistämisen hakemisessa taikka lapsen oikeuksiin yleensä. Kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin viitattiin pakolaisleirillä olevien lasten tilannetta käsittelevässä kirjoituksessa. Aineistosta löytyi runsaasti viittauksia lainsäädäntöön, sen velvoitteisiin, tarkoituksiin ja sisältöön. Sosiaalityöntekijöillä ilmeni myös tietoa lainsäädännön kehittämiskohteista. Aineistossa ilmeni myös se, kuinka julkisen sektorin palvelut ovat lainsäädännöllä sidottuja ja velvoitettuja tiettyihin toimiin, kuten ihmisten viimesijaisesta turvasta huolehtimiseen tai sosiaalialan epäkohdista ilmoittamiseen. Lainsäädäntö toimii sosiaalityössä työskentelyn raameina ja antaa sosiaalityöntekijöille työvälineitä käytännön työhön. Lainsäädännön uudistuessa jatkuvasti se myös tukee sosiaalityön asiantuntijuuden kehittymistä (Pohjola 2018, 281). Tietoa oikeudellisen järjestelmän prosesseista ilmensi tiedonjako siitä, kuinka lainsäädäntö-, toimeenpano- ja tuomiovalta toimivat erillään toisistaan Suomessa.

5.2 Sosiaalityön asiantuntijuuden taito -ulottuvuus

Sosiaalityön asiantuntijuuden taito -ulottuvuuteen muodostui analyysini perusteella viisi yläluokkaa. Näitä olivat rakenteellisen sosiaalityön ja kehittämisen taidot, kokonaisvaltaisen ajattelun taidot, asiakastyön taidot, tiedon soveltamisen taidot sekä esihenkilötaidot. Yleisemmällä tasolla sosiaalityön ammattitaito voidaan tiivistää sisältämään taitoja tunnistaa tilanteiden olennaisia asioita sekä toimia erilaisissa tilanteissa, asiakkaan kohtaamisen taitoja sekä kehittämisen ja arvioimisen taitoja. Tästä voi päätellä, että sosiaalityöntekijöille kohdistetaan erittäin monitahoisia osaamisvaatimuksia (Sipilä 2011, 39). Aineistoni mielipidekirjoituksissa tätä kokonaisuutta tuodaan esiin suhteellisen todenmukaisesti. Taito-ulottuvuus ryhmittyi hyvin eri tavoin verrattuna Sipilän jaotteluun ja se loi kuvaa asiakastyön ja esihenkilötaitojen ohella etenkin kokonaisuuksien ja tiedonhallinnan taidoista.

5.2.1 Rakenteellisen sosiaalityön ja kehittämisen taidot

Rakenteellisen sosiaalityön ja kehittämisen taitojen yläluokka koostui kolmesta alaluokasta, jotka olivat *taito tuoda julki havaittuja epäkohtia, rakenteellisen sosiaalityön ja vaikuttamisen taidot, tutkimuksellinen osaaminen ja kehittäminen*. Havaittujen epäkohtien julkittuomisen teema toistui aineistossa paljolti, joka kuvastaa myös mielipidekirjoitusten perusluonnetta. Epäkohtien julkittuominen on yksi mielipidekirjoitusten päätavoitteista ja aineistossani tämä ilmeni tuomalla esiin epäkohtia liittyen ongelmien ennaltaehkäisyyn haasteisiin lastensuojelussa, pakolaisten neuvonnan puutteisiin sekä vastaanottokeskusten riittämättömään valvontaan koskien sosiaalityöntekijöiden pätevyyttä. Epäkohtien sekä muutostarpeiden esiin nostamisessa on läsnä myös muutostyön ja kriittisyyden tavoitteet, jotka edustavat rakenteellisen sosiaalityön tavoitteita ylipäänsä (Pohjola 2015, 11). Eräässä kirjoituksessa myös tuotiin esiin epäkohta liittyen itsessään epäkohtien julkittuomiseen.

”Suomesta puuttuu asiantunteva taho, joka tukisi epäkohtia havainneita eri alojen työntekijöitä raportointiprosessissa ja kehittäisi epäkohtien käsittelyn kulttuuria.” – Kirjoitus

43

Rakenteellisen sosiaalityön ja vaikuttamisen taidot ilmenivät aineistossa erilaisina kuvauksina siitä, mitä sosiaalityöntekijän työhön kuuluu. Kirjoittajat kuvasivat, kuinka rakenteita muuttamalla ja niihin vaikuttamalla voidaan vaikuttaa esimerkiksi ruoka-avun juurisyihin. Yhteiskunnallisiin rakenteisiin

vaikuttamista tuotiin esiin poiminnoissa juuri tärkeänä osana sosiaalityöntekijän tehtäviä. Sipilän teoriaan peilaten tämä voisi kuvastaa managerialistis-ekonomistista taitoa vaikuttaa sosiaalipolitiikkaan (Sipilä 2011, 98-99). Kirjoituksissa nousi esiin myös ymmärrys asiakkaiden tilanteiden esiin nostamisen tärkeydestä. Sosiaalityön rooliksi nähtiin käytäntötiedon välittäminen päättäjille, joka on jo itsessään osa rakenteellista sosiaalityötä (Pohjola 2011, 216). Tämä osuus aineistosta kuvastaa kokonaisuudessaan sosiaalityöntekijöiden pyrkimyksiä yhteiskunnalliseen vaikuttamistyöhön, joka on osa sosiaalityöntekijän asiantuntijuutta (Lähteinen et al 2017, 16).

Aineisto osoittaa, että sosiaalityöntekijät pyrkivät vaikuttamistyöhön esimerkiksi ottamalla kantaa asioihin silloin, kun asiakkaiden elämäntilanteet tai järjestelmän rakenteet ovat jäämässä ilman huomiota päätöksenteossa. Eräs poiminta liittyi sen sijaan paperittomien kanssa työskentelyn haasteisiin. Kirjoittaja tuo esiin sosiaalityössä läsnä olevaa vaadetta rakenteellisen sosiaalityön toteuttamiseen, joka perustuu sosiaalihuoltolakiin. Lisäksi kirjoittajan mielestä paperittomien tilanteista ei ole enää mahdollista kerätä tietoa systemaattisesti. Hän tuo myös esiin, kuinka rakenteellisen sosiaalityön toteuttaminen voi vaarantua, mikäli esimerkiksi paperittomat eivät enää uskalla hakeutua avun piiriin peläten pakkopalautuksia. Yhtenäistä näille poiminnoille oli niistä nousevat sosiaalityöntekijän kyvyt arvioida sekä nähdä asioita laajemmasta yhteiskunnallisesta näkökulmasta.

Tutkimuksellisen osaamisen ja kehittämisen teemat näkyivät aineistossa kuvauksina töiden tilastoinnista sekä kehittämisprojekteista sekä tutkimuksellisesta ja kehittävästä työotteesta yleisesti. Kirjoituksissa tuotiin esiin, kuinka nämä ovat kiinteä osa sosiaalityöntekijän koulutusta. Laadukas tutkimusosaaminen ja sille rakentuva koulutus toimivat myös ammatillisen osaamisen peruspilareina, joka kuvastaa niiden tärkeää roolia sosiaalityön kehittämisessä (Hämäläinen 2015, 74). Kehittämisenäkökulman vuoksi koin, että kirjoituksissa oli läsnä myös Sipilän kuvailema taito kehittää sosiaalityön arvojen ja ideologian mukaista työn laatua (Sipilä 2011, 99-100). Vaikka poiminnoissa ei mainita laadunkehittämistä erityisenä tavoitteena, silti yleisesti ottaen kehittämisen tähtäimenä on toivottujen tulosten ja sitä myötä myös laadun tavoittelu. Aineistosta myös nousi huoli siitä, että vaikka töitä tilastoidaan, eivät tilastot kuitenkaan kuvasta täysin työn todellisuutta.

5.2.2 Kokonaisvaltaisen ajattelun taidot

Kokonaisvaltaisen ajattelun taidot keräsin omaksi luokakseen, joka käsittää *reflektoinnin taidot*, *kriittisen ajattelun taidot* sekä *kokonaisvaltaisen tilanteiden arviointikyvyn*. Reflektoinnin taidot koin

osaksi kokonaisvaltaisen ajattelun taitoja, sillä kaikkien näkökulmien ja mahdollisuuksien oivaltamiseen vaaditaan reflektointia. Sipilän teoriaan viitaten reflektointi tulee esiin kriittisen reflektion taidoissa osana taitoja toimia neutraalina, ongelmatilanteita jäsentävänä asiantuntijana (Sipilä 2011, 100-101). Sosiaalityöntekijän reflektoinnin taidot ilmentyivät erityisesti poiminnassa, jonka aiheena oli opettajaraivo.

”Vaan mistä johtuu kamala opettajaraivo? Opettajienkin kohdalla tulee tutkia useita tekijöitä. Mikä tilanteesta tekee kuormittavan? Miten opettajat ratkaisevat haastavia tilanteita? Onko heillä käytössään opetukseen tarvittavat resurssit? Onko heillä riittävästi vapaa-aikaa ja työnohjausta? Voivatko etenkin määräaikaiset opettajat vetäytyä sairauslomalle, kuten nimimerkki Toinen opettaja (HS Mielipide 16.10.) kertoi tekevänsä?” – Kirjoitus 17

Kirjoituksessa kuvastuu hyvin asioiden reflektoinnin laajuus ja kokonaisvaltainen ajattelu. Toinen poiminta reflektointiin liittyen sen sijaan koski nettipalstojen negatiivissävytteisiä keskusteluja ja siinä kirjoittaja kutsuu lukijoita pohtimaan, miksi tietyt uutiset herättävät itsessä enemmän vihaa.

Aineistostani löytyi merkkejä myös kriittisestä ajattelusta runsaasti, joka ei ollut yllätys ottaen huomioon mielipidekirjoitusten perusluonteen argumentoivan ja rakentavaa kritiikkiä luovan keskustelun toimintaympäristönä (Helsingin Sanomat). Kriittisen ajattelun taidot kuitenkin kiteytyivät kahteen poimintaan, jotka liittyivät Sipilän jaottelun näkökulmasta taitoon tarkastella kriittisesti erilaisia kehitysohjelmia ja suuntauksia (Sipilä 2011, 99-100). Toinen poiminnoista toi esiin kritiikkiä aktiivimallia kohtaan.

”Aktiivimallin taustalla on ajatus siitä, että työtön on työtön, koska hän ei ole tehnyt riittävästi töitä työllistymisensä eteen. Aktiivimallilla ongelma korjataan asettamalla pakote entistä tiukemmaksi.” – Kirjoitus 31

Kirjoittaja tuo esiin hänen tulkitsemansa ongelmakohdan aktiivimallissa ja kritisoi mallin lähtökohtia liian tiukoiksi ja työtöntä henkilöä syyllistäviksi. Toisessa poiminnassa kriittistä ajattelua kuvaavassa poiminnassa kirjoittaja kuvaa opettamiensa sosiaalityön opiskelijoiden kanssa käymiään kriittisiä keskusteluja väkivallan ja etnisyyden suhteesta tietyssä kampanjavideossa. Näen kriittisen otteen ja ajattelutyylin mahdollistavan sen, että sosiaalityöntekijät löytävät muutostarpeita ja sitä kautta myös tuottavat tietoa.

Asiakkaan ongelmien kokonaisvaltainen kehittyminen on noussut jo sosiaalityön alkuajoista alkaen ja vakiintunut pikkuhiljaa olennaiseksi lähtökohdaksi sosiaalityöhön (Raunio 2009, 15, 75). Täten ei ollut yllättävää, että kokonaisvaltainen tilanteiden arviointikyky nousi aineistosta vahvasti esiin ja tähän liittyvissä poiminnoissa painottuivat erityisesti lapsiasiakkaat, erityisen tuen tarpeessa olevat asiakkaat sekä esimerkiksi vastaanottokeskuksen asiakkaat. Lisäksi poiminnoissa kuvattiin arviointikykyä yleisellä tasolla sekä esimerkiksi asiakkaiden asumiseen liittyviä elämäntilanteita hyvin kokonaisvaltaisesti.

”Kun sosiaalityöntekijä arvioi potilaan sosiaalista tilannetta, hän arvioi samalla psyykkisen voinnin vaikutusta palvelujen ja etuuksien tarpeeseen.” – Kirjoitus 6

Poiminta kuvastaa sosiaalityöntekijän omaamaa moniulotteista arviointikykyä, kun tämä arvioi asiakkaan tuen tarvetta. Lapsiasiakkaiden tuen tarpeen arviointi tuli esiin etenkin lastensuojelullisten palveluiden tarpeen sekä lapsen edun arvioimisen muodossa. Sipilän teoriaan pohjaten kokonaisvaltaisen arvioinnin teema liittyykin osittain tuen tarpeen arvioinnin taitoihin. Tuen tarpeen arviointi on tärkeä osa sosiaalityöntekijän työtä. Kunnallisessa sosiaalityössä asiakkaan tilanteen selvittely lähtee liikkeelle juuri kiireellisestä tuen tarpeen arvioinnista sekä palvelutarpeen arvioinnista (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301, 36 §). Sosiaalityön lähtökohtaisena tavoitteena onkin varmistaa, että asiakkaiden tuen tarpeisiin vastataan kokonaisvaltaisella tuella suunnitelmallisuutta ja kokonaisuuden hallintaa unohtamatta (Araneva 2016, 60). Moniulotteinen sekä kokonaisvaltainen arviointikyky nousi muissakin esimerkeissä sekä pitkin aineistoa esiin. Eräessä kirjoituksessa esimerkiksi tuotiin esiin, kuinka alaikäisen abortintekijän palvelutarpeita arvioitaessa sosiaalityöntekijällä voi olla olennaisempi rooli lääkäriin verrattuna juuri kokonaisvaltaisemman tilannearvioinnin vuoksi. Eräs kirjoittaja kuvaa stressaamisen seurauksia seuraavasti:

”Mitä vähemmän aikaa menee stressaamiseen siitä, mistä saa rahaa elämiseen, sitä enemmän jää aikaa ja energiaa itsensä kehittämiseen, tulevaisuuden rakentamiseen ja yhteiskunnan toivomien asioiden tekemiseen, kuten aktiiviseen työnhakuun.” -kirjoitus 26

Poiminta ilmentää ymmärrystä siitä, että mikäli ihmisillä on esimerkiksi toimeentulo turvattuna, heiltä voi vapautua energiaa myös tilanteensa kokonaisvaltaiseen edistämiseen helpommin. Aineistosta löytyi myös holistista ajattelutapaa kuvaavia kohtia, joissa kirjoittaja tuo esiin tietopohjaa eri yhteiskunnan toiminnoista sekä niiden keskinäisistä suhteista ja eriävistä näkökulmista.

Kokonaisvaltainen tilanteiden arviointikyky muodostuukin siis kokonaisvaltaisen ajattelun sekä asioiden vaikutussuhteiden tunnistamistaidoiksi. Aineistosta nousi esiin myös näkemys siitä, kuinka sosiaalityön erityisasiantuntemusta on juuri tunnistaa yhteiskunnallisten rakenteiden vaikutuksia käytännön asiakastyössä. Sipilän teoriaan peilaten kokonaisvaltaisen tilanteiden arviointikykyihin liittyy myös taito yhdistää yhteiskunta-, yhteisö- ja yksilötasojen kytkentöjä sekä tietopohja systeemiteoreettisesta ja holistisesta asioiden hahmottamisesta, jota vaaditaan kokonaisvaltaisen ajattelun toteutumiseksi. (Sipilä 2011, 99-100, 110-111).

5.2.3 Asiakastyön taidot

Asiakastyön taidot ilmenivät aineistossa *asiakkaan kohtaamisen taitoina, taitona tehdä yhteistyötä asiakkaan ja muiden toimijoiden kanssa, valmiutena toimia haastavissakin tilanteissa sosiaalityön sekä työmenetelmien käytön hallitsemisena*. Lisäksi yläluokkaan kuului *asiakkaiden asianajon, muutostyöskentelyn, asiakkaiden palveluiden piiriin saattamisen sekä ohjauksen ja neuvonnan taidot*. Asiakkaan kohtaamisen taitoja kuvastivat poiminnat koskien lapsen ikätasoista kohtaamista ja kuulemista sekä paperittoman asiakkaan kohtaamista kunnassa. Paperittomien kohtaamiseen liitettiin kyseisessä kirjoituksessa myös päätöksenteko liittyen siihen, minkälaisin keinoin hädän keskellä olevaa pyritään tukemaan. Asiakkaan kohtaamiseen liittyi Sipilän jaottelussa myös ammattietiikan ulottuvuutena oleva asiakkaan ihmisarvoinen kohtaaminen sekä asiakkaan aito kuunteleminen ja kuuleminen (Sipilä 2011, 103).

Asiakkaan kanssa tehtävän yhteistyön teema koostui asiakkaana olevien vanhempien yhteistyötä kuvaavista haasteista sekä toisaalta yhteistyön korostamisesta. Yhteistyö asiakkaan kanssa liittyi nimenomaan suunnitelmallisen sosiaalityön tekemiseen sekä sosiaalityöhön kokonaisvaltaisena muutostyönä. Sosiaalityötä, siinä tehtäviä suunnitelmia sekä tavoitteita tehdään pääosin asiakasta varten, jolloin yhteistyö asiakkaiden kanssa on erittäin tärkeää. Sosiaalityöntekijöiltä vaaditaan myös tavoitteellista yhteistoiminnan johtamista monialaisen verkostoituneen työn myötä (Sipilä 2011, 36). Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa konkretisoitui aineistossa etenkin moniammatillisen työn taidoiksi. Moniammatillisen työn tekemisen taidot ilmenivät tekstissä joko mainintana niiden roolista osana sosiaalityöntekijän arkea tai kirjoittajan kuvaamina moniammatillisen työn järjestämisen edellytyksinä. Näitä voi olla esimerkiksi sen varmistaminen, että eri alojen ammattiryhmien on mahdollista työskennellä yhdessä. Tässä kohtaa olisi myös tärkeää, että ammattilaiset ymmärtävät toistensa työnkuvaa, jotta voivat hyödyntää sitä asiakkaidensa hyväksi.

Sosiaalityöntekijöillä on myös valmiuksia toimia haastavissa tilanteissa. Tämä ilmeni poiminnassa, joka kuvasi terveydenhuollon sosiaalityöntekijöiden kapasiteettia ja valmiutta kohdata vakavia sekä kriisiytyneitä elämäntilanteita. Tämä kuvasti myös hyvin Sipilän määrittelemää ongelmanratkaisutaitojen ulottuvuutta (Sipilä 2011, 100-101). Toisaalta haastavissa tilanteissa toimimisen taidot näkyivät poiminnassa, jossa kirjoittaja kuvasi sosiaalityöntekijän velvollisuutta toimia vajavaisista tiedoista ja epävarmuudesta huolimatta. Haastavissa tilanteissa toimimista varten tarvitaan ongelmanratkaisutaitoja sekä luovaa työtettä, joka on Sipilän mukaan osa tunnetyöntekijänä toimimisen taitoja (Sipilä 2011, 100-102). Sosiaalityöntekijöillä on myös asiantuntijuutta sosiaalityön työmenetelmien käytöstä, jota kuvasti maininta sosiaalityön metodien hallitsemisen tarpeesta.

Sosiaalityöntekijän tekemä asianajo asiakkaiden puolesta ilmeni siinä, kuinka sosiaalityöntekijä pyrki tuomaan kirjoituksellaan esiin epäoikeudenmukaisen kohtelun uhriksi jääneiden asiakkaiden kokemuksia. Toinen sosiaalityöntekijän asianajollista tehtävää kuvaava poiminta kertoi sosiaalityöntekijän tarpeesta taistella lapsen palveluista. Asiakkaan palveluiden puolesta taisteleminen on asianajoa parhaimmillaan ja siinä näkyy myös ammattieettinen asiantuntijuuden ulottuvuus, kun sosiaalityöntekijä kantaa vastuullisuutta heikompiosaisista (Sipilä 2011, 103-104). Toisaalta eräessä kirjoituksessa tuotiin esiin, kuinka TE-toimiston työntekijöillä on liikaa valtaa suhteessa asiakkaan etuuksiin.

”Järjestelmän suurin vääryys on, että te-toimiston asiantuntija voi käytännössä täysin anonyymisti päättää asiakkaan elannon lakkauttamisesta – ilman tämän kuulemista tai valitusoikeutta.” – Kirjoitus 14

Esimerkissä kirjoittaja tuo esiin TE-toimistossa vallitsevan epäkohdan ja kertoo samalla, mitä piirteitä työskentelyssä tulisi olla, jotta se olisi turvallisempi asiakkaan oikeuksille. Poiminta onkin hyvä esimerkki siitä, kuinka epäkohtia tuodaan esiin juuri asiakkaan oikeuksien puolesta ja kuvastaa toisaalta myös rakenteellisen sosiaalityön osana olevia taitoja tuoda julki havaittuja epäkohtia. Epäkohtien julkittuominen on myös sosiaalityön ammatillinen ulottuvuus (Tiitinen 2019, 43).

Aineistossani nousi esiin muutostyöskentelyn ja suunnitelmallisen työn taitoja, jotka ovat olennainen osa sosiaalityötä jo lakisääteisten asiakassuunnitelmien näkökulmasta (Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301, 39§). Sosiaalityö on ammatillista muutosta tavoittelevaa työskentelyä ja sen tavoitteena on pyrkiä vaikuttamaan asiakkaiden tuen tarpeista johtuviin sosiaalisiin ongelmiin

lieventämällä tai poistamalla niitä (Araneva 2016, 60). Myös tässä aineistossa kuvattiin sosiaalityötä asiakkaan kanssa tehtäväksi ja tavoitteelliseksi muutostyöksi. Sosiaalityöntekijät toimivat ”eri tasoilla sitä kohden, että asiakkaamme pärjäisivät jatkossa itsenäisemmin” (Kirjoitus 18). Tähän alaluokkaan keräämäni poiminnat kuvastivat mielestäni erityisen osuvasti sosiaalityön ydintä, asiakkaan auttamista ja sosiaalityön tavoitteellisuutta. Sipilän teoriassa muutostyöskentelyn taidot olisivat osa tavoitteellisen työn taitoja, jotka ovat osa neutraalina, ongelmatilanteita jäsentävänä asiantuntijana toimimisen taitoja (Sipilä 2011, 100-101).

Aineistosta ilmeni myös sosiaalityöntekijän taitona palveluiden piiriin saattaminen. Tähän teemaan liittyi varmistelu, että asiakas pääsee niiden palveluiden piiriin, joihin hänellä on oikeus ja tarve. Samaan teemaan liittyi myös sosiaalityöntekijöiden kyky hallinnoida asiakasprosesseja. Halusin nostaa palveluiden piiriin saattamisen omaksi tekijäkseen erilleen ohjauksesta ja neuvonnasta, sillä mielestäni aineistosta ilmeni erityisesti myös kyky huolehtia palveluiden saamisesta eikä vain niitä kohti ohjaamisesta. Ohjaukseen ja neuvontaan liittyivät aineistossa kirjoitukset, jotka käsittelivät asiakkaan ohjaamista oikeusavustajalle tai lapsiperheiden ohjausta ja neuvontaa. Toisaalta teemasta löytyi mainintoja, joissa kuvattiin ohjauksen ja neuvonnan ympärillä olevaa rakennetta. Toinen näistä liittyi lasten ohjaukseen liittyen väkivaltailmiöön.

”Hän (lapsi) saa tietoa väkivallasta ja sen vaikutuksista. Hän saa myös kuulla, ettei ole ainoa vastaavaa kokenut lapsi eikä väkivalta ole missään määrin hänen vikansa.” – Kirjoitus 44

Otteessa kuvataan sosiaalityöntekijän roolia lapsen neuvonnassa koskien vakavaa ilmiötä, kuten väkivaltaa. Kirjoittaja kuvaa mielestäni oivallisesti sitä, millaista ohjaus ja neuvonta käytännössä on. Se on asiakkaan asettamista tietyn ilmiön viitekehykseen ja mittakaavaan niin, että asiakas saa mahdollisuuden ymmärtää oman roolinsa ja mahdollisuutensa suhteessa ilmiöön. Kirjoittajat myös toteuttavat ohjauksen ja neuvonnan ulottuvuutta kirjoitusten välityksellä. Näissä yhteyksissä saatettiin esimerkiksi kannustaa lukijoita avun hakemiseen ja neuvoa, mistä oikeanlaista apua voi saada.

5.2.4 Tiedon soveltamisen taidot

Tiedon soveltamisen taidot nousivat myös yhdeksi kokonaisuudeksi, johon keräsin viittauksia sosiaalityöntekijöiden taidoista *päätöksentekoon*, *lakien soveltamiseen* ja *lausuntojen laatimiseen* liittyen. Päätöksenteko on osa sosiaalityöntekijän työtä ja aineistossa nousi esiin, kuinka kattavasti

erilaisia viranhaltijapäätöksiä sosiaalityöntekijät tekevät. Päätöksenteon alaluokka kuvastaa nimenomaan konkreettista ja kirjallista päätöksentekoa, eikä niinkään arkipäivässä tehtävien valintojen ja jatkuvan linjanvedon tasolla tapahtuvaa päätöksentekoa. Kirjoituksissa nousi esiin myös päätösten lakisääteisyys sekä niiden tekemisen tärkeys etenkin ristiriitatilanteissa, jolloin asiakkaalle jää myös mahdollisuus valittaa tehdystä päätöksestä.

Lakien soveltaminen sekä tulkinta on yksi sosiaalityöntekijän olennaisimpia tehtäviä ja kirjoituksissa kuvattiinkin, kuinka myös itse sosiaalityö perustuu lakien soveltamiseen. Eräässä kirjoituksessa kirjoittaja ohjasi lukijaa pakolaislasten asioissa tietyn lainsäädännön piiriin. Tämä osoitti sitä, että kirjoittajalla on itsellään osaamista lainsäädännön ja käytännön yhdistämiseen, toisin sanottuna lainsäädännön soveltamiseen käytännössä. Toinen kirjoittaja toi teemaa esiin sen sijaan sitä kautta, että hän valaisi lukijaa tiukentuneen perheen yhdistämiseen liittyvän lainsäädännön vaikutuksista pakolaisten elämään. Lakien soveltamisen taidot kuvastavat, kuinka sosiaalityöntekijällä on ymmärrystä lakien vaikutuksista käytännön tasolla.

Taito laatia lausuntoja nousi esiin yhdessä kirjoituksessa, jossa vastaanottokeskuksen sosiaalityöntekijän tehtäväksi mainittiin lausunnon antaminen asiakkaan tilanteesta. Lausuntojen laatiminen kuvastaa sosiaalityöntekijän taitoa tunnistaa olennaisimmat asiat liittyen kyseiseen tilanteeseen. Sipilän teoriassa lausuntojen laatiminen oli osa taitoa toimia neutraalina ja ongelmatilanteita jäsentävänä asiantuntijana (Sipilä 2011, 100-101). Sipilän yläluokka kuvastaa hyvin lausuntojen laatimisen ydintä eli täytyy kyetä jäsentelemään asiakkaan tilannetta koskevat asiat johdonmukaiseksi ja neutraaliksi kokonaisuudeksi, jolla pyritään yleensä edistämään asiakkaan tilannetta jollain tapaa.

5.2.5 Esihenkilötaidot

Esihenkilötaidoiksi nimesin yläluokan, joka käsitti *työn organisoinnin ja tehokkaan työotteen taitoja* sekä *työhyvinvoinnin ymmärrystä*. Yläluokasta tuli nimeltään esihenkilötaidot, sillä koen näiden tekijöiden kuvastavan sellaista ajattelutapaa, jota jokaisella sosiaalialan esihenkilöllä tulisi olla. Näitä taitoja kuitenkin löytyy myös sosiaalityöntekijöiltä itseltään heidän tuntiessaan parhaiten oman työnsä puitteita, organisoinnin tapoja sekä oman hyvinvointinsa lähtökohtia.

Työn organisoinnin ja tehokkuuden näkökulmat nousivat esiin aineistossa esimerkiksi vaatimuksina eettisten lähtökohtien sekä toimitilojen suunnittelun yhtäaikaiselle arviolle ja kertomuksena

avokonttorien sekä työntekijävajeen seurauksista asiakastyölle. Tehokkuusnäkökulmaa tuodaan esiin monessa kohtaa, joka viittaa pohtimaan myös Sipilän teorian jakoa, jonka pohjalta liittäisin nämä tekijät managerialistis-ekonomistiseen sosiaalityön tieto- ja taitopohjaan (Sipilä 2011, 95, 98-99). Sosiaalityöntekijöiden toiminnassa näkyy siis myös laajempi yhteiskunnallinen näkökulma tässä suhteessa. Eräässä poiminnassa tehokkuusnäkökulma konkretisoituu työntekijöiden osaamisen hyödyntämiseksi:

”Talouden ollessa tiukalla kuntien olisi hyvä huomioida, että esimerkiksi lastensuojelussa työskentelee useita perhepsykoterapeutteja, jotka eivät voi käyttää riittävästi osaamistaan. Nämä työntekijät tekevät esimerkiksi perhetyötä, mutta toimenkuvat eivät mahdollista ”luvallista terapeuttista työnkuva”. On järjetöntä, ettei psykoterapeuttien osaamista hyödynnetä lastensuojelussa.” – Kirjoitus 5

Kirjoittajalla on näkemys siitä, millaista osaamista työntekijöiden mukana menee hukkaan, mikäli heidän tehtäviään ja tietotaitoaan katsotaan vain yhden ammatin lähtökohdista käsin. Tämä osoittaa mielestäni juurikin esihenkilöllistä taitoa ymmärtää omien työntekijöidensä vahvuudet ja hyödyntää niitä.

Työhyvinvointiin liittyen löytyi viittauksia, joissa jollain tapaa kävi ilmi sosiaalityöntekijän jaksaminen, sen haasteet tai tuen hakeminen työssäjaksamiseen. Työhyvinvoinnin haasteet näkyivät kirjoituksissa, joista välittyi riittämättömyyttä sekä taloudellisten ja eettisten periaatteiden ristiriitaisuuksia. Eräässä poiminnassa mainittiin työntekijöiden kääntyvän työterveyshuollon tai ammattiliittonsa puoleen sosiaalityöntekijöiden paljastaessa epäkohtia työhönsä liittyen samalla tuoden esiin, kuinka kaikilla ei välttämättä ole tällaista tuen hakemisen mahdollisuutta tai pääsyä riittävän tuen piiriin kyseisissä tilanteissa. Toisessa kirjoituksessa oltiin huolissaan työntekijöiden uupumuksesta ja siitä, kuinka näin tärkeää työtä tehdessään kukaan ei saisi työskennellä oman terveytensä kustannuksella. Kolmas kirjoittaja sen sijaan vaati työntekijöiden, etenkin ammattitaitoisten työntekijöiden, jaksamisen huomioimista. Neljäs poiminta toi esiin lisäpainet, joita sosiaalityöntekijöille kerääntyy tilastoimisen ja tapaamisten määrän seuraamisen muodossa. Nämä esimerkit liittyisivät Sipilän teorian näkökulmasta omasta jaksamisesta huolehtimisen teemaan, joka on liitetty osaksi tunnetyöntekijänä toimimisen taitoja (Sipilä 2011, 101-102). Työhyvinvointiin liittyi myös henkeä tai terveyttä koskevien uhkausten tosissaan ottaminen, joka sen sijaan Sipilän teoreettisen viitekehyksen näkökulmasta olisi osa kohtelun oikeudenmukaisuuden eettiseen lähtökohtaan kuuluvaa väkivallan vastustamista (Sipilä 2011, 106).

5.3 Sosiaalityön asiantuntijuuden ammattietiikan ulottuvuus

Sosiaalityön asiantuntijuuden ammattietiikan ulottuvuuteen liittyen syntyi kolme eri teemaa, jotka olivat sosiaalityön etiikka, arvopohja sekä oman työn arvostus ja vastuullisuus. Asiantuntijuuden ammattietiikan näkökulmasta mielipidekirjoituksissa ilmenivät siis eettiset ja sosiaalityön arvopohjan mukaiset tekijät ylipäänsä sekä omana osa-alueenaan sosiaalityöntekijöiden esiintuoma ammatti-identiteettiin ja työn kuormittavuuteen liittyvä oman työn arvostuksen ja vastuullisuuden kokonaisuus. Ammattietiikan tavoitteena on luoda oikeudenmukaista ammatin rakennetta, joka auttaa ehkäisemään ristiriitoja sosiaalityöntekijän ammatin luomien vaatimusten sekä työntekijän omien aatteiden välillä (Sipilä 2011, 50). Mielipidekirjoitusten luoma ammattietiikan ulottuvuus kuvasi sosiaalityön arvojen ja etiikan vaikutuksia sosiaalityöntekijän ammattiin.

5.3.1 Sosiaalityön etiikka

Sosiaalityön etiikka näkyi aineistossa *sosiaalityön eettisinä lähtökohtina, työn puitteiden eettisten näkökulmien pohtimisena* sekä *eettisten ja taloudellisten puitteiden yhtäaikaisena analyysinä*. Sosiaalityön eettisiä lähtökohtia tuotiin esiin aineistossa yleisenä osana sosiaalityön ydintä. Toisaalta aineistossa kuvattiin ammattietiikan velvoitteita, kuten ihmisarvon tunnistamista ja epäkohtien ilmoittamista. Eettinen perusta sosiaalityöntekijän työssä kuvastui työntekijän toimintaa ohjaavaksi lähtökohdaksi. Työn puitteiden pohdintaa eettisestä näkökulmasta kuvasi erään kirjoittajan kuvailema sosiaalityön vaativuus asiakkaiden perusoikeuksiin puuttuvien päätösten vuoksi. Kirjoittaja tuo esiin, kuinka asiakkaiden hyvinvoinnille tärkeintä on, että tätä vaativaa työtä ovat tekemässä pysyvät ja riittävän koulutuksen saaneet sosiaalityöntekijät. Hän siis omaa taitoja hahmottaa kokonaisuutta työn organisatoristen sekä työn käytännön toteuttamisen näkökulmista. Poiminta edustaisi Sipilän (2011, 103-104) näkökulmasta ammattietiikan osana olevaa kriittisyyttä managerialismin mukaiseen muutokseen, sillä siinä peräänkuulutetaan, ettei sosiaalityöntekijöiden pätevydessä voida tehdä kompromisseja asiakkaiden kustannuksella. Toisaalta läsnä ovat myös työnjohdolliset taidot. Sipilän jaottelun mukaista kriittistä ajattelua asiakaskunnan puolesta sen sijaan kuvasti aineistossa kuvailu, kuinka työntekijöiden uupumus voi vaikuttaa asiakkaan oikeusturvaan ja hyvinvointiin. Eettisten ja taloudellisten puitteiden yhtäaikainen analyysi ilmeni aineistossa julkisten menojen karsimisen ja ihmisten yksinäisyyden ja yhteisöllisyyden puutteen ristiriidan esiintuomisena.

5.3.2 Sosiaalityön arvopohja

Sosiaalityön arvopohjaan liittyi *arvopohjan kuvailu yleisesti* sekä erityisenä ryhmään *heikompien puolella oleminen*. Asiakastyön arvopohjaan kuului aineiston perusteella asiakaslähtöisyys, asiakkaiden kunnioittaminen, luottamuksen luominen, ihmisarvoisen elämän varmistaminen sekä toisen ihmisen arvostamisen tärkeys. Eräs kirjoittaja nosti esiin ihmis- ja perusoikeuksien tärkeyttä yhteiskunnan perustana ja vaati, ettei sosiaalityöntekijät voi taipua niiden vastaiseen toimintaan. Tämä kuvasti myös sosiaalityön arvojen puolesta taistelemista. Luottamuksen luominen asiakassuhteessa näkyi pohdinnassa siitä, kuinka työntekijänvaihdos voi vaikuttaa asiakassuhteeseen katkaisten luottamuksellisen suhteen. Tässä pohdinnassa tuotiin myös esiin, kuinka tämänkaltainen katkonaisuus työskentelyssä voi johtaa helposti suunnitelmallisen työn vaarantumiseen. Asiakkaiden huomioon ottaminen ja kunnioittaminen osana sosiaalityön arvopohjaa kuvastui erityisen hyvin seuraavassa poiminnassa:

”Lastensuojelun asiakaskunta on monimuotoista ja jokaisen perheen tilanne on ainutlaatuinen. Asiakaskunnassa näkyy joskus myös vaikeus tunnistaa omaa avuntarvetta ja haluttomuus ottaa tukea vastaan.” – Kirjoitus 42

Poiminnasta huokuu sosiaalityöntekijän kunnioitus ja arvostus asiakaskuntaa kohtaan. Sosiaalityöntekijän ja asiakkaan välisten erimielisyyksien kuvailu on tehty erityisen hellävaraisesti ja asiakasta kunnioittaen. Heikompien puolella oleminen oli aineistossa mukana koko ajan, niin lasten, turvapaikkaa hakevien, väkivaltaa kokeneiden kuin ylipäättään rakenteiden syrjäyttämien puolella olemisena. Aineistossa korostui etenkin lapsen edun esiintuominen. Turvapaikanhakijoiden oikeusturvan puolustaminen kuvastaa toisaalta myös asianajon taitoja. Heikompien puolella oleminen kuvastaa Sipilän mainitsemaa vastuullisuutta heikompiosaisista, joka liittyi yhteiskuntakriittisyyteen asiakaskunnan puolesta.

5.3.3 Oman työn arvostus ja vastuullisuus

Oman työn arvostus ja vastuullisuus kävi ilmi aineistosta *oman ammattitaidon arvostuksena* sekä *sosiaalityöntekijän vastuunkantona*. Liitin oman työn arvostuksen ammattieettiseen ulottuvuuteen, sillä näen sen edustavan ammatti-identiteetin sekä työn laadun vahvistamista. Sipilä on tutkimuksessaan liittänyt myös sosiaalityön arvojen ja eettisten periaatteiden mukaisen työn laadun kehittämisen sosiaalityöntekijän eettisiin toimintaperiaatteisiin (Sipilä 103-104). Oman

ammattitaidon arvostusta ilmeni esimerkiksi aikuissosiaalityön panostuksen ja saavutusten esiintuomisena. Toisaalta eräs kirjoittaja puolustaa sosiaalityön mahdollisuuksia pyytämällä poliittisen puolueen edustajia tutustumaan ammattiimme, jotta myös väärinkäsityksiltä välttyttäisiin. Myös sosiaalityön tutkinnon suhdetta ammattikorkeakoulutasoiseen sosionomikoulutukseen vertailtiin ja korostettiin sosiaalityötä laillistettuna ammattina. Toisaalta ilmeni myös sosiaalityöntekijän työnkuvan puolustamista.

”Ihmis- ja perusoikeudet ovat yhteiskuntamme perusta. Me emme voi taipua niiden vastaiseen toimintaan. Sosiaalityöntekijää ei kunnan viranomaisenaakaan voida valjastaa epäinhimillisen turvapaikkapolitiikan toteuttajaksi.” – Kirjoitus 27

Katkelma kuvastaa sosiaalityöntekijän ammatti-identiteetin ja arvopohjan puolustamista ja sitä kautta oman ammatinkuvan arvostamista. Vastuunkantamisen henkiseen taakkaan löytyi aineistosta kirjoituksia, joissa kuvattiin sosiaalityöntekijöiden kokemaa juridista vastuuta, ammattietiikkaa ja virkavastuuta asiakkaiden tilanteista, joilla voi olla oma vaikutuksensa työntekijän kuormitukseen. Eräs kirjoittaja myös toi esiin sen, kuinka liiallinen työmäärä lastensuojelussa vaarantaa sekä työntekijöiden että asiakkaiden oikeusturvan. Samaa teemaa käsiteltiin myös sosiaalityön epäkohtien paljastamista koskevassa kirjoituksessa.

” Epäkohdasta saattaa raportoida vain yksi työntekijä, jonka vahva ammattietiikka ei salli epäkohdan jatkumista.” – Kirjoitus 43

Poiminta kuvaa sosiaalityöntekijän tasapainottelua uskalluksen ja eettisen pohdinnan välillä. Kirjoituksessa myös näkyy, kuinka kaikilla ei välttämättä ole tarpeeksi voimia epäkohtien esiintuomiselle. Tällaisten tekijöiden henkinen taakka sosiaalityöntekijälle voi kuitenkin olla suuri ja sosiaalityöntekijän on oltava valmis kantamaan sitä kaiken muun työpaineen keskellä. Aineistossa kuvattiin myös, kuinka sosiaalityöntekijä kantaa vastuuta harteillaan ympäri vuorokauden.

6 Johtopäätökset

Tutkielmani tulokset kuvastivat mielipidekirjoitusten suhdetta yhteiskuntaan sekä sosiaalityön asiantuntijuuteen ja seuraavaksi pyrkimyksenäni on kuvata sitä, mitä tuloksista voi päätellä. Tarkoitukseni on ollut selvittää, millaista on sosiaalityöntekijöiden kirjoittamissa mielipidekirjoituksissa ilmenevä sosiaalityön asiantuntijuus ja millaista kuvaa niillä luodaan

sosiaalityöstä julkisuuteen. Toisaalta olen halunnut selvittää, millaisista aiheista sosiaalityöntekijät kirjoittavat mielipidekirjoituksissaan. Sosiaalityön asiantuntijuutta etsiessäni päädyin toteamukseen, että kaikki sosiaalityön asiantuntijuuteen liittyvät tekijät liittyivät jollain tapaa jokaiseen sosiaalityön asiantuntijuuden tasoon. Esimerkiksi taloudellisten lähtökohtien tieto voi näyttäytyä myös taitona käsitellä taloudellisia järjestelmiä ja liittää tätä tietoa käytännön tasolle. Samainen taloudellinen ulottuvuus voi olla läsnä jälleen ammattieettisessä pohdinnassa, kun pohditaan esimerkiksi myönnetyn rahallisen tuen suhdetta asiakkaiden tasavertaisuuteen. Kaikki sosiaalityön ulottuvuudet ovat siis lopulta kytköksissä toisiinsa, tavalla tai toisella. Ajattelen, että niin tiedon, taidon kuin ammattietiikan ulottuvuuksia tulee olla edustettuna sosiaalityöntekijän työssä, jotta asiantuntijuus muodostuu kokonaisvaltaiseksi.

Mielipidekirjoitukset tuottivat todenmukaista kuvaa sosiaalityöstä ja niissä painottui yleisesti ottaen tieto ongelmien ennaltaehkäisystä sekä taito ottaa asiakkaiden laaja kokonaistilanne huomioon. Kirjoitusten perusteella muodostuu kuva sosiaalityön asiantuntijuudesta kokonaisvaltaisena eri elämäntilanteiden puolia yhdistelevänä tieto- ja taitopohjana. Tämä laajenee edelleen tiedon ja taidon kanssa vuorovaikutuksessa toimivaan ammattieettiseen ulottuvuuteen. Sipilä (2011, 36) on arvellut sosiaalityön asiantuntijuudessa korostuvan tulevaisuudessa arviointiosaaminen, talousosaaminen sekä palveluprosessien johtamistaidot. Nämä tekijät olivat myös läsnä sosiaalityöntekijöiden mielipidekirjoituksissa aikakautena, johon oman tutkielmani aineisto sijoittui. Tärkeänä tekijänä mielipidekirjoituksista nousi myös oman ammattitaidon arvostus, jonka näen osaksi sosiaalityön laadun varmistamista. Sosiaalityöntekijöiden ollessa päteviä ja koulututtuneita työhönsä, saadaan tavoiteltua myös mahdollisimman eettisesti kestävä sosiaalityötä ja yhteiskuntaa. Myös sosiaalityöntekijöiden vastuun kantamisen piirteet kuvastuivat kirjoituksissa ja loivat kuvaa sosiaalityöntekijöitä kuormittavista tekijöistä.

Oletuksenani tutkimuksen alussa on ollut, että sosiaalityön lainsäädännöllinen perusta sekä talousnäkökulma korostuvat kirjoituksissa ja luodussa mielikuvassa. Sosiaalityöntekijöiden tehtäväkuva on todettu olevan vaarassa muuttua organisaatioiden taloudellisten tavoitteiden paineessa niiden puolustajaksi ja ”kirstunvartijoiksi” (Mänttari-van der Kuip 2013, 16). Tutkielmani aineistossa taloudelliset näkökulmat näkyivät, mutta niiden erottuminen aineistosta jäi vähäiseksi kokonaisuuteen nähden. Sosiaalityöntekijöiden voidaan nähdä alistuvan taloudellisten ja managerialististen puitteiden piiriin, jotka eivät ole lähtökohtaisesti osa sosiaalityön luonnetta. He ovat tietoisia siitä, mitkä heidän työnsä taloudelliset rajat ovat ja miten ne vaikuttavat työhön. Näen talous- ja resurssipuheeseen liittymisen toisaalta myös mahdollisuutena sille, että vastaisuudessa

voidaan löytää kompromisseja sosiaalityön eettisten sekä taloudellisten puitteiden välillä. Sosiaalityöntekijöiden mielipidekirjoituksissa oli myös jatkuvasti läsnä taloudellisten ja eettisten tekijöiden vaikutusten arvioiminen. Yhteiskuntamme perustuu taloudellisiin lähtökohtiin ja ollaksemme mukana näiden kehittämisessä sosiaalityön puitteisiin paremmaksi, tulee meidän puhua samaa kieltä.

Sosiaalityöntekijät luovat mielipidekirjoituksillaan tietynlaista julkisuuskuva sosiaalityöstä ja tämän tutkielman aineiston perusteella tämä kuva jää osittain vajavaiseksi verrattuna todellisuuteen. Vanhustyöhön tai vammaistyöhön liittyvistä näkökulmista tai teemoista ei ole aineistoni aikavälillä kirjoitettu yhtäkään mielipidekirjoitusta. Tämä tulos vastaa myös erään ruotsalaisen sosiaalityöntekijöiden mielipidekirjoituksia koskevan tutkimuksen tuloksia, jossa vain pieni osa vastaajista oli kirjoittanut teemoista liittyen terveystalouteen, vanhustyöhön, vammaistyöhön, asumiseen tai tasa-arvoisuuteen (Lundälv 2019, 1410). Vammais- ja vanhustyön poissaolo kirjoituksista voi kuvastaa julkaisufoorumien valikointia, sitä ettei ajankohtainen keskustelu ole keskittynyt näihin yhteiskunnan alueisiin tai mahdollisesti sitä, ettei sosiaalityöntekijät yksinkertaisesti nosta näitä aiheita keskusteluun. Toisaalta aineisto yllätti sillä, että aineistosta löytyi useampi terveydenhuollon sosiaalityön suunnalta tuleva kirjoitus.

Ajankohtaisuus kuuluu mielipidekirjoitusten perusluonteeseen sen ollessa yksi julkaisuperiaatteista, mutta silti mielipidekirjoitukset luovat mielenkiintoisella tavalla ajan kuvaa. Aineistoni mielipidekirjoitusten esiin nostamissa teemoissa painottui erityisesti sosiaalityöntekijän työnkuvan haasteet. Myös Ruotsissa teetetyssä tutkimuksessa sosiaalityöntekijöiden omaa työympäristöä koskevat haasteet ovat nousseet esiin erityisenä sosiaalityöntekijöiden nostamana mielipidekirjoitusten teemana. Tutkimuksessa etsitään tälle selitystä viime vuosien jatkuvista organisaatioiden ja työpaikkojen muutosprosesseista, jotka ovat mahdollisesti seurausta managerialistisista suuntauksista. (Lundälv 2019, 1410.) Samanlaista kehityssuuntausta on ollut huomattavissa myös Suomessa.

Sosiaalityöntekijät osallistuvat mielipidekirjoituksillaan muutenkin ajankohtaiseen keskusteluun, liittyen esimerkiksi työttömyysturvan aktiivimalliin ja sosiaalityöntekijöiden pätevyysvaatimusten velvoitteisiin maaliskuussa 2016 voimaantulleen Sosiaalihuollon ammattihenkilölain myötä (Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015). Myös maahanmuuttopoliittiseen perheen yhdistämiskeskusteluun on vaikuttanut viime vuosikymmenen aikana lisääntynyt maahanmuuttovastaisuus (Sallamaa 2018), joka on johtanut myös julkisissa viestintävälineissä

näkyviin erilaisiin mielipiteisiin asiaan liittyen. Tätä kuvasti perheenyhdistämiseen liittyneiden teemojen näkyminen aineistossa, joissa sosiaalityöntekijät nostivat esiin omaa näkemystään teemasta sosiaalialan asiantuntijoina sekä asiakkaiden puolestapuhujina. Sosiaalityöntekijät käyttivät mielipidekirjoituksia myös tiedonvälittämisen keinona, joka ilmensi myös sosiaalityöntekijöiden taitoa tuoda sosiaalityön lakisääteisiä tehtäviä sekä työn piirteitä ymmärrettävään muotoon. Sosiaalityöntekijät kirjoittivat pääosin suhteellisen kriittisesti oman ammattialansa sekä yhteiskunnan toiminnasta. Vaikka kritiikki kuuluu mielipidekirjoitusten perusluonteeseen, kriittinen ote oman ammatin vaikutuspiiriin näyttää myös rakenteellisessa suhteessa sen, kuinka sosiaalityöntekijät pyrkivät kirjoituksillaan yhteiskunnan rakenteiden kehittämiseen. Näen mielipidekirjoitusten kriittisen otteen yhteiskuntaa kohtaan myös luovan ja mahdollistavan muutosajatuksia ja -tarpeita, ja sitä myötä tällainen kriittinen ote luo myös uutta tietoa.

7 Pohdinta

Pro gradu -tutkielmani tavoitteena on ollut vahvistaa mielikuvia sosiaalityön asiantuntijuudesta osallistamalla teemaa koskevaan keskusteluun sekä lisätä tietoa sosiaalityön asiantuntijuudesta. Toisaalta tarkoituksena on ollut selvittää, millaista kuvaa sosiaalityön asiantuntijuudesta sosiaalityöntekijöiden laatimat mielipidekirjoitukset luovat Helsingin Sanomien lukijakunnan suuntaan.

Tutkielmani tulokset ovat osoittaneet sosiaalityön asiantuntijuuden kiteytyvän kokonaisvaltaiseen tilanteiden arviointiin, ongelmien ennaltaehkäisyyn asiantuntemukseen sekä taloudellisten ja eettisten vaikutusten huomioonottamiskykyyn. Nämä tekijät ovat vahvistaneet mielikuvaa sosiaalityön ydintehtävistä ja asiantuntijuudesta. Tutkielmani tuloksissa kävi ilmi myös, millaisista aiheista sosiaalityöntekijät käyvät keskustelua.

Tutkimusprosessi sinänsä viimeisen kahden vuoden aikana on ollut itselleni erittäin opettavainen kokemus enkä varmasti olisi päätenyt tähän pisteeseen ilman monivaiheista prosessointiani. Tutkimusprosessi ja valmiin aineiston tutkiminen ennakkoluulottomasti on vaatinut itseltäni avoimuutta, luovuutta sekä suuren annoksen omien tulkintojeni sekä erilaisten lähteiden kriittistä tarkastelua. Pohtiessani prosessia taaksepäin, mietin väistämättä, mitä olisin voinut tehdä toisin. Tutkielmani analyysivaihe oli erittäin monisyinen ja herätti monesti epäuskoa itsessäni. Uskon, että analyysini tarvitsi näitä kaikkia vaiheita päästäkseen lopulliseen muotoonsa. Toisaalta näen nyt jälkikäteen toimineeni aluksi hyvinkin orjallisesti sen mukaan, mitä pitäisi tehdä tai kuinka on

ohjeistettu. Tästä oppineena ensi kerralla toteuttaisin tutkielmani työstämisen kokonaisuudessaan suuremmalla luovuuden ja inspiraation palolla.

Tutkielmani rajoitteena voi nähdä olevan sen, etten ole pystynyt vaikuttamaan täysivaltaisesti siihen, mitä haen aineistoltani. Mieli-pidekirjoitukset tutkimusaineistona ovat olleet pysyvä osa ja olen itse vaikuttanut aineistoon lähinnä sen rajaamisen sekä tulkitsemisen suhteen. Samalla minun on täytynyt hyväksyä, etten pysty tietämään kuinka moni sosiaalityöntekijä todellisuudessa on yrittänyt saada mieli-pidekirjoitustaan julkaistuksi.

Tutkielmani on herättänyt monessa vaiheessa ajatuksia sekä sosiaalityön roolista ja asemasta yhteiskunnassa kuin myös sosiaalityöntekijöiden omista periaatteista ja työnsä lähtökohdista. Toimeentulotukeen liittyvistä mieli-pidekirjoituksista ilmeni muutamia näkökantoja siitä, kuinka perustoimeentulotuki tai Kela sen myöntäjänä sitoo sosiaalityöntekijöiden toimivaltaa liian tiukalle. Tämän myötä pohdin, voisiko tämänkaltainen ajatus viitata siihen, etteivät sosiaalityöntekijät osaa tarpeeksi hyödyntää harkintavaltaansa? Sosiaalityöntekijöiden tekemässä moraalisisessa ja tilannekohtaisessa harkinnassa on myös se puoli, että se kasvattaa eettisen vastuun määrää. Tämä osoittaa, kuinka sosiaalityöntekijät joutuvat jatkuvasti kamppailemaan eettisten pohdintojensa sekä heiltä odotettujen työtehtävien ristitulella.

Helsingin Sanomien editoinnin valta sen sijaan näkyi eräässä kirjoituksessa, jossa oli nostettu otsikkoon maahanmuuttajataustaisen henkilön nimeä koskeva lainaus. Kirjoituksen sanoma oli kuitenkin kokonaisuudessaan laajempi, kuin tuo kirjoituksen kohta, jonka vuoksi itselleni välittyi viesti, että sanomalehden editointi on pyrkinyt mahdollisesti provosoimaan lukijoita. Sosiaalityön ollessa lähtökohtaisesti solidaarisuuteen pyrkivä ala, tämä herättää itsessäni kysymyksen, millaisia haasteita julkisuuden ja sosiaalityön yhteensovittamisella voi olla. Sosiaalityöntekijöiden astuessa mediavaikuttamisen piiriin onkin tärkeää, että he pystyvät tiedostamaan tällaisten tekijöiden mahdollisia vaikutuksia siihen, mitä mieli-pidekirjoituksella on alun perin lähdetty tavoittelemaan.

Sosiaalityöntekijöiden osallistumista julkiseen keskusteluun voi tutkia myös muilla julkaisufoorumeilla kuin sanomalehtien mieli-pidepalstoilla, kuten sosiaalisessa mediassa tai netin keskustelupalstoilla. Mielenkiintoinen tutkimusaihe tulevaisuudessa voisi olla se, eroaako sosiaalityöntekijöiden aktiivisuus kannanottamiseen julkaisuforumista riippuen. Onko kannanottoihin matalampi kynnyksellä omilla henkilökohtaisilla sosiaalisen median kanavilla, kun voi itse hallita sisältöä? Vaikuttaako mieli-pidekirjoitusten julkaisufoorumin valta keskustelun ohjaamisessa

ja mielipidekirjoitusten muokkaamisessa sosiaalityöntekijöiden intoon kirjoittaa mielipidekirjoituksia? Vai voiko mielipidekirjoitusten niukkuutta selittää sillä, että sosiaalityöntekijät kokisivat saavansa kantansa läpi muita reittejä pitkin tai, että heidän sosiaalityöntekijöiden työnkuviin ei ole sisäänrakennettuna mahdollisuuksia tällaisten kannanottojen tekemiselle? Toisaalta jatkotutkimuksissa voisi keskittyä myös dialogissa syntyviin mielipidekirjoituksiin, joihin useampi tämänkin tutkielman kohdejakson kirjoituksista kuului.

Tutkielmani aineistossa oli yllättävää, kuinka vähän sosiaalityöntekijöiden mielipidekirjoituksia löytyi neljän vuoden ajalta. Voisiko mielipidekirjoittamisen vähäisyyttä sosiaalialalla ajatella sitäkin rakenteelliseksi ongelmaksi? Sen korjataksemme voisimme ajatella, että rakenteisiin, jokaisen sosiaalialan työpaikan toimintamuotoihin ja työnkuviin sisällytettäisiin organisaatiolle raportoimisen lisäksi myös yhteiskunnallisen vaikuttamisen tavat. Luulen tämän olevan toistaiseksi vielä utopistinen haave ja sen tavoittamiseksi meidän tulisi etenkin julkisten sosiaalipalveluiden piirissä päästä kauemmas managerialistisista lähtökohdista ja lähemmäs yhteisöllistä ja rakenteellista näkökantaa. Sosiaali- ja terveysministeriön laatimassa sosiaalityön tulevaisuus selvityksessä onkin annettu jo tätä koskeva toimenpide-ehdotus, jonka mukaan jokaisen sosiaalityöntekijän työn kokonaisuudessa olisi otettava huomioon myös lakisääteisen rakenteellisen sosiaalityön tehtävän toteuttaminen. Myös Sipilä (2011, 150) painottaa viestintäosaamista osana sosiaalityön yhteiskunnallista vaikuttamisosaamista. Tutkielmani tulosten perusteella uskon, että tämä on aliarvostettu alue sosiaalityössä ja siihen tarvittaisiin ehdottomasti lisää koulutusta.

Rakenteellista sosiaalityötä voi ajatella myös globaalista näkökulmasta, jolloin on olennaista, että sosiaalityön ala tiedostaa, kuinka paikalliset sosiaaliset mahdollisuudet sekä ongelmat ovat kytköksissä ympäristön ja talouden paikalliseen ja globaaliin kehityssuuntaan (Matthies & Närhi 2015, 97). Tässä tutkielmassa olen keskittynyt rakenteelliseen sosiaalityöhön ja asiantuntijuuteen paikallisesta ja suomalaisesta näkökulmasta. On kuitenkin alati selvempää, että ympäristökysymykset ja kestävä yhteiskunnan luominen on osa kaikkia elämänalueita ja yhteiskunnan toimijoita, jolloin myös sosiaalityölle lankeaa oma roolinsa. Tulevaisuudessa toivoisin sosiaalityön kuvastuvan enemmän kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin pureutuvaksi ratkaisijaksi, joka toimii niin yksilön, yhteisön, yhteiskunnan tasoilla kuten myös laajemmin planetaarisella tasolla. Sosiaalityöntekijöiden asiantuntijuutta ei myöskään hyödynnetä tarpeeksi palveluverkkojen luomisessa. Sosiaalityöntekijöiden tietotaito on vahva, kun puhutaan yhteiskunnan kehittämisestä sekä ihmisiä ja yhteiskuntaa koskevien ongelmien ratkaisemisesta. Sosiaalityön mahdollisuuksille tavoitella kaikin puolin kestävää sekä oikeudenmukaista yhteiskuntaa voidaan saada lisää energiaa ja alaa vasta sitten,

kun rakenteet ovat kestävä ja sosiaalityöntekijöiden ammatti-identiteetti on vahvempi. Sosiaalityössä tarvitaankin niin rakenteellista työtä palvelujärjestelmien sujuvoittamiseksi kuin myös sosiaalityön oman ammatillisen itsetunnon kohottamista. Tähän pääsemme juuri asiantuntijuutemme tiedostamisella.

Lähteet

Anis, Merja (2012) Poimintoja sosiaalihuoltolain uudistuksesta. Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön Tutkimuksen Aikakauslehti, 20(3), 213-215. Noudettu osoitteesta <https://journal.fi/janus/article/view/50662>

Araneva, Mirjam (2016) Lapsen suojele: toteuttaminen ja päätöksenteko: Käsikirja lapsen asioista päättävälle. Helsinki: Talentum.

Fairclough, Norman (2002) Miten media puhuu. Tampere: Vastapaino.

Fook, Jan (2012) Social work. A critical approach to practice. London: Sage Publications Ltd.

Goldberg Wood, Gale & Tully, Carol T. (2006) The structural approach to direct practice in social work – a social constructionist perspective. Third edition. United States of America: Columbia University Press.

Gray, Mel & Webb, Stephen A. (2013) Social work theories and methods. London: Sage Publications Ltd.

Heinonen, Jari (2015) Rakenteellinen sosiaalityö muutoksessa ja muuttajana. Teoksessa: Pohjola, Anneli; Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.). Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Toinen painos. Kuopio: United Press Global, 37-63.

Helsingin Sanomat. Ohjeita mielipidekirjoituksen lähettämiseen. [online] <https://www.hs.fi/kirjoitamielipidekirjoitus/> Luettu 13.5.2020.

Hämeen-Anttila, Lotta (2017) Lasten ja perheiden sosiaalipalvelut. Teoksessa: Kananoja, Aulikki; Lähteinen, Martti & Marjamäki, Pirjo (toim.) Sosiaalityön käsikirja. Tallinna: Tietosanoma, 216-259.

Hämäläinen, Juha (2015) Tiedontuotanto sosiaalityön rakenteellisena kysymyksenä. Teoksessa: Pohjola, Anneli; Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.). Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Toinen painos. Kuopio: United Press Global, 64-86.

Jaakkola, Helena (2013) Lastensuojelu ja julkisuus. Opas lastensuojelun ammattilaisille median kohtaamiseen. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto.

Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.

Kairala, Maarit; Lähteinen, Sanna & Tiitinen, Laura (2012) Rakenteellisen sosiaalityön osaaminen sosiaalityön opetuksen käytäntöyhteydessä. Teoksessa: Tuohino, Noora; Pohjola, Anneli & Suonio, Mari. Sosiaalityön käytännönopetus liikkeessä. SOSNET julkaisuja 5. Tampere: Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto, 36-55.

Karjalainen, Pekka; Metteri, Anna & Strömberg-Jakka, Minna (2019) TIEKARTTA 2030: Aikuisten parissa tehtävän sosiaalityön tulevaisuus selvitys. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:41. [online] https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161612/R41_19_Tiekartta_2030.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu 15.12.2020.

Koskiluoma, Kristiina (2020) Ihminen on nähtävä elämäntilanteessa. Talentia -lehti, 2.2020, 6-9.

Koskinen, Simo (2003) Suomalaisen yhteisö sosiaalityön kehitys ja nykysuuntaukset. Teoksessa: Laitinen, Merja & Pohjola, Anneli (toim.): Sosiaalisen vaihtuvat vastuut. Jyväskylä: PS-kustannus, 206-236.

Laki sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista 272/2005. [online] <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2005/20050272> Luettu 16.1.2021.

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 817/2015. [online] <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2015/20150817> Luettu 24.10.2019.

Lundälv, Jörgen (2019) The Challenges of Writing Opinion Pieces in Social Work: A National Online Survey of Swedish Social Workers' Experiences of Influencing Public Opinion. The British Journal of Social Work, Vol 49 (6), 1395–1414. Noudettu osoitteesta: <https://academic.oup.com/bjsw/article/49/6/1395/5491607>

Lähteinen, Sanna; Raitakari, Suvi; Hänninen, Kaija; Kaittila, Anniina; Kekoni, Taru; Krok, Suvi & Skaffari, Pia (2017) Sosiaalityön koulutuksen tuottama osaaminen. SOSNET julkaisuja 7. Rovaniemi: Valtakunnallinen sosiaalityön yliopistoverkosto Sosnet.

Matthies, Aila-Leena & Närhi, Kati (2015) Ekososiaalinen lähestymistapa rakenteellisen sosiaalityön viitekehyksenä. Teoksessa: Pohjola, Anneli; Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Toinen painos. Kuopio: United Press Global, 87-116.

MediaAuditFinland. KMT 2018 lukijamäärät ja kokonaistavoittavuudet. Tuoreimmat tulokset. [online] <http://mediaauditfinland.fi/lukijamaarat/viimeisimmat-tulokset/> Luettu 13.10.2019.

Mullaly, Bob (2007) The New Structural Social Work. Kolmas painos. Canada: Oxford University Press.

Mutka, Ulla (1998) Sosiaalityön neljäs käänne. Asiantuntijuuden mahdollisuudet vahvan hyvinvointivaltion jälkeen. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Mänttari-van der Kuip, Maija (2013) Julkinen sosiaalityö markkinoistumisen armoilla? Yhteiskuntapolitiikka 78 (1), 5-19.

Mäntysaari, Mikko; Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) (2009) Sosiaalityö ja teoria. Juva: WS Bookwell Oy.

Niemelä, Pauli (2009) Ihmisen toiminnallisuus ja hyvinvointi sosiaalityön teoreettisen ymmärryksen perustana. Teoksessa Mäntysaari, Mikko; Pohjola, Anneli & Pösö, Tarja (toim.) Sosiaalityö ja teoria. Juva: PS-kustannus, 209-236.

Nieminen, Hannu & Pantti, Mervi (2012) Media markkinoilla: Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino. 3. uudistettu painos.

Pohjola, Anneli (2007) Merkintöjä sosiaalityön asiantuntijuudesta. Teoksessa: Vesterinen, Kerttu (toim.). Kiitos kysymyksestä. Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen julkaisusarja 27. Rovaniemi: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 6-18.

Pohjola, Anneli (2011) Rakenteellisen sosiaalityön aika. Teoksessa: Pohjola, Anneli & Särkelä, Riitta (toim). Sosiaalisesti kestävä kehitys. Helsinki: Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto ry, 207-224.

Pohjola, Anneli (2015) Rakenteellisen sosiaalityön paikannuksia. Teoksessa: Pohjola, Anneli; Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja. Kuopio: United Press Global, 16-36.

Pohjola, Anneli (2018) Sosiaalityön muuttuvan asiantuntijuuden ydintekijöitä. Teoksessa: Juvonen, Tarja; Lindh, Jari; Pohjola, Anneli & Romakkaniemi, Marjo (toim.). Sosiaalityön muuttuva asiantuntijuus. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2018. UNIpress, 280-292.

Pohjola, Anneli; Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (2015) Rakenteellinen sosiaalityö aikakauden haasteena. Teoksessa: Pohjola, Anneli & Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja. Kuopio: United Press Global, 9-13.

Raunio, Kyösti (2009) Olennainen sosiaalityössä. Helsinki: Gaudeamus.

Sallamaa, Daniel (2018) Maahanmuuttovastainen ja äärioikeistolainen liikehdintä nyky-Suomessa. Poliitikasta – Tutkimuksesta ajankohtaisesti ja ajattomasti. [online] <https://politiikasta.fi/maahanmuuttovastainen-ja-aarioikeistolainen-liikehdinta-nyky-suomessa/> Luettu 8.10.2019.

Sipilä, Anita (2011) Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet – Tiedot, taidot ja etiikka työntekijöiden näkökulmasta kunnallisessa sosiaalityössä. Joensuu: Kopijyvä Oy.

Sirkka, Katriina (2015) Sosiaalityön rakenteellinen asiantuntijuus. Teoksessa: Pohjola, Anneli, Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana (toim.): Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja. Kuopio: United Press Global, 118-135.

Sosiaalihuoltolaki (kumottu) 17.9.1982/710. [online] <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/1982/19820710>. Luettu 7.12.2020.

Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301. [online] <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>. Luettu 7.12.2020.

Sosiaalinen tekijä. Tausta. [online] <https://sosiaalinentekija.wordpress.com/tausta/> Luettu 17.1.2021.

Sosiaalityöntekijöiden Seura. Sosiaalityöntekijöiden seura ry on perustettu vuonna 2016. [online] <http://sosiaalityontekijoidenseura.fi/me.html>. Luettu 6.9.2020.

TENK (2013) Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan ohje 2012. Helsinki.

Tiitinen, Laura (2018) Sosiaalialan mediavaikuttaminen hiljaisuuden kulttuurin murtajana? Yhteiskuntapolitiikka 83 (2018):2.

Tiitinen, Laura (2019) Kamppailu sananvapaudesta: sosiaalialan ammattilaisen toiminta ja valtasuhteet mediavaikuttamisen kentällä. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Tiitinen, Laura & Kauppi Arto 2014: Viisi vaihtamisen tapaa – Sosiaalialan työntekijöiden julkiseen viestintään kohdistuvat sananvapauden rajoittamisen ja vaihtamisen käytännöt. Oikeus. Demla 43 (2), 125–146.

Tiitinen, Laura & Lähteinen, Sanna (2015) Julkisen viestinnän keinoilla toteutetun rakenteellisen sosiaalityön tavoitteet. Teoksessa: Pohjola, Anneli; Laitinen, Merja & Seppänen, Marjaana: Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014. Kuopio: United Press Global, 191-212.

Tuomi, Jouni & Sarajarvi, Anneli (2018) Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi. Uudistettu laitos.

Liitteet

Liite 1. Aineistolistaus

Nro	Julkaisupvm	Otsikko	Kirjoittaja/-t
1	14.1.2016	Toimeentulotuen alikäyttö on hyvin yleistä	Riitta Tynjä
2	7.3.2016	Monet ihmiset uskovat sosiaalihuollon kassan olevan pohjaton	Virpi Annala-Suojanen, Katja Kuoppala, Susanne Kivi
3	10.3.2016	Vika on rakenteissa, ei ihmisessä	Minna Larvio, Tiina Lintunen
4	12.3.2016	Asiakkaan kanssa tehdään aina yhteistyötä	Satu Sillanpää
5	20.4.2016	Psykoterapiaa tulisi hyödyntää lastensuojelussa enemmän	Minna Manelius
6	25.4.2016	Sosiaalityön tiimit ovat moniammatillisia	Katariina Kohonen
7	13.7.2016	Lastensuojelu ajetaan todella ahtaalle	Sanna Lokkila
8	15.7.2016	Sosiaalityöntekijöitä saa, jos on tahtoa	Johanna Hedman, Sirpa Helena Hyytiä-Hallenberg, Tiitu Saastamoinen
9	15.7.2016	Pulaa sosiaalityöntekijöistä voi helpottaa kehittämällä työoloja ja palkkausta	Kaisa Pasanen, Eeva Elfving
10	18.7.2016	Kaikkia palveluita ei tule kilpailuttaa	Reino Seppänen
11	19.7.2016	Sosiaalityössä on keskityttävä siihen, mihin oma koulutus antaa valmiudet	Eija Huovila
12	29.8.2016	Helsingin on kannettava vastuu alaikäisistä turvapaikanhakijoista	Sandra Hagman
13	17.9.2016	Sosiaalityöntekijä osaa kohdata raiskauksen uhrin	Katariina Bärlund, Teija Frangén ja Miia Stähle
14	27.9.2016	Te-toimiston mielestä taksia pitää voida ajaa ilman ajokorttiakin	Ilkka Paukkunen
15	30.9.2016	Vantaan sosiaalityöntekijät uupuvat työtaakkansa alla - lastensuojelun asiakkaat joutuvat odottamaan ensitapaamista jopa kuukauden	Ei nimeä
16	3.10.2016	Kuka vastaa lastensuojeluperheiden hyvinvoinnista?	Hanna Pulkkinen
17	17.10.2016	Auktoriteettiasemassa oleva ei saisi menettää malttiaan – mistä opettajaraivo johtuu?	Elina Pekkarinen
18	21.10.2016	Perussuomalaisten kannattaisi perehtyä sosiaalityöhön paremmin	Minna Manelius, Piia Vaara & Jenni Wiikla
19	3.11.2016	Sosiaalityöhön sijoittaminen kannattaa	Henriikka Strengell
20	17.11.2016	Moraalipaniikin lietsomisen sijaan kannattaisi ehkäistä vakavaa väkivaltaa	Majja Jäppinen
21	22.11.2016	Lasten oikeuksia poljetaan yhä lastensuojelussa	Katja Sipiläinen, Anu Ropponen & Tiitu Saastamoinen
22	24.12.2016	Näyttää siltä, että Helsinki vain tiukentaa päiväkotien tilannetta	Petra Malin
23	16.2.2017	Toimeentulotuen siirto Kelaan on heikentänyt perusturvaa - Kerro meille, miten siirto on vaikuttanut sinun arkeesi	Heini Saikkonen
24	21.2.2017	Masennuksen hoito huolestuttaa myös ammattilaisia	Pia Pulkkinen
25	25.2.2017	Toimeentulotuen siirrolla Kelaan on kafkamaisia seurauksia - jopa vähävaraiselle vainajalle on haettava toimeentulotukea	Sari Savikko
26	8.5.2017	Tukien hakeminen on kokopäivätyötä	Minna Larvio
27	22.5.2017	Sosiaalityöntekijää ei voi valjastaa epäinhimillisen turvapaikkapolitiikan toteuttajaksi	Eeva Elfving ja Sonja Perttula

28	13.7.2017	Asuntojen puute ajaa ihmisiä toivottomuuteen - vaikka luottotiedot olisivat kunnossa, Ahmed-nimi sulkee ovet	Heidi Jansson, Mika Hoffren & Päivi Lehikoinen
29	25.7.2017	Pitkälle kehittynyt päihderiippuvuus vaatii usein laitoskuntoutusta	Outi Raidén
30	26.7.2017	Suomalainen sosiaaliturva kannustaa asumaan yksin vaikka se on kimppa-asumista kalliimpaa - Samalla järjestelmä ruokkii syrjäytymistä	Ilkka Paukkunen
31	2.1.2018	Aktiivimalli ei ota huomioon ihmisen halua oppia ja kehittää itseään	Marianna Turunen
32	17.2.2018	Mikä on työttömältä oikeanlaista aktiivisuutta? Kelan lähettämästä kirjeestä asia ei selviä	Minna Larvio
33	27.6.2018	Heinäkuu tulee yhteiskunnalle kalliiksi, jos apua ei saa	Hanna-Leena Laitinen
34	26.11.2018	Kenellä on vastuu pakolaisten epäonnistuneista perheenyhdistämisistä?	Johanna Hiitola ja Eeva Elfving
35	10.12.2018	Pakolaislapsilla on jatkuva huoli perheestään	Maria Martti
36	18.1.2019	Jokainen seksuaalisen väkivallan uhri ansaitsee hätäkokouksen	Noora Siivonen, Merja Rankinen, Johanna Storck
37	4.5.2019	Naisiin kohdistuva vihapuhe netin keskustelupalstoilla olisi jo aika lopettaa	Noora Siivonen
38	1.7.2019	Perhesosiaalityöntekijän työaika kuluu välttämättömästä selviämiseen	Ei nimeä
39	5.7.2019	Turvapaikkaprosessi ei ole pelkkää juridiikkaa	Sari Kärkkäinen, Eeva Elfving
40	30.8.2019	Tänä kesänä sosiaalityöntekijöillä on kulunut yhä enemmän aikaa eroavien vanhempien riitaisten välien selvittelyihin	Helsingin kaupungin lapsiperheiden arviointiyksiköt
41	8.9.2019	Vaikeita lastensuojelua koskevia päätöksiä joudutaan tekemään yksin ja kiireessä	Ei nimeä
42	8.9.2019	Lastensuojelussa vallitsee uuvuttava pärjäämisen kulttuuri, jossa jatkuvan kuormituksen ajatellaan kuuluvan työhön	Ei nimiä
43	11.9.2019	Epäkohtia paljastavat työntekijät ottavat henkilökohtaisen riskin pyrkiessään parantamaan palvelun laatua	Laura Tiitinen
44	20.9.2019	Lähisuhdeväkivaltaa kokeneille tai sen uhan alla eläville on tarjolla apua	Laura Laine
45	12.10.2019	Poikien Talot voisivat ehkäistä ennalta väkivaltaa ja syrjäytymistä	Hanna Vesimäki
46	13.10.2019	Kenenkään ihmisarvo ei ole sidoksissa ulkonäköön	Anniina Tourunen
47	18.10.2019	Virkamiehen ei pidä ohittaa uhkailua olankohautuksella	Mirjami Tuomikoski
48	29.11.2019	Kuntalaisuuspakko edistäisi kotoutumista	Sandra Hagman
49	7.12.2019	Salassapito vaarantuu avokonttoreissa	Elina Kekkonen
50	19.12.2019	Lastensuojelun viranomaisille on annettava työrauha al-Holin tilanteesta huolimatta	Camilla Jokela ja Noora Kivioja

Liite 2: Sosiaalityön asiantuntijuuden ulottuvuudet

A. Tieto –ulottuvuus, yhteensä 97

TALOUDELLINEN TIETO	13
Kustannukset yhteiskunnalle	7
Budjetointi	3
Rahoituksen ja tarpeiden kohtaamattomuus	2
Kilpailutus	1
IHMISTEN TILANTEITA KOSKEVA TIETO	26
Psyykkiset ongelmat	6
Sosiaaliset ongelmat	5
Lapsen kehitys	2
Yhteiskunnallisten ilmiöiden ymmärtäminen	2
Ongelmien ennaltaehkäisy	4
Ihmisten kokemukset ja näkökulmat	7
SOSIAALITURVAJÄRJESTELMÄÄ KOSKEVA TIETO	22
Palveluverkosto	8
Sosiaaliturva	5
Palveluverkoston puutteet	2
Sosiaalipalveluiden prosessit	2
Sosiaaliturva- ja palvelujärjestelmien vaikutukset	5
YHTEISKUNTATASON TOIMINTA	3
Kuntien ja valtion toimet	3
TUTKIMUKSELLINEN JA RAKENTEELLINEN TIETO	18
Muualta tulleet ratkaisumallit	3
Työntekijän omat kehitysehdotukset	6
Laadukkaan sosiaalialan peruspilarit	2
Epäkohtiin vaikuttamisen keinot	1
Sosiaalityön tilastot	3
Sosiaalityön tutkimus	3
OIKEUDELLINEN TIETO	15
Tieto ihmisoikeuksista	4
Tieto lainsäädännöstä	10
Tieto oikeudellisen järjestelmän prosesseista	1

B. Taito -ulottuvuus, yhteensä 73

RAKENTEELLISEN SOSIAALITYÖN JA KEHITTÄMISEN TAIDOT	13
Taito tuoda julki havaittuja epäkohtia	4
Rakenteellisen sosiaalityön ja vaikuttamisen taidot	5
Tutkimuksellinen osaaminen ja kehittäminen	4
KOKONAISVALTAISEN AJATTELUN TAIDOT	16
Reflektoinnin taidot	2
Kriittinen ajattelu	2
Kokonaisvaltainen tilanteiden arviointikyky	12
ASIAKASTYÖN TAIDOT	27
Asiakkaan kohtaaminen	3
Yhteistyö asiakkaan kanssa	5
Valmius toimia haastavissakin tilanteissa	2
Yhteistyö muiden tahojen kanssa	4
Asianajo	4
Palveluiden piiriin saattaminen	1
Muutostyöskentelyn taidot	4
Ohjaus ja neuvonta	3
Työmenetelmien käyttö	1
TIEDON SOVELTAMISEN TAIDOT	9
Päätöksenteko	4
Lakien soveltamisen taidot	4
Taito laatia lausuntoja	1
ESIHENKILÖTAIDOT	8
Työn organisointi ja tehokkuus	3
Työhyvinvointi	5

C. Ammattietiikan ulottuvuus, yhteensä 36

SOSIAALITYÖN ETIIKKA	14
Sosiaalityön eettiset lähtökohdat	6
Työn puitteet eettisestä näkökulmasta	2
Eettisten ja taloudellisten puitteiden yhtäaikaisten analyysi	1
Sosiaalityöntekijän vastuunkanto	5
SOSIAALITYÖN ARVOPOHJA	13
Asiakastyön arvopohja	7
Heikompien puolella oleminen	6
OMAN TYÖN ARVOSTUS JA VASTUULLISUUS	9
Oman ammattitaidon arvostus	4
Sosiaalityöntekijän vastuunkanto	5